

JAARVERSLAG 2019

Stichting Bedrijfstakpensioenpensioenfonds Waterbouw

Laan van Zuid Hoorn 165, 2289 DD Rijswijk ZH

Telefoon 070 – 317 1741

Mail: secretariaat@bpfwaterbouw.nl

Internet: www.bpfwaterbouw.nl

Inhoud

1. Bestuursverslag	2
1.1 Voorwoord	3
1.2 Kerncijfers	4
1.3 Verslag van het bestuur	5
1.4 Governance	10
1.5 Financieel beleid	14
1.6 Pensioenbeheer	18
1.7 Communicatie	22
1.8 Vermogensbeheer	24
1.9 Risicobeheer	27
1.10 Toekomstparagraaf	37
1.11 Vaststelling van het bestuursverslag	37
1.12 Verantwoordingsorgaan	38
1.13 Raad van Toezicht	43
1.14 Code Pensioenfondsen	48
2. Jaarrekening	58
2.1 Enkelvoudige balans per 31 december	60
2.2 Enkelvoudige staat van baten en lasten	61
2.3 Enkelvoudig kasstroomoverzicht	62
2.4 Algemene toelichting op de enkelvoudige jaarrekening	63
2.5 Toelichting op de enkelvoudige balans	72
2.6 Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten	91
2.7 Geconsolideerde balans per 31 december	101
2.8 Geconsolideerde staat van baten en lasten	102
2.9 Geconsolideerd kasstroomoverzicht	103
2.10 Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening	104
2.11 Toelichting op de geconsolideerde balans	104
2.12 Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten	107
3. Overige gegevens	109
3.1 Statutaire winstbestemming	109
3.2 Actuariële verklaring	110
3.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	112

1. Bestuursverslag

1.1 Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag over het boekjaar 2019 (hierna: het verslagjaar) van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen Waterbouw (hierna: 'BPF Waterbouw' of 'het pensioenfonds').

Het bestuur van BPF Waterbouw heeft in 2018 besloten de pensioenadministratie per 1 januari 2019 uit te besteden aan Centric Pais and Insurance Solutions te IJsselstein (Centric). De grondslag voor dit besluit was met name (het reduceren van) de kwetsbaarheid van het zelfstandig uitvoeren van de pensioenadministratie. In het afgelopen verslagjaar is veel aandacht uitgegaan naar de transitie van het pensioenbeheer van eigen beheer vanuit Fondsenbeheer Waterbouw B.V. naar Centric.

Per 1 januari 2019 is monitoring en rapportage van de beleggingsportefeuille ondergebracht bij BMO. BMO is een gerenommeerd fiduciair- en vermogensbeheerder. BMO is na een selectieproces aangesteld voor het beheer van de vastrentende waarden portefeuille en de monitoring en rapportage van de beleggingsportefeuille. Daarnaast is per 1 januari 2019 Sweco Capital Consultants aangesteld als adviseur voor het onderdeel onroerend goed in de beleggingsportefeuille.

Als gevolg van de uitbesteding van de werkzaamheden van het pensioenfonds met betrekking tot het pensioen- en vermogensbeheer, dat door Fondsenbeheer Waterbouw werd verzorgd, is in 2019 afscheid genomen van het personeel dat werkzaam was bij Fondsenbeheer Waterbouw. Voor de bestuursondersteuning en coördinatie en aansturing van de uitbestedingspartijen heeft het pensioenfonds een bestuursbureau ingericht.

Het pensioenfonds kon, naar aanleiding van de resultaten per 31 december 2018, per 1 januari 2019 een toeslag verlenen van 1,38% aan actieve deelnemers, slapers en pensioengerechtigden. De pensioengerechtigden met een invaliditeitspensioen ontvingen een toeslag van 0,92%.

De beleidsdekkingsgraad (het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over 12 maanden) is in het verslagjaar gedaald van 118,2% ultimo 2018 naar 109,0% ultimo 2019. De actuele dekkingsgraad is gedaald van 113,3% ultimo 2018 naar 111,2% ultimo 2019. Ondanks dat de beleggingen een uitstekend rendement hebben opgeleverd in 2019, was dit niet voldoende om de gedaalde rente gedurende het jaar te compenseren. Het renteniveau was in augustus 2019 op een dieptepunt. Daarna is de rente in 2019 weer iets gestegen, maar ligt nog onder het niveau van december 2018. Dit resulteerde uiteindelijk in een lagere beleids- en actuele dekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad dient minimaal 110% te zijn om toeslag te kunnen verlenen. Omdat de beleidsdekkingsgraad ultimo 2019 hieronder ligt en vanwege de eisen vanuit wet- en regelgeving omtrent toeslagverlening, kan het pensioenfonds in 2020 geen toeslagen toekennen. Op het moment van vaststellen van dit jaarverslag is ook duidelijk dat naar de huidige stand toeslagverlening in 2021 ver weg is, vanwege de financiële effecten van het Corona-virus.

Wij bedanken iedereen die zich in 2019 heeft ingezet voor ons pensioenfonds en onze werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden.

Een speciaal woord van dank gaat uit naar mevrouw Roozmond en de heer Van Haaster die in het tweede half jaar 2019 zijn afgetreden. Zij waren enorm gedreven en betrokken bij de belangen van het pensioenfonds en zijn deelnemers. Deze speciale dank is ook van toepassing op de heren Keddeman en Van Doorn en de andere medewerkers vanuit Fondsenbeheer Waterbouw die veel inspanningen hebben gedaan om de transitie naar uitbesteding in goede banen te leiden. Tenslotte danken wij hen ook voor hun jarenlange inzet en grote betrokkenheid gedurende de periode dat zij voor het pensioenfonds werkzaam zijn geweest.

J. Hilbrands

Onafhankelijk bestuursvoorzitter

Rijswijk, 8 oktober 2020

1.2 Kerncijfers

Vijfjarenoverzicht

	2019	2018	2017	2016	2015
Totaal aantal werkgevers	64	67	74	70	64
Totaal aantal deelnemers*	11.656	11.716	11.765	11.842	11.967
Actieve deelnemers	2.769	2.836	2.742	2.850	2.949
Gewezen deelnemers	3.361	3.240	3.305	3.207	3.172
Pensioengerechtigden	5.526	5.640	5.718	5.785	5.846
Ouderdomspensioen	3.399	3.448	3.518	3.570	3.635
Nabestaandenpensioen	2.088	2.151	2.155	2.162	2.158
Wezenpensioen	39	41	45	53	53
Toeslagen (percentages)					
<i>Feitelijke toeslag</i>					
Actieve deelnemers	1,38%	0,13%	0,00%	0,00%	0,00%
Gepensioneerden en gewezen deeln.	1,38%	0,16%	0,00%	0,00%	0,00%
Invalideitpensioen	0,92%	0,20%	0,00%	0,00%	0,00%
<i>Toeslagambitie</i>					
Actieve deelnemers	2,77%	1,25%	1,50%	1,50%	1,50%
Gepensioneerden en gewezen deeln.	2,77%	1,50%	0,00%	0,40%	0,60%
Invalideitpensioen	1,84%	1,89%	0,94%	0,44%	0,44%
<i>Cumulatief nog te realiseren ambitie</i>					
Actieve deelnemers	5,62%	4,18%	3,02%	1,50%	0,00%
Gepensioneerden en gewezen deeln.	3,16%	1,75%	0,40%	0,40%	0,00%
Invalideitpensioen	4,05%	3,10%	1,38%	0,44%	0,00%
Financiële positie en solvabiliteit (x € 1.000)					
Pensioenvermogen	1.464.602	1.286.141	1.313.863	1.207.714	1.138.025
Technische voorzieningen	1.317.595	1.135.318	1.117.556	1.162.118	1.066.583
Aanwezig eigen vermogen	147.007	150.823	196.307	45.596	71.442
Dekkingsgraden (percentage)					
Aanwezige dekkingsgraad	111,2%	113,3%	117,6%	103,9%	106,9%
Beleidsdekkingsgraad	109,0%	118,2%	111,5%	99,4%	107,7%
Gehanteerde rekenrente	0,77%	1,41%	1,53%	1,38%	1,72%
Pensioenuitvoering (x € 1.000)					
Kostendekkende premie (zuiver)	24.264	37.383	39.833	36.300	32.534
Gedempte kostendekkende premie	22.346	33.713	32.955	31.412	28.410
Feitelijke premie	22.346	34.212	33.091	31.547	30.229
Pensioenuitvoeringskosten	2.954	3.866	2.650	1.955	2.119
Pensioenuitkeringen (exclusief afkopen)	34.415	33.820	33.465	33.408	33.115
Kosten per deelnemer (x € 1)					
Kosten per deelnemer	356	454	312	219	223
Beleggingen (x € 1.000)					
Beleggingen	1.465.073	1.280.049	1.313.761	1.206.070	1.135.903
Beleggingsresultaten	193.660	-24.613	109.034	73.225	33.856
Beleggingsperformance (percentages)					
Totaal rendement	15,4%	-1,9%	9,2%	6,5%	3,1%
Rendement benchmark	15,5%	-1,5%	7,6%	6,3%	2,9%
Z-score**	0,24	-0,18	1,05	0,16	0,28
Performancetoets (+1,28) **	0,69	1,34	1,74	1,30	0,61
Beheerfee en transactiekosten	0,18%	0,16%	0,21%	0,21%	0,20%

* aantallen deelnemers 2019 zijn geschat op basis van het gemiddeld aantal deelnemers 2019 in de loonopgaven van de werkgevers

** De z-score en performancetoets 2019 zijn voorlopige cijfers en nog niet gecontroleerd door de accountant

1.3 Verslag van het bestuur

BPF Waterbouw, hét pensioenfonds voor de waterbouwsector

Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Waterbouw is opgericht op 21 november 1956 en statutair gevestigd in Rijswijk. Het is een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds op grond van de Wet verplichte deelneming in een Bedrijfstakpensioenfonds 2000, aangesloten bij de Pensioenfederatie en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41151182. De laatste statutenwijziging is op 19 maart 2020.

Missie, visie, strategie

De missie van BPF Waterbouw is: 'Wij streven ernaar om de pensioenen van onze deelnemers en pensioengerechtigden zo goed mogelijk te verzorgen, rekening houdend met de wensen van sociale partners als opdrachtgevers. Dit streven vullen wij in via een zorgvuldig en evenwichtig pensioenbeleid en een uitvoeringsorganisatie die hoogwaardige kwaliteit levert en die veel waarde hecht aan de kernwaarden integriteit, betrouwbaarheid, kostenbewustzijn, transparantie, flexibiliteit en duurzaamheid.'

De hierbij horende visie is: Bij alle veranderingen en onzekerheden voldoen wij aan de redelijke verwachtingen van belanghebbenden door:

- Binnen wettelijke kaders te streven naar een goede pensioenvoorziening en een goed pensioenresultaat voor alle deelnemers en pensioengerechtigden;
- Via communicatie en transparantie betrokkenheid te realiseren en pensioenbewustzijn te vergroten van alle deelnemers en pensioengerechtigden waardoor deelnemers en pensioengerechtigden een juist en duidelijk inzicht hebben in hun pensioensituatie.

Het bestuur heeft 6 strategische speerpunten voortvloeiende uit de missie en visie benoemd:

1. Optimaal pensioenresultaat tegen een haalbare premie
2. Draagvlak bij stakeholders
3. Communicatie met de deelnemers
4. Kosten efficiënte uitvoering en besturing
5. Voorbereid op wijzigingen in pensioenstelsel
6. Toekomstige uitvoering waarborgen

In het toekomstonderzoek 2017 heeft BPF Waterbouw onderzoek gedaan naar haar toekomst. Op basis van dat onderzoek was voorzetting van BPF Waterbouw in het belang van alle deelnemers. De fondsmissie- en visie zijn hiermee het meest gediend. Het bestuur is van mening dat de strategische speerpunten en de bijbehorende doelstellingen in 2019 op enkele punten zijn gerealiseerd c.q. belangrijke vooruitgang is bereikt. Wat betreft pensioenuitvoering en de daarmee samenhangende kosten zet het bestuur vervolgstappen om de doelstellingen te realiseren.

Hierna volgt per speerpunt een korte toelichting met bijbehorende doelstellingen.

1. Optimaal pensioenresultaat tegen een haalbare premie

BPF Waterbouw probeert het pensioenresultaat te verbeteren door het realiseren van een optimaal beleggingsbeleid voor het fonds. Dit wordt in een ALM-studie doorgerekend. BPF Waterbouw streeft een pensioenresultaat na dat op lange termijn op of boven 100% ligt. Op middellange termijn is een resultaat net onder de 100% acceptabel.

In 2019 is een (beperkte) ALM-studie uitgevoerd. Hieruit komt naar voren dat het pensioenresultaat, op basis van de dekkingsgraad en het beleggingsbeleid per 1 januari 2019, tussen de 90% en de 100% bedraagt. Gegeven de daling van de dekkingsgraad (het beleggingsbeleid is niet structureel gewijzigd) sindsdien is het pensioenresultaat sindsdien eveneens gedaald. Deze uitkomst geeft het bestuur vooralsnog geen aanleiding tot aanpassing van genoemde strategische doelen voor het pensioenresultaat.

De opbouw van het pensioen staat al jaren vast op 0,94% van het pensioengevende salaris. De benodigde premie is de afgelopen jaren gestegen, bij een premiedekkingsgraad van 100% of meer. In 2019 is besloten voor de premie van 2020 tijdelijk een lagere premiedekkingsgraad te aanvaarden. Motivering hiervoor is dat 2020 een overgangsjaar is. Tevens hebben sociale partners en de overheid de wens voor een lagere premie uitgesproken.

2. Draagvlak bij stakeholders

Het doel is het vergroten van het draagvlak voor de pensioenregeling in de waterbouwsector en de uitvoering door het eigen pensioenfonds. Hierbij is een goede relatie tussen het fonds en de sociale partners enerzijds en (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden belangrijk. Om deze reden heeft het fonds regelmatig overleg met sociale partners.

Om de band met (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden te versterken heeft BPF Waterbouw in 2019 een nieuw communicatiebeleid uitgewerkt. De effecten van dit beleid zullen in 2020 zichtbaar worden.

3. Communicatie met de deelnemers

Het pensioenfonds vindt het belangrijk dat de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden goed op de hoogte zijn van hun pensioen en besteedt veel tijd en aandacht aan communicatie.

Het pensioenfonds communiceert op verschillende manieren. Een van de belangrijkste communicatiemiddelen is de website. Een ander belangrijk communicatiemiddel is de helpdesk bij de pensioenuitvoerder. Bij de helpdesk kunnen actieve en gewezen deelnemers en pensioengerechtigden terecht met hun vragen of opmerkingen.

Daarnaast communiceert het pensioenfonds op de momenten die zijn voorgeschreven door wet- en regelgeving.

4. Kosten efficiënte uitvoering en besturing

BPF Waterbouw streeft voor vermogensbeheer een relatief laag kostenniveau na. Dit lukt sinds jaar en dag. De mediaan en het gewogen gemiddelde van de vermogensbeheerkosten voor alle pensioenfondsden liggen jaren duidelijk boven de 0,30% (bron: sprekenverschuren.nl). Bij BPF Waterbouw liggen deze kosten rond de 0,20%.

Voor de pensioenuitvoering streeft BPF Waterbouw een kostenniveau na dat past bij vergelijkbare pensioenfondsden. Het is voor het bestuur op dit moment uitdagend om de feitelijke kosten voor uitvoering van de pensioenregeling binnen de bandbreedte rond deze ambitie terug te brengen. Het pensioenfonds heeft oog voor de ontwikkeling van de kosten voor uitvoering van de pensioenregeling. Vanwege gewijzigde wet- en regelgeving en verhoogde eisen voor pensioenfondsden lopen de vaste kosten van het pensioenfonds op. Ook de transitie naar uitbesteden van de uitvoering van de pensioenregeling heeft in 2019 geleid tot hogere uitvoeringskosten. In 2020 zal het bestuur verder beoordelen hoe zo snel mogelijk weer in de bandbreedte van de kostenambitie terug te komen.

5. Voorbereid op wijzigingen in pensioenstelsel

Het pensioenakkoord brengt wijzigingen met zich mee en de vraag is of BPF Waterbouw hier klaar voor is. Dit is tevens van belang voor de stakeholders en de pensioenadministratie.

De vraag moet derhalve gesteld worden of de pensioenregeling toekomstbestendig is. In de huidige regeling wordt geen franchise gehanteerd met een maximum pensioengevend loon van circa € 180.000. Het opbouwpercentage is 0,94% van het pensioengevend loon. Door de wijze waarop de pensioenregeling is vormgegeven dient jaarlijks een fiscale toets plaats te vinden. Dit betekent voor de inrichting van de pensioenadministratie een duidelijke afwijking met als risico dat de regeling fiscaal niet zuiver is als de toetsing niet plaatsvindt. Tot nu toe heeft dit echter fiscaal nog geen problemen opgeleverd.

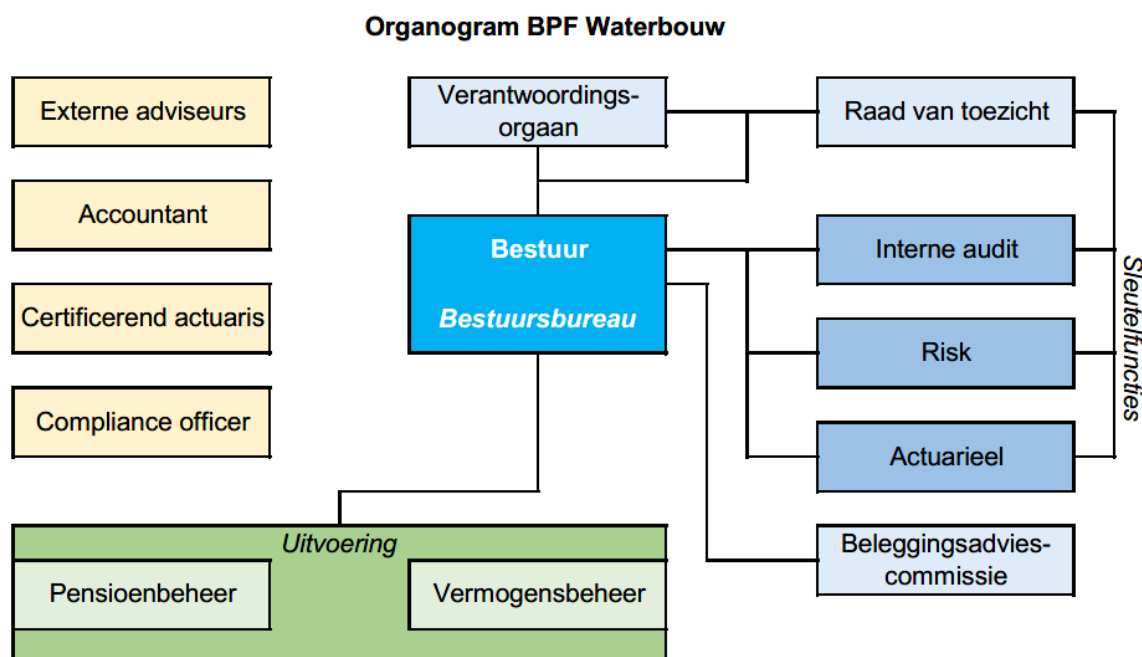
De benodigde wijzigingen in de pensioenregeling in het kader van een het pensioenakkoord worden steeds duidelijker. Het bestuur van BPF Waterbouw zal op basis hiervan beoordelen of BPF Waterbouw voor de stakeholders in een nieuw pensioenstelsel voldoende waarde kan leveren.

6. Toekomstige uitvoering waarborgen

In 2019 heeft het pensioenfonds de uitvoering van de pensioenregeling en het vermogensbeheer uitbesteed. De uitbesteding vermindert de kwetsbaarheid van het pensioenfonds en waarborgt de continuïteit. De uitbesteding van het vermogensbeheer is goed verlopen en leidt tot de gewenste vermindering van de kwetsbaarheid, lage kosten en goede rendementen. De uitbesteding van de pensioenadministratie is echter niet goed verlopen. Dit heeft de volle aandacht van het bestuur.

Organisatie van BPF Waterbouw

In onderstaand organogram is de organisatie per 31 december 2019 van BPF Waterbouw zichtbaar.

Het bestuur

Het pensioenfonds heeft een paritair plus bestuursmodel met zes bestuurders. Twee bestuurders worden aangewezen door de werkgeversorganisatie, de Vereniging van Waterbouwers, één door FNV Nautilus, één door CNV Vakmensen en één door de direct gekozen vertegenwoordigers van pensioengerechtigden in het Verantwoordingsorgaan. Het bestuur wordt geleid door een onafhankelijk voorzitter die wordt aangewezen door de overige bestuursleden.

De heer H.J.P. Strang is in maart 2019 door het verantwoordingsorgaan voor zijn tweede termijn voorgedragen. Mevrouw M. van Beusekom is per 2 augustus 2019 herbenoemd in haar tweede termijn. De heer D. van Haaster bereikte per 1 augustus 2019 het einde van zijn termijn. Mevrouw C. Boekkooi is per 29 november 2019 in het bestuur gekomen op voordracht van FNV Nautilus.

Per 15 september 2019 is mevrouw K. Rozemond afgetreden als onafhankelijk voorzitter. De heer J. Hilbrands is door het bestuur als nieuwe onafhankelijk voorzitter aangewezen.

De samenstelling van het bestuur per 31 december 2019 is als volgt:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	In bestuur sinds	Einde termijn	Leeftijd	m/v
J. Hilbrands	Voorzitter	Onafhankelijk	2016	2023	51	m
N. van den Berg	Bestuurder	Vereniging van Waterbouwers	2016	2020	60	v
M. van Beusekom	Bestuurder	Vereniging van waterbouwers	2015	2021	46	v
A. van den Brink	Bestuurder	CNV Vakmensen	2006	2020	65	m
C. Boekkooi	Bestuurder	FNV Nautilus	2019	2023	36	v
H.J.P. Strang	Bestuurder	Namens pensioengerechtigden	2015	2023	54	m

Raad van toezicht

De Raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke leden die na bindende voordracht van het Verantwoordingsorgaan door het bestuur benoemd worden. Per 1 juli 2019 heeft de heer C. de Wuffel de Raad van toezicht verlaten en is de heer C. Tromp benoemd als lid van de Raad van toezicht.

De taak van de Raad van toezicht is toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene zaken in het pensioenfonds. Het intern toezicht draagt bij aan het effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en aan de beheerste en integere bedrijfsvoering. De Raad van toezicht legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over de uitvoering van de taken en bevoegdheden in het jaarverslag.

De samenstelling van de Raad van toezicht per 31 december 2019 is als volgt:

Naam	Functie	In Raad sinds	Einde termijn	Leeftijd	m/v
B. Smith	Voorzitter	2014	2020	66	m
P. van Eekelen	Lid	2014	2022	75	m
C. Tromp	Lid	2019	2023	61	m

Verantwoordingsorgaan

Naast het recht om advies te geven, heeft het Verantwoordingsorgaan de bevoegdheid om een oordeel te geven over het handelen van het bestuur en over de Raad van toezicht. De leden van het Verantwoordingsorgaan vertegenwoordigen werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden uit de waterbouw sector. De inrichting en de bevoegdheden van het Verantwoordingsorgaan is vastgelegd in de statuten van het pensioenfonds en in het reglement van het Verantwoordingsorgaan.

De heer Klein is voorzitter van het Verantwoordingsorgaan en de heer Boogaart is secretaris. In 2019 is de heer J. Kapitein afgetreden en de heer M. Hulsebos is op zijn vrijkomende zetel gekomen.

De samenstelling van het Verantwoordingsorgaan per 31 december 2019:

Naam	Namens	Leeftijd	m/v
Werkgevers			
J. Bogaards (vice-voorzitter)	Werkgevers	64	m
W. de Busser	Werkgevers	49	m
Werknemers			
M. Hulsebos	CNV	53	m
L. Noteboom	zelfstandig	30	v
B. Veltman	FNV	65	m
C. Zuidweg	FNV	57	m
Pensioengerechtigden			
P. Berlijn	FNV	71	m
W. Boogaart (secretaris)	CNV	72	m
J. Drost	FNV	74	m
J. Klein (voorzitter)	FNV	77	m
4 vacatures			

Sleutelfunctiehouders

Het bestuur heeft in 2019 van DNB goedkeuring verkregen over de invulling van het governance-model inzake de sleutelfunctiehouders. De sleutelfunctiehouders audit en risicobeheer zijn binnen het bestuur belegd, de sleutelfunctiehouder actuariael is belegd bij de certificerend actuaaris.

Sleutelfunctiehouder	Naam
Actuariael	C.D. Snoeks
Audit	H.J.P. Strang
Risicobeheer	Vacature, waarnemend: A. van den Brink

Beleggingsadviescommissie

Het bestuur heeft een Beleggingsadviescommissie ingesteld. Per 1 januari 2019 bestond deze commissie uit 1 lid, de heer J. de Jong.

In 2019 is de opzet van de Beleggingsadviescommissie (BAC) geëvalueerd vanwege de gewijzigde opzet van de beleggingen. Als gevolg hiervan is de BAC oude stijl in 2019 opgeheven. Vanaf 2020 bestaat de commissie uit 2 bestuursleden en een lid van het bestuursbureau. Onafhankelijke deskundigheid kan op ad hoc basis worden ingeroepen door de BAC.

Het Bestuursbureau

Tot 1 maart 2019 werd de dagelijkse leiding van het fonds gevormd door de directie van Fondsenbeheer Waterbouw, te weten de heer B. Keddeman en de heer J. van Doorn. Vanaf 1 maart 2019 heeft het bestuur van BPF Waterbouw een bestuursbureau in gesteld. Het bestuursbureau bestond per 31 december 2019 uit:

Naam	Functie
C. Heijne	Directeur
P. Bonewit	Directeur ad interim
S. Oomens-Simons	Bestuurs- en beleidsadviseur
E. Haaker	Secretaresse

De heer Heijne is per 1 februari 2020 uit dienst van het fonds. Mevrouw Oomens-Simons is per 1 mei 2020 uit dienst van het fonds. De heer M. Lind en de heer P. Bonewit zijn vanaf 20 januari 2020 benoemd als manager pensioenfondsen.

Uitvoering en uitvoeringsorganisaties

Pensioenbeheer

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer met ingang van 1 januari 2019 uitbesteed aan Centric Pension Pension and Insurance Solutions B.V., gevestigd te IJsselstein.

Vermogensbeheer

Per 1 januari 2019 is BMO (gevestigd te Amsterdam) aangesteld voor het beheer van de vastrentende waarden portefeuille voor de afdekking van het renterisico. Daarnaast doet BMO ook de beleggingsadministratie en de performance- en risicometing. De activiteiten van BMO worden ondersteund door Sweco inzake onroerend goed en Caceis inzake de bewaring van effecten.

Overige externe partijen

Accountant:	PwC
Adviserend actuaris:	Mercer
Certificerend actuaris:	EY
Compliance officer:	Harmen Pullen, Trivu
Looncontrole:	Providius

1.4 Governance

De organen van BPF Waterbouw zijn beschreven in het hoofdstuk 'Organisatie van BPF Waterbouw'.

Benoeming, ontslag en schorsing

Ontslag en schorsing van bestuursleden hebben in 2019 niet plaatsgevonden.

De heer H.J.P. Strang is door het Verantwoordingsorgaan voorgedragen voor herbenoeming. DNB heeft op 17 april 2019 aangegeven geen bezwaar te hebben tegen de herbenoeming van de heer Strang. Op 7 mei 2019 heeft DNB aangegeven geen bezwaar te hebben tegen de benoeming van de heer Strang als sleutelfunctiehouder interne audit.

Mevrouw M. Van Beusekom is in haar tweede termijn herbenoemd, waarvan DNB op 2 augustus 2019 heeft aangegeven geen bezwaar te hebben.

De termijn van mevrouw K. Roozmond als onafhankelijk voorzitter liep af op 14 september 2019. Het bestuur heeft de heer J. Hilbrands als nieuwe onafhankelijk voorzitter aangewezen. DNB heeft ingestemd met benoeming van de heer Hilbrands in deze rol per 15 september 2019.

De termijn van de heer Van Haaster eindigde per 1 augustus 2019. FNV Nautilus heeft mevrouw C. Boekkooi voorgedragen als bestuurder. Het bestuur heeft haar benoemd en DNB heeft met haar benoeming ingestemd op 29 november 2019.

In de Raad van toezicht liep de termijn van de heer C. de Wuffel af op 1 juli 2019. De heer C. Tromp volgde de heer De Wuffel op in de Raad van toezicht. DNB stemde in met de benoeming van de heer Tromp op 17 juni 2019.

Diversiteit

Bij de invulling van beschikbare zetels in het bestuur wordt gestreefd naar de vereisten van diversiteit zoals die in de Code Pensioenfondsen worden gesteld.

In het bestuur zitten 3 vrouwen en 3 mannen. Bij de invulling van de vacante zetel die de heer Van Haaster afgelopen jaar achterliet is expliciet in de vacaturetekst aangegeven dat de voorkeur bij gelijke kwaliteit uitging naar een kandidaat die jonger is dan 40 jaar. Bij de invulling van de vacature is het bestuur erin geslaagd om een kandidaat te vinden die aan de gestelde kwaliteitsvereisten voldoet en die jonger is dan 40 jaar.

Ook bij het Verantwoordingsorgaan worden de diversiteitsnormen nagestreefd. Het Verantwoordingsorgaan heeft 1 vrouwelijk lid dat jonger is dan 40 jaar.

De Raad van toezicht is niet ingericht conform de diversiteitsvereisten van de Code Pensioenfondsen. Het is niet gelukt om een lid jonger dan 40 jaar te vinden dat aan de gestelde eisen voldoet. In 2019 is er ook geen vrouwelijk lid van de Raad van Toezicht. In 2020 zal echter wel een vrouw als lid toetreden tot de Raad van Toezicht.

Code Pensioenfondsen

BPF Waterbouw volgt de Code Pensioenfondsen. De Code is tot stand gekomen door samenwerking van de Pensioenfederatie met de Stichting van de Arbeid. De normen van de Code worden nageleefd door het pensioenfonds. Over acht normen moet het pensioenfonds in het bestuursverslag rapporteren. Daarnaast is code 57 deels toegepast en hierna aanvullend toegelicht. Dit is conform het 'pas toe of leg uit'-principe uit de Code.

Norm 5:

Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.

In 2019 heeft het bestuur vijf keer met het VO vergaderd. In deze vergaderingen bespreekt het bestuur de beleidsafwegingen en de realisatie daarvan aan de hand van een compacte rapportage. In het jaarverslag worden deze aspecten uitgebreid behandeld. Bij alle bestuursbesluiten wordt de evenwichtige belangenbehartiging betrokken. In de risicoparaagraaf wordt uitgebreid ingegaan op de risico's die het fonds loopt en hoe het bestuur hiermee omgaat.

Norm 31:

De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit een afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.

Verwezen wordt naar de paragraaf “diversiteit” hierboven en “zelfevaluatie” hieronder.

Norm 33:

In zowel het bestuur als in het verantwoordingsorgaan is er ten minste een vrouw en een man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.

Het fonds heeft in 2018 het diversiteitsbeleid vernieuwd met een stappenplan. De invulling staat beschreven in de paragraaf “diversiteit” hierboven.

Norm 47:

Het intern toezicht betreft de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van zijn taak.

De Raad van toezicht hanteert de VITP-Code. Hierin is opgenomen dat een Raad van toezicht de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van zijn taak betreft. De Raad van toezicht oordeelt mede via deze verantwoording over toepassing van de Code en verwerkt de uitkomsten in het jaarlijks rapport.

Norm 57:

Het bestuur beoordeelt vierjaarlijks het functioneren van de accountant en de actuaris en stelt het intern toezicht en VO of BO van de uitkomst op de hoogte.

Het bestuur heeft het functioneren van de accountant en de actuaris beoordeeld. De Raad van toezicht en het Verantwoordingsorgaan zijn hiervan (nog) niet van op de hoogte gesteld.

Norm 58:

Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie. De missie, visie en strategie zijn in het jaarverslag opgenomen. Het jaarverslag is te raadplegen en te downloaden op de website van het fonds.

In het bestuursverslag zijn de missie, visie en strategie opgenomen.

Norm 62:

Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.

In de Beleggingsbeginselen / Investment Beliefs is het standpunt omtrent verantwoord beleggen en corporate governance uiteen gezet. Deze stukken zijn beschikbaar via de website van het fonds. Tevens wordt verwezen naar paragraaf 1.8, waarin een subparagraaf “verantwoord beleggen is opgenomen”.

Norm 64:

Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en de Code Pensioenfondsen, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.

De rapportering is opgenomen in deze paragraaf en in de paragraaf “compliance” hieronder. In het bestuursverslag wordt gerapporteerd over de naleving van de interne gedragscode, de Code Pensioenfondsen en de evaluatie van het functioneren van het bestuur (de paragraaf “zelfevaluatie” hieronder).

Norm 65:

Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.

De klachten en de afwikkeling daarvan – tenzij hier een bestuursbesluit voor noodzakelijk is in de vorm van bijzondere hardheid – worden eenmaal per jaar gerapporteerd in een bestuursvergadering. In het bestuursverslag wordt aandacht besteed aan de afhandeling van klachten en geschillen (paragraaf 1.6, onder “pensioenbeheer”). De mogelijkheid om de klacht voor te leggen aan de Ombudsman Pensioenen is opgenomen in de klachtenregeling.

Geschiktheid

Het bestuur heeft het geschiktheidsbeleidsplan vastgesteld. Ook heeft het bestuur het opleidingsjaarplan voor het bestuur vastgesteld. In het geschiktheidsbeleidsplan zijn de uitgangspunten voor de deskundigheid en de competenties opgenomen waarmee de geschiktheid wordt ingevuld. In het geschiktheidsbeleidsplan zijn algemene functieprofielen opgenomen voor een bestuurder en voor de positie van voorzitter. Aan de hand van de geschiktheidsmatrix stelt het bestuur vast hoe een vacante bestuurszetel ingevuld dient te worden en stelt een specifiek functieprofiel op. Dit specifieke functieprofiel wordt voorgelegd aan de Raad van toezicht ter goedkeuring.

Jaarlijks wordt geëvalueerd of het geschiktheidsbeleidsplan bijgesteld dient te worden. Daarnaast wordt het opleidingsplan jaarlijks opnieuw vastgesteld. Het opleidingsplan is complementair aan het geschiktheidsbeleidsplan.

Zelfevaluatie

Jaarlijks voert het bestuur een collectieve zelfevaluatie uit. In 2019 heeft het bestuur deze zelfevaluatie in september uitgevoerd. Het bestuur is van mening dat het bestuur goed functioneert. Uiteraard zijn er altijd aandachtspunten. Het bestuur zal deze aandachtspunten meenemen bij het besturen in de toekomst. De resultaten van de zelfevaluatie zijn gedeeld met de Raad van toezicht. Een keer in de drie jaar betreft het bestuur een externe partij bij de zelfevaluatie.

Compliance

Compliance is het bevorderen van het doen toezien op de naleving van wetgeving en (externe en interne) regels of normen die dienen ter waarborging van de integriteit en reputatie van BPF Waterbouw en allen die verbonden zijn bij het fonds.

In 2019 heeft het bestuur van BPF Waterbouw het integriteitsbeleid en de gedragscode met incidentenregeling en klokkenluidersregeling vastgesteld. Het Verantwoordingsorgaan is opgenomen onder de verbonden personen in de gedragscode. Hiermee voldoet het fonds aan het gestelde in de Code Pensioenfondsen dat de gedragscode ook van toepassing is op het Verantwoordingsorgaan.

Compliancemeldingen zijn in de bestuursvergadering geagendeerd en worden aldaar besproken.

De toepassing en de werking van de compliancemaatregelen wordt gemonitord door de externe compliance officer. Naar het oordeel van de compliance officer is de gedragscode nageleefd.

Onderzoeken toezichthouder

DNB kondigt jaarlijks in januari aan welke toezichtthema's op de kalender staan. De volgende onderzoeken hebben plaatsgevonden in 2019:

- Vragenlijst niet-financiële risico's;
- Risico-inventarisatie strategische risico's;
- Vragenlijst integriteitsrisico pensioenfondsen.

Daarnaast heeft AFM in 2019 nog het volgende onderzoek gehouden:

- Onderzoek uitvraag verbeterde premieregeling.

Eind 2019 kondigde DNB het IT en cybersecurity onderzoek aan. Dit onderzoek heeft betrekking op de eigen organisatie van het pensioenfonds en de organisaties waaraan het pensioenbeheer is uitbesteed. Aan de hand hiervan heeft het pensioenfonds een verbeterplan IT opgesteld.

Daarnaast zijn er reguliere gesprekken met de toezichthouder geweest.

In het afgelopen jaar zijn geen dwangsommen en boetes aan het pensioenfonds opgelegd. Bovendien is er geen bewindvoerder of curator aangesteld door de toezichthouder. Ten slotte is er geen aanwijzingsbeschikking aan het pensioenfonds afgegeven door de toezichthouder.

Beloningsbeleid

In 2019 heeft het bestuur een begin gemaakt met het vernieuwen van het beloningsbeleid. Deze activiteit loopt door in 2020. Het Verantwoordingsorgaan is om advies gevraagd en het beloningsbeleid is voorgelegd aan de Raad van toezicht ter goedkeuring.

In 2019 vond beloning plaats op basis van het geldende beloningsbeleid. Bestuurders en leden van de Raad van toezicht ontvangen een vaste vergoeding per jaar. In 2018 is in het beloningsbeleid een aanpassing doorgevoerd om bij een extra inspanning en ureninzet van bestuursleden die boven reguliere niveau uitstijgt, een extra beloning daarvoor toe te kennen. Leden van het Verantwoordingsorgaan ontvingen een vergoeding per vergadering voor zowel de voorbereiding van als bij aanwezigheid op de vergadering.

Functie	Vergoeding
Voorzitter bestuur	€ 37.500
Bestuurder	€ 25.000
Voorzitter Raad van toezicht	€ 16.000
Lid Raad van toezicht	€ 12.000

Binnen BPF Waterbouw is er geen sprake van prestatiegerelateerde beloningen. Bij ontslag wordt geen ontslagvergoeding uitgekeerd.

Statutenwijziging

In 2019 heeft een statutenwijziging plaatsgevonden. Op 19 november 2019 zijn de statuten gepasseerd. De wijzigingen vonden plaats naar aanleiding van:

- De gewijzigde Code Pensioenfondsen
BPF Waterbouw volgt de Code Pensioenfondsen en heeft de wijzigingen die impact hadden op de statuten verwerkt. De schorsing en het ontslag van leden van het Verantwoordingsorgaan is opgenomen. Evenals de periodieke evaluatie van het Verantwoordingsorgaan en het opstellen van het functieprofiel voor een lid door het Verantwoordingsorgaan na goedkeuring van het bestuur. Uit de Code Pensioenfondsen vloeide eveneens de rapportage over de Code Pensioenfondsen door de Raad van toezicht voort, die is opgenomen in de statuten.
- IORP II
Vanwege de inrichting van de sleutelfunctiehouders in de governance is hierover een bepaling in de statuten opgenomen.
- De verkleining van het bestuur
Het bestuur is in omvang afgenomen van 7 naar 6 bestuurders. Dit is verwerkt in de statuten.
- Overige wijzigingen die een aanvulling of correctie zijn.

Begin 2020 heeft eveneens een statutenwijziging plaatsgevonden. Deze is op 19 maart 2020 gepasseerd. Dit betrof een aanpassing van de vrijwaringsverklaring.

Aanbevelingen jaarwerk 2018

De Raad van toezicht en het Verantwoordingsorgaan hebben naar aanleiding van het jaarwerk 2018 aanbevelingen gedaan richting het bestuur. In onderstaande tabel is aangegeven hoe hier het afgelopen jaar invulling aan is gegeven.

Raad van toezicht		
Onderwerp	Aanbeveling	Reactie bestuur
Pensioenadministratie	Klantoverleg met andere fondsen van Centric instellen om zo de gemeenschappelijke eisen en wensen ten aanzien van de dienstverlening van Centric meer kracht bij te zetten.	Er zijn eind 2019 contacten met andere klanten van Centric gelegd. Vanwege andere prioriteiten hebben er verder nog geen overleggen plaatsgevonden.
Pensioenregeling	Onderzoeken of de spaarpensioenregeling niet naar de intentie van de Wet verbeterde premieregeling aangepast kan worden.	Op deze aanbeveling is nog geen actie ondernomen.
Pensioenregeling	Uitvoering van de tientjesregeling nauwlettend laten volgen door het bestuursbureau en daarover laten rapporteren aan het bestuur.	De aanbeveling neemt het bestuur ter harte. Er heeft vanwege de transitie naar Centric nog geen rapportage over plaatsgevonden.
Communicatie	Communicatiebeleidsplan opstellen voor de komende 3 jaar en een communicatiejaarplan voor 2019.	Het bestuur heeft deze aanbeveling ter harte genomen. Het communicatiebeleidsplan is in februari 2020 voor 3 jaar vastgesteld tot 2023. Voor 2020 is een communicatiejaarplan opgesteld.

Verantwoordingsorgaan		
Onderwerp	Aanbeveling	Reactie bestuur
Communicatie	Goed gestructureerd communicatieplan opstellen met heldere doelstellingen en actiepunten in tijd uitzetten en opvolgen om alle stakeholders tijdig en regelmatig te informeren met betrekking tot relevante ontwikkelingen binnen het fonds.	Het communicatiebeleidsplan 2020-2023 is opgesteld en een communicatiejaarplan voor 2020. In januari 2020 is het eerste pensioennieuws verzonden aan deelnemers, slapers, pensioengerechtigden en werkgevers.

1.5 Financieel beleid

Premiebeleid

Uitgangspunt van het bestuur is dat de premie voldoende is om de inkoop van de pensioenverplichtingen te dekken. Het bestuur accepteert een incidentele premiedekkingsgraad onder de 100% zolang de 5-jaars-gemiddelde premiedekkingsgraad minimaal 100% bedraagt. De premie over 2019 is volgens dat principe vastgesteld. In 2019 bedroeg de premie voor de basispensioenregeling 16,8%.

Gezien een verzoek van CAO-partijen, de uitzonderlijke economische situatie, de aangekondigde structurele wijzigingen in het pensioenstelsel en de maatschappelijke oproep voor een stabiele premie en opbouw zolang dit evenwichtig is en past binnen wettelijke kaders, heeft het bestuur de systematiek van de premievaststelling vanaf 2020 voor de basispensioenregeling als volgt aangepast:

- de systematiek van demping is gewijzigd door de premie te baseren op een gemiddelde rente van 7 jaar in plaats van 5 jaar: 2 jaar langer gezien de verwachte wijziging in het pensioenstelsel die over 2 jaar in 2022 van kracht zal zijn;
- een opslag op de premie toepassen, zodanig dat de gemiddelde premiedekkingsgraad over een periode van 7 jaar minimaal 100% bedraagt;
- een minimale premie van 16,8% voor de basisregeling hanteren, aangezien de kostprijs van pensioen over de afgelopen jaren is toegenomen en derhalve een verlaging van de premie niet passend is. Bovendien is een verlaging van de premie vanuit de evenwichtige belangenafweging onvoldoende te verantwoorden.

Op basis van deze systematiek bedraagt de premie voor de basispensioenregeling per 1 januari 2020 16,8%, evenals in 2019. De premiedekkingsgraad voor 2020 bedraagt bij deze premie voor de basispensioenregeling circa 83%. Voor 2019 was een geprognosticeerde premiedekkingsgraad berekend van circa 115%. Vanwege de renteontwikkeling in 2019 is de werkelijke premiedekkingsgraad uitgekomen op 108,2%.

De premie voor de spaarpensioenregeling bedraagt in 2019 en 2020 3,0%.

De wijziging in de premiesystematiek is voorgelegd aan het Verantwoordingsorgaan en de Raad van toezicht.

Het bestuur benadrukt dat premiedruk blijft bestaan. Ondanks dat voor 2020 geen premieverhoging is doorgevoerd, is het aannemelijk dat voor 2021, ook binnen deze nieuwe premiesystematiek, een verhoging van de premie aan de orde zal zijn. Door de alsmal dalende rente neemt de kostprijs van pensioen al jaren toe. Tevens zal, binnen het nu bekende kader van het pensioenakkoord, rentemiddeling niet meer zijn toegestaan en een premiedekkingsgraad van minimaal 100% worden voorgeschreven. Dat betekent dat bij ongewijzigde opbouw een substantiële verhoging van de premie nodig zal zijn bij de invoering van het pensioenakkoord. Dit is onwenselijk en derhalve blijft het bestuur streven naar een premiedekkingsgraad van 100%, conform de hierboven beschreven systematiek.

De volgende tabel geeft inzicht in de hoogte van de feitelijke premie, de kostendekkende premie en de gedempte premie.

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Kostendekkende premie	24.264	37.383
Gedempte kostendekkende premie	22.346	33.713
Feitelijke premie	22.346	34.212

Kostendeekkende premie

De kostendeekkende premie wordt berekend op basis van de rentetermijnstructuur van 31 december van het voorgaande boekjaar. Deze premie bestaat kort samengevat uit de actuariael benodigde premie voor de inkoop van het jaarlijks op te bouwen pensioen volgens de basisregeling, een opslag voor uitvoeringskosten en een opslag voor solvabiliteit. De premie bevat geen opslag voor de voorwaardelijke toeslagverlening.

De samenstelling is als volgt:

	2019	2018
	EUR	EUR
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	19.167	28.766
Aangroei Voorziening Rendementsbijschrijving	-	396
Pensioenuitvoeringskosten	1.598	1.743
Solvabiliteitsopslag	3.499	6.478
	24.264	37.383

Gedempte premie

Omdat de zuiver kostendeekkende premie berekend wordt op basis van de rentetermijnstructuur kan de hoogte van de premie fluctueren door wijzigingen in de hoogte van deze rentetermijnstructuur. Om te voorkomen dat hierdoor (grote) fluctuaties voorkomen in de jaarlijkse premie hanteert het fonds de methodiek van de gedempte kostendeekkende premie.

De samenstelling is als volgt:

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	17.271	26.009
Aangroei Voorziening Rendementsbijschrijving	-	396
Pensioenuitvoeringskosten	1.598	1.743
Solvabiliteitsopslag	3.477	5.565
	22.346	33.713

Ontwikkeling van de financiële positie

De financiële positie van het pensioenfonds wordt weergegeven door middel van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad van het pensioenfonds is in 2019 gedaald. De actuele dekkingsgraad daalde van 113,3% naar 111,2%, terwijl de beleidsdekkingsgraad (de gemiddelde actuele dekkingsgraad over de laatste 12 maanden) afnam van 118,2% naar 109,0%.

2019 was een goed beleggingsjaar, met een beleggingsrendement van 15,4%. Toch was dit niet voldoende om de verdere daling van de rente op te vangen. De gemiddelde rente waarmee de voorziening pensioenverplichtingen wordt berekend daalde van 1,41% naar 0,77%. Door de dalende rente is er een hogere voorziening noodzakelijk. De voorziening pensioenverplichtingen nam toe met 16,1%, waarmee het positieve beleggingsresultaat teniet werd gedaan.

Mede doordat er op 1 januari 2019 een toeslag is verleend, is de dekkingsgraad per saldo gedaald.

De financiële positie van het pensioenfonds wordt voornamelijk bepaald door het beleggingsresultaat en de ontwikkeling van de rente. Overige effecten zijn veel minder van belang. De premie is minder dan 2% van de voorziening pensioenverplichtingen en de uitkeringen zijn minder dan 3% van de voorziening pensioenverplichtingen. Hiermee hebben zij een beperkte invloed op de dekkingsgraad.

Het pensioenfonds schat tevens in hoe overlijden en arbeidsongeschiktheid zich zal ontwikkelen. De werkelijkheid is uiteraard altijd anders. Het verschil tussen de inschatting en de werkelijkheid heeft eveneens een beperkte invloed op de dekkingsgraad.

In de onderstaande tabel zijn de verschillende effecten op de dekkingsgraad weergegeven.

(x € 1.000)	Werkelijk 2019 %	Werkelijk 2018 %
Dekkingsgraad per 1 januari	113,3%	117,6%
Premie	-0,1%	-0,2%
Uitkeringen	0,4%	0,6%
Toeslagverlening	-1,5%	-0,2%
Verandering van de rentetermijnstructuur	-15,7%	-4,9%
Rendement op beleggingen	17,4%	-1,9%
Overige oorzaken en kruiseffecten	-2,6%	2,3%
Dekkingsgraad per 31 december	111,2%	113,3%

Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad bedroeg ultimo 2019 109,0%. Getoetst aan de beleidsdekkingsgraad, was het op basis van het FTK gedefinieerde Minimaal Vereist Vermogen voor nominale pensioenaanspraken hiermee per 31 december 2019 aanwezig. Het Vereist Vermogen was per 31 december 2019 niet aanwezig. Hierdoor is er sprake van een reservetekort.

In 2015 heeft het pensioenfonds een herstelplan ingediend, op basis van de eisen van het nieuwe FTK. Op grond van het per 1 januari 2020 geactualiseerde herstelplan, herstelt het pensioenfonds (nog steeds) binnen een periode van 10 jaar, zonder dat aanvullende maatregelen (bijvoorbeeld kortingen) noodzakelijk zijn.

Het geactualiseerde herstelplan 2020 is in juni 2020 door DNB goedgekeurd.

Toeslag- en kortingenbeleid

BPF Waterbouw kent een toeslagbeleid met een voorwaardelijk karakter. Deze voorwaardelijke toeslagverlening wordt gefinancierd uit de eventuele overrendementen die BPF Waterbouw behaalt. De premie bevat geen opslag voor toeslagverlening en evenmin heeft BPF Waterbouw geld gereserveerd ten behoeve van de opslagverlening.

Er wordt naar gestreefd om de pensioenaanspraken van de deelnemers, gewezen deelnemers en de pensioenrechten jaarlijks te verhogen conform de loonstijging cao waterbouw met een maximum van 5%.

De toeslag wordt door het bestuur toegekend indien het verlenen van een toeslag volgens de wet- en regelgeving mag en in de mate waarin dit volgens die normen mag. Dit betekent dat toeslagverlening plaats kan vinden als BPF Waterbouw beschikt over een beleidsdekkingsgraad per 31 december van tenminste 110% en de toeslag voldoet aan het wettelijke vereiste van toekomstbestendigheid.

Indien in voorgaande jaren een toeslag niet of niet volledig is toegekend zal deze alsnog worden toegekend indien de beleidsdekkingsgraad van BPF Waterbouw dit op basis van de wettelijke regels mogelijk maakt (inhaaltoeslag). Dit beleid geldt vanaf 1 januari 2015 en dat betekent dat eerst een eventueel gemiste toeslag over 2015 kan worden ingehaald.

Een eventueel noodzakelijke korting wordt uitgesmeerd over maximaal de in het herstelplan gehanteerde termijn (maximaal 10 jaar). BPF Waterbouw heeft nog geen beleid vastgesteld voor de wijze waarop kortingen worden toegepast en op welke wijze rekening wordt gehouden met evenwichtige belangen van alle groepen (gewezen) deelnemers. BPF Waterbouw heeft nog geen beleid vastgesteld ten aanzien van het eventueel inhalen van kortingen, mede gelet op het feit dat (nog) geen sprake is geweest van kortingen bij BPF Waterbouw.

De cumulatief gemiste toeslag op 31 december 2019 is 5,62% voor de deelnemers, 3,16% voor de gepensioneerden en gewezen deelnemers, en 4,05% voor de invaliditeitspensioenen.

Op 1 januari 2019 is een toeslag verleend van 1,38% (0,92% voor invaliditeitspensioenen). Op 1 januari 2020 is geen toeslag verleend. Hiermee neemt op 1 januari 2020 de cumulatief gemiste toeslag toe met 2,25% (CAO-verhoging op 1 april 2019) voor deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden. Voor invaliditeitspensioenen neemt de cumulatief gemiste toeslag toe met 2,59%, gelijk aan de stijging van het WAO dagloon in 2019 (€ 216,90 per 1/7/2019 ten opzichte van € 211,42 per 1/7/2018).

Inhaaltoeslagen zijn de komende jaren niet waarschijnlijk gelet op de financiële positie van het fonds. Pas bij een beleidsdekkingsgraad van circa 130% kan het bestuur besluiten tot inhaaltoeslagen.

Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven.

Bedragen x € 1.000	2019	2018
<i>Gehanteerde prognosetafel (primo)</i>	<i>AG2018</i>	<i>AG2016</i>
<i>Gemiddelde rente (primo)</i>	<i>1,41%</i>	<i>1,53%</i>
Actuariële analyse:		
Resultaat op premie	1.581	3.307
Beleggingsresultaat	194.409	-22.055
Wijziging rentetermijnstructuur	-182.710	-48.757
Toeslagverlening	-15.670	-1.625
Resultaat op kosten	-548	-1.308
Resultaat op sterfte	0	1.647
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	0	-214
Mutaties / diversen	-878	554
Wijziging grondslagen	0	22.967
Totaal resultaat	-3.816	-45.484

Uitvoerings- en beleggingskosten

In 2019 bedroegen de in rekening gebrachte kosten € 3.638k waarvan € 684k ten laste van de beleggingsresultaten (2018: € 4.910k respectievelijk € 1.044k). De uitvoeringskosten per deelnemer bedroegen derhalve € 356* (2018: € 454). De incidentele kosten zijn gedaald ten opzichte van 2018. Ook in 2019 zijn echter nog transitie- en reorganisatiekosten gemaakt. Bij de vaststelling van de uitvoeringskosten per deelnemer worden, conform de voorschriften, de gewezen deelnemers buiten beschouwing gelaten.

In de premie voor de basispensioenregeling is een opslag voor kosten opgenomen van 5,14%. In de premie voor de spaarpensioenregeling is een opslag voor kosten opgenomen van 5%. Verder is een opslag voor excassokosten opgenomen van 2,4% in de voorziening pensioenverplichtingen, waardoor 2,4% van de uitkeringen in het boekjaar beschikbaar komt ter dekking van de kosten.

De mate waarin de kosten door deze opslagen wordt gedekt komt naar voren in de actuariële analyse uit de paragraaf hiervoor.

De beleggingskosten inclusief kosten die onderdeel zijn van de beleggingsresultaten en transactiekosten bedragen € 2.422k (2018: € 2.147k). Dit was 0,18% (2018: 0,16%) van het gemiddeld belegd vermogen. De beleggingskosten zijn licht gestegen. Dit komt voornamelijk door de kosten die aan onroerend goed zijn toegerekend. In 2018 bedroegen deze kosten 0,35% van het gemiddeld belegd vermogen. In 2019 is dit toegenomen tot 0,50% van het gemiddeld belegd vermogen. Deze laatste waarde is in lijn met de zogenaamde "total expense ratio" van de onroerend goedfondsen waarin belegd wordt.

Een specificatie van de beleggingskosten staat in de onderstaande tabel.

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Directe kosten	684	1.044
Impliciete kosten	1.495	882
Transactiekosten	243	221
	2.422	2.147

* aantallen deelnemers 2019 zijn geschat op basis van het gemiddeld aantal deelnemers 2019 in de loonopgaven van de werkgevers

1.6 Pensioenbeheer

Pensioenadministratie

Met ingang van 1 januari 2019 zijn de pensioenadministratie en de financiële administratie van het fonds ondergebracht bij Centric Pension and Insurance Services B.V (Centric). Centric verzorgt de volledige pensioenadministratie die bestaat uit de aanspraken-, deelnemers- en uitkeringenadministratie. Deze pensioenadministratie werd vóór deze datum intern uitgevoerd door Fondsenbeheer Waterbouw. In de loop van 2019 heeft de transitie van Fondsenbeheer Waterbouw naar Centric plaatsgevonden. Er is geen sprake van een volledige dienstverlening die voldoet aan de overeengekomen service levels. Het bestuur besteedt hier veel aandacht aan.

Pensioenregeling

BPF Waterbouw kent een reguliere (basis) pensioenregeling en een spaarpensioenregeling waarin een pensioenspaarkapitaal wordt gevormd dat 10 jaar voorafgaand aan de pensioenrekenleeftijd van 68 jaar elk jaar wordt omgezet in ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen. Dit gebeurt conform het pensioenreglement. Daarnaast is er nog een ANW Pensioenregeling, waarin voor deelnemers, op vrijwillige en individuele basis, het ANW-hiaat is afgedekt.

Onderstaand worden de belangrijkste kenmerken van de regelingen besproken.

Basispensioenregeling

In het Pensioenreglement BPF Waterbouw is de reguliere (basis) pensioenregeling van het fonds opgenomen.

In dit reglement worden de volgende pensioenen verzekerd:

1. Ouderdomspensioen vanaf 68 jaar voor de deelnemer
Het ouderdomspensioen betreft een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een opbouw van het levenslange ouderdomspensioen (met nabestaandenpensioen op opbouwbasis) van 0,94% van de pensioengrondslag per deelnemingsjaar. De pensioengrondslag is (met uitzondering van de vrijwillige aansluiting waarvoor veelal een gemaximeerde grondslag geldt) gelijk aan het totale brutoloon over het deelnemingsjaar. Er wordt derhalve geen franchise gehanteerd.
2. Partner- en Wezenpensioen
 - a. Partnerpensioen op opbouwbasis voor iedereen met een partnerrelatie (huwelijk, geregistreerd partnerschap en onder voorwaarden het ongehuwd voeren van een gezamenlijke huishouding)
 - b. Wezenpensioen op opbouwbasis voor de kinderen van de deelnemer
 - c. Tijdelijk weduwe- c.q. weduwnaarspensioen / tijdelijk partnerpensioen voor de echtgenote of partner van de deelnemer*Het partnerpensioen bedraagt 70% van het (bereikbare) levenslang ouderdomspensioen. Het wezenpensioen bedraagt 14% van het (bereikbare) levenslang ouderdomspensioen.
Het tijdelijk weduwe- c.q. weduwnaarspensioen/ tijdelijk partner pensioen is een aanvullend pensioen dat in het verleden werd toegekend aan weduwen/ weduwnaars en partners jonger dan 65 jaar ter compensatie van de zogenaamde AAA premies en later de zogenaamde Overhevelingstoeslag (OHT). Er vinden geen nieuwe toekenningen meer plaats sinds de brutoering van de OHT.*
3. Arbeidsongeschiktheidspensioen of invaliditeitspensioen voor de deelnemer
*Het arbeidsongeschiktheidspensioen wordt toegekend en uitgekeerd aan de arbeidsongeschikte deelnemer die een vervolguutkering in de zin van de WGA ontvangt. Het arbeidsongeschiktheidspensioen vult de vervolguutkering, naar rato van de mate van arbeidsongeschiktheid, aan tot 70% van het laatstgenoten inkomen (gemaximeerd tot maximum premieloon SV).
Het invaliditeitspensioen bedraagt het verschil tussen de bedragen van de loondervingsuitkering WAO en de vervolguutkering WAO zoals die gelden op het moment van aanvang van de vervolguutkering.*
4. Bijzonder nabestaandenpensioen voor de gewezen partner van de deelnemer.
Het bijzonder nabestaandenpensioen voor de gewezen partner is gelijk aan het partnerpensioen dat (gedurende het huwelijk / partnerschap) is opgebouwd tot de datum van het einde van het huwelijk of partnerschap.

Toeslagverlening

Bij het fonds is sprake van een voorwaardelijke toeslagverlening (indexering) op basis van ex-ante bepaalde maatstaven. Ieder jaar wordt door het bestuur een besluit genomen over de vraag of en in hoeverre de financiële positie van het fonds naar het oordeel van het bestuur een (gedeeltelijke) toekenning van een toeslag mogelijk maakt. Er wordt naar gestreefd om de pensioenaanspraken van de deelnemers die nog pensioen opbouwen en de pensioenaanspraken van deelnemers die niet meer opbouwen en de reeds ingegane pensioenen jaarlijks te verhogen conform de algemene loonstijging in de sector. Deze voorwaardelijke toeslagverlening wordt gefinancierd uit de eventuele overrendementen die het fonds behaalt. De premie bevat geen opslag voor toeslagverlening en evenmin heeft het fonds geld gereserveerd ten behoeve van de toeslagverlening.

Spaarpensioenregeling

In het reglement spaarpensioenregeling BPF Waterbouw is voor de deelnemers een regeling opgenomen waarin een pensioenspaarkapitaal wordt gevormd. Hiervoor wordt over 2019 maximaal 3% van de voor de deelnemer geldende pensioengrondslag aan het fonds afgedragen. Deze inleg wordt (na aftrek van kosten) jaarlijks verhoogd met een rendementsbijschrijving die bestaat uit het 5 jaarsgemiddelde rendement van de beleggingsportefeuille waarin het totale opgebouwde spaarkapitaal van de deelnemer in het voorgaande jaar was belegd, en eventueel het voor die deelnemers geldende percentage waarmee hun pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Voor de berekening van het percentage van de rendementsbijschrijving over de jaren 2019 tot en met 2024 is een overgangsregeling vastgesteld, aangezien de bepaling van het rendement per 1 januari 2019 is gewijzigd. Het percentage van de rendementsbijschrijving kan door het bestuur worden gewijzigd.

Het pensioenspaarkapitaal wordt in aanloop naar de pensioeningangsdatum omgezet in pensioen conform het Pensioenreglement BPF Waterbouw. Het pensioenspaarkapitaal kan daarmee worden ingezet voor een hoger pensioen of een eerder ingaand pensioen.

Het bestuur heeft in overleg en afstemming met sociale partners de spaarpensioenregeling gewijzigd. Vrijwel het gehele spaarkapitaal is per 1 januari 2019 omgezet naar aanspraken in de basisregeling. De reglementaire rendementsbijschrijving (en de voorwaardelijke toeslag) is vervangen door een vijfjaars gemiddeld rendement.

ANW-pensioen

In deze regeling wordt de mogelijkheid geboden aan de premiebetalende deelnemers om vrijwillig en op individuele basis het ANW-hiaat te verzekeren dat is ontstaan door de invoering van de ANW ter vervanging van de Algemene Weduwen- en Wezenwet per 1 juli 1996. Deze verzekering geeft de nabestaanden bij het overlijden van de verzekerde recht op een uitkering ter hoogte van de maximale ANW-uitkering wanneer als gevolg van die wetwijziging dit recht niet of niet meer bestaat.

Premievrijstelling

Indien een deelnemer geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt is in de zin van de WAO of WIA wordt de pensioenopbouw uit het Pensioenreglement BPF Waterbouw geheel of gedeeltelijk voortgezet, waarbij zolang de arbeidsongeschiktheid voortduurt voor deze opbouw premievrijstelling wordt verleend.

Als pensioengrondslag voor de premievrije opbouw geldt het inkomen dat in het jaar direct voorafgaande aan het intreden van de arbeidsongeschiktheid werd verdiend.

Wijziging reglementen

De automatische waardeoverdracht kleine pensioenen is in het reglement verwerkt per 1 januari 2020. Als de hoogte van de pensioenaanspraak opgebouwd in de basispensioenregeling samen met de eventuele aanspraak afgeleid van het spaarkapitaal, hoger is dan € 2, maar lager dan de wettelijke afkoopgrens, dan vindt automatische waardeoverdracht plaats naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de vertrekkende deelnemer. Indien de hiervoor genoemde aanspraak € 2 of lager is, dan vervalt de aanspraak op ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen van rechtswege bij einde deelname.

Automatische waardeoverdracht wordt niet toegepast op aanspraken op bijzonder partnerpensioen lager dan de wettelijke afkoopgrens.

Klachten en geschillenreglement vernieuwd

In 2020 is het klachten- en geschillen reglement geactualiseerd. Het Verantwoordingsorgaan heeft hierover op 31 januari 2020 positief advies gegeven. De wijzigingen komen met name voort uit de AVG-bepalingen.

In 2019 is er volgens Centric één klacht van deelnemers binnengekomen. Deze klacht is in het bestuur behandeld en onterecht verklaard.

Datalekken

In 2018 is er privacybeleid opgesteld. Het pensioenfonds kent tevens een procedure voor het melden van datalekken. In 2019 heeft het fonds één datalek gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Het betrof een UPO van een deelnemer die bij een deelnemer van een ander fonds terecht was gekomen

Verplichte aansluiting

Werkgevers van werknemers die vallen onder de verplichtstelling van BPF Waterbouw dienen zich onverwijld aan te melden bij BPF Waterbouw. De (aangesloten) werkgever is verantwoordelijk voor het verstrekken van de juiste gegevens die nodig zijn om de pensioenregeling uit te kunnen voeren.

Indien aan de hand van het aanvraagformulier en andere schriftelijke bescheiden niet met voldoende zekerheid kan worden vastgesteld of de pensioenregeling van BPF Waterbouw van toepassing is, wordt een aansluitingsonderzoek bij de werkgever ingesteld. Dit gebeurt ook als het vermoeden bestaat dat een werkgever zich ten onrechte niet heeft aangemeld of ten onrechte een deel van het personeel niet heeft aangemeld.

Op basis van de uitkomsten van dit aansluitingsonderzoek wordt vervolgens een besluit genomen om al dan niet een aansluiting bij BPF Waterbouw tot stand te brengen, eventueel met terugwerkende kracht, en wordt bepaald voor welke (groep van) werknemers deze aansluiting dan geldt.

De bovengenoemde procedures en verplichtingen zijn opgenomen in een uitvoeringsreglement. Bij het opstellen en vaststellen van dit uitvoeringsreglement zijn de bepalingen van artikel 25 e.v. Pensioenwet in acht genomen.

Vrijwillige¹ aansluiting

Binnen BPF Waterbouw komen veel “vrijwillige” aansluitingen voor. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat in de waterbouwsector zeer veel internationaal wordt gewerkt.

Door de beperkte territoriale reikwijdte van Nederlandse wetgeving geldt de verplichtstelling van BPF Waterbouw alleen binnen Nederland en de Nederlandse territoriale wateren voor (kort gezegd) al het personeel dat valt onder de CAO Waterbouw. Zodra echter een baggerschip zich buiten Nederlandse territoriale wateren begeeft, geldt de verplichtstelling niet meer. Om ook voor die werknemers een aansluiting bij BPF Waterbouw te houden is met de betrokken werkgevers een (uitvoerings)overeenkomst tot vrijwillige aansluiting bij BPF Waterbouw gesloten.

Dergelijke overeenkomsten zijn ook gesloten met werkgevers die onder de werkingssfeer van BPF Waterbouw vallen voor het personeel dat, ook bij werkzaamheden binnen Nederland, niet valt onder de verplichtstelling.

Tenslotte is het bestuur bevoegd een werkgever, die niet onder de werkingssfeer van BPF Waterbouw valt maar wel een economische en / of organisatorische eenheid vormt met een verplicht aangesloten onderneming of verwantschap heeft met de bedrijfstak, op verzoek van die werkgever vrijwillig bij BPF Waterbouw aan te sluiten indien wordt voldaan aan de eisen die worden gesteld in artikel 121 van de Pensioenwet. Het bestuur heeft met betrekking tot deze vorm van vrijwillige aansluiting een zeer strikt beleid geformuleerd dat ten aanzien van de betrokkenheid c.q. verbondenheid met de bedrijfstak strengere eisen stelt dan die welke de wet voorschrijft.

In de overeenkomsten met betrekking tot vrijwillige aansluiting zijn, door een verwijzing naar de statuten en reglementen (waaronder het Uitvoeringsreglement) de afspraken opgenomen ten aanzien van de aansluiting, gegevensaanlevering, premievaststelling en –betaling die overeenkomen met de procedures en verplichtingen, die gelden bij de verplichte aansluiting.

Per 1 januari 2019 zijn de overeenkomsten met betrekking tot vrijwillige aansluiting met Boskalis en Van Oord in de huidige vorm geëindigd. Beide ondernemingen hebben een pensioenuitvoeringsovereenkomst afgesloten met PGB. Omdat dit bleek te leiden tot mogelijke grote nadelige consequenties voor de deelnemers die in een kalenderjaar zowel verplicht als vrijwillig pensioen opbouwen is, in goed overleg met de beide werkgevers en PGB en zonder de achterblijvende belanghebbenden te benadelen, een oplossing gezocht. Die oplossing komt neer op het behouden van de status van actief deelnemer in beide fondsen is per 1 januari 2019 geïmplementeerd.

¹ Met vrijwillige aansluiting is in dit kader bedoeld de aansluiting anders dan op basis van de verplichtstelling. Dit bevat dus ook (en met name) de contractuele aansluitingen binnen de statutaire werkingssfeer. Het gaat hier dus niet (alleen) om vrijwillige aansluitingen buiten de statutaire werkingssfeer zoals bedoeld in artikel 121 Pw. Vrijwillige aansluitingen zoals bedoeld in artikel 121 Pw. komen bij BPFWB niet of nauwelijks voor.

De ontwikkeling van de aantallen deelnemers is hieronder weergegeven:

Aantallen deelnemers	Actieve Deelnemers*	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden
Eind 2018	2.836	3.240	5.640
Overleden	(10)	(10)	(275)
Overige mutaties (saldo)	(57)	131	161
Eind 2019**	2.769	3.361	5.526

*inclusief arbeidsongeschikten

** aantallen deelnemers zijn geschat op basis van het gemiddeld aantal deelnemers 2019 in de loonopgaven van de werkgevers

1.7 Communicatie

BPF Waterbouw vindt het belangrijk dat de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden goed op de hoogte zijn van hun pensioen. BPF Waterbouw besteedt veel tijd en aandacht aan communicatie.

BPF Waterbouw communiceert op verschillende manieren. Een van de belangrijkste communicatiemiddelen is de website. Op de website is veel informatie over de pensioenregeling en aanvullende regelingen te vinden. Deze informatie wordt getoond per doelgroep, maar ook kan er gezocht worden naar gebeurtenissen, zoals overlijden of scheiden. In dit laatste geval worden zij geïnformeerd over de gevolgen van de gebeurtenis op hun pensioen.

Een andere belangrijke communicatiemiddel is de helpdesk. Bij de helpdesk kunnen actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden terecht met hun vragen of opmerkingen.

Daarnaast communiceert BPF Waterbouw uiteraard op de verplichte momenten die zijn voorgeschreven door wet- en regelgeving.

Aanvullend is in 2019 een verkort jaarverslag uitgebracht en aan alle deelnemers, slapers en pensioengerechtigden verzonden. Verder zijn eind 2019 de voorbereidingen verricht voor het pensioennieuws dat begin 2020 is uitgebracht.

Wijzigingen ten aanzien van communicatie

In recente wet- en regelgeving is bepaald dat per 30 september 2019 naast de gebruikelijke opgave van het te bereiken ouderdomspensioen in het pensioenregister (www.mijnpensioenoverzicht.nl) ook in een vooruitblik moet worden weergegeven wat het te bereiken pensioen is in drie verschillende scenario's: een optimistisch, verwacht en pessimistisch scenario.

In het pensioenregister wordt naast het pensioen bij BPF Waterbouw ook de AOW-uitkering en eventuele andere pensioenen getoond. Met de verschillende scenario's wordt getracht inzicht te geven in de onzekerheid rond de koopkracht van het totale toekomstig pensioeninkomen.

Vanaf volgend jaar moeten de scenario's ook door ons in de pensioenoverzichten worden weergegeven.

Communicatiebeleidsplan 2020-2023

Het pensioenfonds heeft in 2019 gecommuniceerd volgens het geldende communicatiebeleidsplan. In 2019 zijn op het gebied van communicatie de volgende stappen gezet. Er is een aanvang gemaakt met het opstellen van het communicatiebeleidsplan voor 2020-2023. Dit beleid is op 30 januari 2020 voorgelegd aan het Verantwoordingsorgaan voor advies. Na positief advies te hebben ontvangen heeft het bestuur het beleidsplan vastgesteld en heeft zij voor 2020 een communicatiejaarplan opgesteld.

Nulmeting (effectiviteit) voor communicatie

Omdat het voor de communicatie van belang is hoe de huidige communicatie wordt beoordeeld, wat de effectiviteit hiervan is en wat de wensen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden zijn, is het fonds van plan in 2021 een nulmeting voor communicatie te houden. Met de verkregen informatie krijgt het fonds meer inzicht in de effectiviteit van communicatie en kan het fonds nog beter sturen op de voor deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers gewenste communicatie.

Melding aan AFM (1)

Tijdens de controle van het jaarverslag over boekjaar 2018 is vastgesteld dat de voorwaardelijke toeslag op het spaarpensioenkapitaal per 1 januari 2018 niet was toegekend aan de (gewezen) deelnemers.

Het gaat om een toeslag van 0,13% voor de actieven op het spaarkapitaal en van 0,16% voor slapers. Het betreft 2.694 actieve deelnemers en 2.100 niet-actieve deelnemers. De gemiste toeslag bedraagt voor respectievelijk de actieven en niet actieven:

Deelnemers	Totaal	Gemiddeld spaarkapitaal per deelnemer	Gemiddeld in te kopen ouderdomspensioen
Actieven	€ 116.846	€ 43,37	€ 3,24
Gewezen deelnemers	€ 39.082	€ 18,61	€ 1,19

Omdat het slechts om een “fout” in het ouderdomspensioen gaat van respectievelijk gemiddeld 3 euro per jaar voor een deelnemer en 1 euro per jaar voor een gewezen deelnemer heeft het bestuur besloten om niet te wachten met het verzenden van de pensioenoverzichten en om geen gecorrigeerd pensioenoverzicht te sturen. Aan de (gewezen) deelnemers is meegedeeld dat de verhoging van het spaarkapitaal per 2018 (toeslag) nog niet is verwerkt in het pensioenoverzicht.

Hierdoor was het mogelijk dat de pensioenoverzichten op tijd, zijnde 11 september 2019, aan de deelnemers konden worden gestuurd. Het bestuur heeft Centric Pension and Insurance Solutions opdracht gegeven om de toeslag voor het einde van het kalenderjaar te administreren. De toeslag zal in het pensioenoverzicht van volgend jaar worden verwerkt.

Melding aan AFM (2)

Op 17 oktober 2019, heeft Nationaal Pensioenregister BPF Waterbouw geïnformeerd dat als gevolg van het niet aanleveren door Centric van de jaarlijks verplichte gegevens er geen gegevens meer beschikbaar zijn voor de deelnemers op het Nationaal Pensioenregister.

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw heeft Centric inmiddels schriftelijk verzocht om uiterlijk vrijdag 18 oktober 2019 de gegevens alsnog aan te leveren aan het Nationaal Pensioenregister en BPF Waterbouw daarover te informeren. Centric heeft de herstelactie voor de deadline kunnen invullen.

1.8 Vermogensbeheer

Marktontwikkelingen

In 2019 bedroeg het beleggingsrendement ruim 15%. Daarmee was het een goed beleggingsjaar.

De markten werden onder andere beïnvloed door de Brexit en de dreigende handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China. Tevens hebben de centrale banken in 2019 de economie blijvend gefaciliteerd met ruime opkoopprogramma's.

Aandelenmarkten hebben goed gepresteerd, waarbij met name de eerste helft van het jaar een sterk herstel liet zien, na een slecht vierde kwartaal van 2018. De rente is in 2019 verder gedaald, waardoor het rendement op de vastrentende waarden positief was. Onroerend goed heeft eveneens geprofiteerd van goede economische omstandigheden.

De beleggingsrendementen voor BPF Waterbouw in 2019 waren als volgt.

Beleggingscategorie	2019		2018	
	Rendement	Benchmark	Rendement	Benchmark
Onroerend goed	13,3%	13,3%	13,2%	14,3%
- Woningen	14,2%	12,4%	15,6%	17,6%
- Winkels	5,3%	4,1%	5,1%	5,8%
- Kantoren	22,0%	19,5%	18,4%	15,1%
- Bedrijfsruimte	-2,1%	-1,8%	-2,4%	n.v.t.
Aandelen	25,9%	25,4%	-7,9%	-7,9%
- Ontwikkelde markten	30,5%	30,0%	-5,5%	-5,5%
- Ontwikkelde markten (gehedged)	25,2%	24,6%	-12,5%	-12,3%
- Opkomende markten	20,4%	20,6%	-10,5%	-10,3%
Vastrentende waarden	7,0%	8,0%	0,8%	0,7%
- Staatsobligaties	11,4%	15,4%	1,5%	2,4%
- Bedrijfsobligaties	3,0%	3,4%	-1,0%	-1,1%
- Woninghypotheken	8,8%	6,3%	3,7%	2,4%
- High Yield	n.v.t.	n.v.t.	-4,5%	0,3%
Totaal	15,4%	15,5%	-1,9%	-1,5%

Beleggingsbeleid

Doelstelling van het beleggingsbeleid is om de ingelegde premies zo goed mogelijk te beleggen. Dit met in achtname van de na overleg met sociale partners en fondsorganen bepaalde risicohouding binnen de grenzen van de prudent person regel. Hierbij spelen veiligheid, kwaliteit, risicodiversificatie, duurzaamheid en maatschappelijke acceptatie een belangrijke rol.

Uitgangspunt bij het vaststellen van de beleggingsportefeuille zijn de aard en omvang van de verplichtingen, het gewenste risicoprofiel en de eisen die voortvloeien uit de pensioenwetgeving. Met behulp van de huidige financiële situatie van het pensioenfonds en een periodiek uitgevoerde zogenaamde ALM-studie wordt een strategische portefeuille samengesteld met een bijbehorende bandbreedte.

De strategische portefeuille in 2019 was als volgt.

Beleggingscategorie	Strategische portefeuille	Bandbreedte
Vastrentende waarden	50%	45% - 55%
Aandelen	40%	35% - 45%
Onroerend goed	10%	5% - 15%
Liquiditeiten	0%	0% - 5%

Daarnaast wordt per beleggingscategorie een nadere indeling vastgesteld. Deze is als volgt.

Vastrentende waarden	Normweging	Bandbreedte
Overheid	35%	25% - 45%
Bedrijfsobligaties	50%	40% - 60%
Woninghypotheken	15%	10% - 20%
Deposito's	0%	0% - 5%

Aandelen	Normweging	Bandbreedte
Ontwikkelde markten	22,5%	17,5% - 27,5%
Ontwikkelde markten (gehedged)	67,5%	62,5% - 72,5%
Emerging markets	10,0%	5,0% - 15,0%
Onroerend goed	Normweging	Bandbreedte
Woningen	60%	55% - 65%
Winkels	25%	20% - 30%
Kantoren en bedrijfsruimte	15%	10% - 20%

Voor de aandelenbeleggingen wordt een benchmark gehanteerd. Dit betreft de zogenaamde MSCI World NR index (niet gehedged respectievelijk gehedged) voor ontwikkelde markten en de MSCI Emerging Markets (net) voor emerging markets.

Tevens voert het bestuur een dynamisch rente-afdekkingsbeleid. Hierbij wordt afgedekt op basis van de UFR-rente en wordt een bandbreedte gehanteerd van 5% rond de normweging. De staffel van het dynamische rente-afdekkingsbeleid is als volgt. Tot een norm-afdekking van 50% worden er in principe geen derivaten toegepast.

UFR-rente	Norm-afdekking
< 1,0%	12,5%
1,0% - 2,0%	25,0%
2,0% - 2,5%	37,5%
2,5% - 3,0%	50,0%
3,0% - 3,5%	62,5%
3,5% - 4,0%	75,0%
> 4,0%	87,5%

Het pensioenfonds voert hierbij geen specifiek curve beleid, aangezien de vastrentende waarden waarin wordt belegd geen lange looptijden kennen en bij lage afdekkingen het curve risico beperkt is. Wel wordt het curve risico per kwartaal gemonitord.

Het pensioenfonds heeft tevens een valuta-afdekkingsbeleid. Voor vastrentende waarden en onroerend goed is dat niet noodzakelijk, aangezien deze bestaan uit Euro beleggingen. De aandelenportefeuille wordt voor ontwikkelde markten voor 75% afgedekt (bandbreedte 70%-80%). De valuta voor de emerging markets portefeuille wordt niet afgedekt. De reden hiervoor is dat de belangen in de individuele valuta relatief klein zijn en het afdekken relatief duur is.

Verantwoord beleggen

Het bestuur onderschrijft het belang van duurzaam beleggen. Dit komt naar voren in de beleggingsovertuigingen van het pensioenfonds. Het financiële belang van de deelnemer blijft voorop staan, waarbij BPF Waterbouw van mening is, dat financieel en maatschappelijk rendement goed samen kunnen gaan.

Het bestuur heeft besloten een groot deel van de aandelenportefeuille te beleggen in aandelen, die voldoen aan de eisen van duurzaam beleggen vanuit de overtuiging dat maatschappelijk verantwoord beleggen op lange termijn tot een beter rendement/risico verhouding leidt. Bedrijven, die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en die de normen van UN Global Compact schenden (mensenrechten, arbeidsvoorwaarden, milieu en corruptie), worden uitgesloten van de portefeuilles. Tevens zijn tabaksproducten uitgesloten. De uitsluitingen zijn van toepassing op het (passieve) aandelenfonds voor de ontwikkelde markten.

Het fonds heeft in 2018 het IMVB convenant ondertekend, in de 'bredere spoor'-variant. In 2020 zal het fonds dit oppakken op basis van de uitwerking van het instrumentarium van bijvoorbeeld de Pensioenfederatie.

Duurzaam beleggen kan middels verschillende methodes bereikt worden, zoals engagement, uitsluitingen van ondernemingen, of insluitingen van best-in-class ondernemingen.

Alhoewel BPF Waterbouw belegt op een passieve wijze in index-fondsen is engagement mogelijk indien de vermogensbeheerder een groot belang in de betreffende ondernemingen heeft. Zowel het aangaan van gesprekken met de ondernemingsleiding als het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen behoort tot engagement en kan worden bereikt door het beleggen in fondsen van grote omvang, zoals de aandelenfondsen van Vanguard.

Z-score

Jaarlijks wordt gemeten of het beleggingsrendement van het pensioenfonds BPF Waterbouw voldoet aan de zogenaamde Z-score (conform artikel 5 lid 5 sub b van het Vrijstellingsbesluit Wet BPF 2000). Bedrijven kunnen vrijstelling van deelname aan het bedrijfstakpensioenfonds aanvragen indien de Z-score van BPF Waterbouw, gemeten over een periode van 5 kalenderjaren, te laag is.

De z-score wordt berekend op basis van de performance cijfers conform de gehanteerde standaarden. De z-score van het BPF Waterbouw kwam over de periode 1 januari tot en met 31 december 2019 uit op 0,24 (2018: -0,18).

De ontwikkeling van de Z-score in de afgelopen 5 jaar is in het volgende overzicht weergegeven. Hieruit blijkt dat de gemiddelde Z-score over de laatste 5 jaar positief is.

	2019	2018	2017	2016	2015
Z-score*	0,24	-0,18	1,05	0,16	0,28

* De z-score over 2019 is een voorlopig cijfer en is nog niet gecontroleerd door de accountant

1.9 Risicobeheer

Integraal risicomanagement

Dit onderdeel is als volgt ingedeeld:

- Belangrijkste activiteiten in 2019
- Vertaling fondsmissie, -visie, -strategie naar visie op risicomanagement
- Doelen en uitgangspunten van integraal risicomanagement, risicohouding en risicobereidheid
- Organisatie van het risicomanagement en jaarlijks risicomanagement proces
- Risico's van het fonds en uitwerking van de belangrijkste risico's

Belangrijkste activiteiten in 2019

Het fonds richtte de sleutelfunctie risicobeheer conform IORP II in. Een bestuurslid is waarnemend sleutelfunctiehouder en medio 2019 is een integraal risicomanager als vervuller aangesteld. Daarnaast heeft het fonds vanaf 2019 vermogensbeheer en pensioenuitvoering uitbesteed. Het uitbesteede vermogensbeheer is vanaf begin 2019 operationeel bij BMO. De overgang van de pensioenuitvoering naar Centric duurde langer dan gepland en vergde veel tijd van het bestuur.

De risicomanager paste het integraal risicomanagement aan voor overgang naar uitbesteding en IORPII. Met een verkort jaarplan is risicomanagementbeleidsplan en digitaal risicoregister hierop aangepast, de risicomanagement jaarcyclus doorlopen, zijn de belangrijkste risico's uitgediept en is een beleidsdocument Eigen-risicobeoordeling opgesteld. Daarnaast is een risico assessment uitgevoerd waarbij de top 10 risico's zijn geïdentificeerd. In 2020 worden van deze top 10 risico's nader geanalyseerd.

Op basis van het digitale risicoregister is een nieuwe Integraal Risicomanagement-kwartaalrapportage ontwikkeld. BMO hield een educatiesessie voor het bestuur en de risicobeheerfunctie deed site visits bij Centric. Voor thema-onderwerpen is een werkgroep opgericht voor het nieuwe pensioenstelsel, een eerste verkenning uitgevoerd naar effecten van het pensioenakkoord, zijn financiële risico's nader geanalyseerd via een ALM light studie en is een verandertraject ingezet voor IT-risicobeheersing. Het jaarplan 2020 is vastgesteld.

Vertaling fondsmissie, -visie, -strategie naar visie op risicomanagement

Het fonds beheerst via Integraal Risico Management realisatie van de fondsmissie en zoekt bewust en beheerst kansen die hieraan bijdragen. Tijdig signaleren helpt in te spelen op risico's en te komen tot een afgewogen geheel van beheersmaatregelen. Het bestuur ziet zachtere kanten van risicomanagement als risicobewustzijn en -cultuur als bepalend voor effectiviteit van risicomanagement.

Risicobewuste cultuur

Integraal Risico Management is succesvol wanneer risico's en kansen continu worden gemonitord en afgewogen in relatie tot risicohouding en risicobereidheid. Integraal Risico Management is daarom onderdeel van opstellen van strategie en beleid en doorlopen van de bestuurlijke jaarcyclus, waarbij de afwegingen over risico's kansen zijn inbegrepen in besprekingen en vergaderingen.

Het fonds borgt een risicobewuste cultuur door bij het werven van bestuursleden en medewerkers bestuursbureau te selecteren op (risico)bewustzijn, kennis en competenties. Beleidsaanpassingen en besluitvorming worden voorzien van een risicoparagraaf en de sleutelfunctie risicobeheer begeleidt het doorlopen van de IRM-jaarcyclus door het bestuur. Educatie, risiconotities en risicomanagement als vast agendapunt bevorderen het bewustzijn over en de kennis van integraal risicomanagement. BPF Waterbouw selecteert uitbestedingspartijen op eenzelfde risicobewuste cultuur en monitort hierop.

Doelen en uitgangspunten integraal risicomanagement, risicohouding en -bereidheid

Doelen voor het integraal risicomanagement zijn:

- Bijdragen aan fondsmissie en -strategie via signaleren grote risico's en disruptieve trends.
- Betere bestuurlijke besluitvorming via betrouwbare risico-informatie en inzicht in risicosamenhang.
- Bewust omgaan met risico's: welke risico's nemen en vermijden in relatie tot risicohouding?
- Vertalen risicohouding naar risicobereidheid en koppelen van beheersing daaraan.
- Risicomanagement met effectief op elkaar aansluitende processen, rapportages en methoden
- Zelflerende organisatie die zich aanpast aan risico's en veranderingen.

Vastgestelde uitgangspunten voor een effectief integraal risicomanagement zijn:

- Aandacht voor risicobewustzijn in het bestuur, Beleggingsadviescommissie, bestuursondersteuning, uitvoeringsorganisatie en eventuele uitbestedingspartijen.

- Integratie in bestaande processen en in de besluitvorming.
- Tijdig signaleren risico's en adequaat beheersen vanuit integraal kader.
- Uitvoering gebaseerd op vooraf vastgestelde kaders, binnen risicobereidheid en toleranties.
- Dynamisch, iteratief en anticiperend op veranderingen en gericht op continue verbeteren.
- Governance waarborgt onafhankelijkheid van de risicomanagementfunctie.
- Rekening houden met menselijk gedrag en culturele factoren.
- Aansluiten bij complexiteit pensioenuitvoering.

Risicohouding

Het fonds stelt in overleg met fondsorganen en sociale partners de risicohouding vast.

- Korte termijn: gebaseerd op Vereist Eigen Vermogen (VEV).
- Lange termijn: (ondergrenzen voor) de Haalbaarheidstoets voor inzicht in het pensioenresultaat over een periode van 60 jaar.

De door het bestuur vastgestelde risicohouding op korte termijn is:

- Voor de strategische beleggingsportefeuille per 31 december 2019 een VEV van 120,8%.
- Per 30 juni 2017 bij een beleggingsportefeuille vastgesteld op basis van ondergrenzen resp. bovengrenzen van de bandbreedtes een VEV van 120,7% resp. 128,7%. Deze grenswaarden worden regelmatig opnieuw vastgesteld.

De door het bestuur vastgestelde risicohouding op lange termijn is als volgt:

- Ondergrens pensioenresultaat voor feitelijke dekkingsgraad per 1 januari 2015: 90% van een volledig voor prijsontwikkeling geïndexeerd pensioen. Deze ondergrens geeft aan dat volledige toekenning van toeslagen niet te verwachten is. Bij vaststelling zijn verschillende aspecten meegewogen, zoals wat het verwachte pensioenresultaat is bij een de beleidsdekkingsgraad gelijk aan de kritische dekkingsgraad (87,5%). Het verwachte pensioenresultaat is in dat geval ongeveer 90%.
- Maximale afwijking van verwacht pensioenresultaat in het slechtweerscenario: 35%. Het fonds acht de risico's die het beleggingsbeleid met zich meebrengt aanvaardbaar en passend. Op korte termijn komt dit tot uitdrukking in de VEV en voor lange termijn via de maximale afwijking van het pensioenresultaat.
- Ondergrens verwacht pensioenresultaat vanuit de evenwichtssituatie (dekkingsgraad is gelijk aan het vereist eigen vermogen) is 95%. In de evenwichtssituatie is sprake van een toereikende solvabiliteit. Hieruit blijkt dat het pensioenresultaat onzeker is.

Verantwoordingsorgaan en sociale partners zijn betrokken bij vaststelling van de ondergrenzen en de uitkomsten van de aanvangshaalbaarheidstoets en hebben daarmee ingestemd. De uitkomsten van aanvangshaalbaarheidstoets en haalbaarheidstoets 2019 vormden voor hen geen aanleiding om de risicohouding te herzien. De RvT is betrokken bij het proces van vaststellen van de risicohouding.

Risicobereidheid

Kwalitatieve uitgangspunten voor risicoacceptatie
Financieel <i>Doelstellingen:</i> • Op korte termijn beperken van het risico op kortingen • Behalen van een optimaal reëel lange-termijn rendement • Stabiele premie • Optimaal pensioenresultaat. In besluitvorming is het meenemen van evenwichtige belangenafweging automatisch geborgd.
<i>Risico's worden geaccepteerd tenzij:</i> • Het verwachte pensioenresultaat (lange termijn, 15 jaar) of de zekerheid van de nominale en reële uitkering zodanig is dat verwachtingen van deelnemers en pensioengerechtigden niet worden waargemaakt en/of dat afspraken met sociale partners niet worden behaald • het premieniveau niet aansluit op verwachtingen van contractpartners of afspraken met sociale partners niet worden behaald.
Strategisch & Omgeving <i>Doelstellingen:</i> Hoge tevredenheid onder deelnemers, pensioengerechtigden, werkgevers en sociale partners over • Kwaliteit van geleverde producten en diensten • Distributiekanaal waarmee deelnemers, werkgevers en sociale partners worden bereikt • Imago/reputatie. Om de strategie van BPF Waterbouw te realiseren is de uitvoering van wezenlijk belang.

Kwalitatieve uitgangspunten voor risicoacceptatie
<i>Risico's worden geaccepteerd tenzij:</i> - Dit leidt tot lage tevredenheid - Het imago van BPF Waterbouw wordt geschaad - Niet wordt voldaan aan wet- en regelgeving of het oordeel van de toezichthouder negatief is.
Operationeel
<i>Doelstelling:</i> Betrouwbare uitvoering van de pensioenregeling en beperken van uitvoeringsrisico's.
<i>Risico's worden geaccepteerd tenzij:</i> Deze impact hebben op - Kwaliteit van de uitvoering (pensioenbeheer en vermogensbeheer) - Kwaliteit van de interne beheersing - Het niveau van uitvoeringskosten waarmaken van verwachtingen van deelnemers, pensioengerechtigden, werkgevers en sociale partners niet mogelijk maakt - Niet aan wet- en regelgeving wordt voldaan of het oordeel van de toezichthouder negatief is.
Integriteit & Compliance
<i>Doelstelling:</i> Voldoen aan wet- en regelgeving.
<i>Risico worden geaccepteerd tenzij:</i> - Niet wordt voldaan aan wet- en regelgeving - De relatie met de toezichthouder negatief wordt beïnvloed.

Uitvraag van risicobereidheid bij (gewezen) deelnemers/pensioengerechtigden is voor 2020 gepland.

Niveaus voor uitwerken van risicotolerantiegrenzen zijn:

Hoog risico	Neutraal	Laag risico
- Bedreiging voor strategie - Ongewenste situatie voor belang stakeholders - Situatie vraagt om onmiddellijke actie	- Ondersteunt de strategie - Gewenste situatie voor belang stakeholders - Geplande acties nodig om dit zo te houden	- Maximale waardecreatie - Omschrijving van beter dan verwachte situatie - Geen actie benodigd

Risicotolerantiegrenzen en strategische risico's voor strategische speerpunten

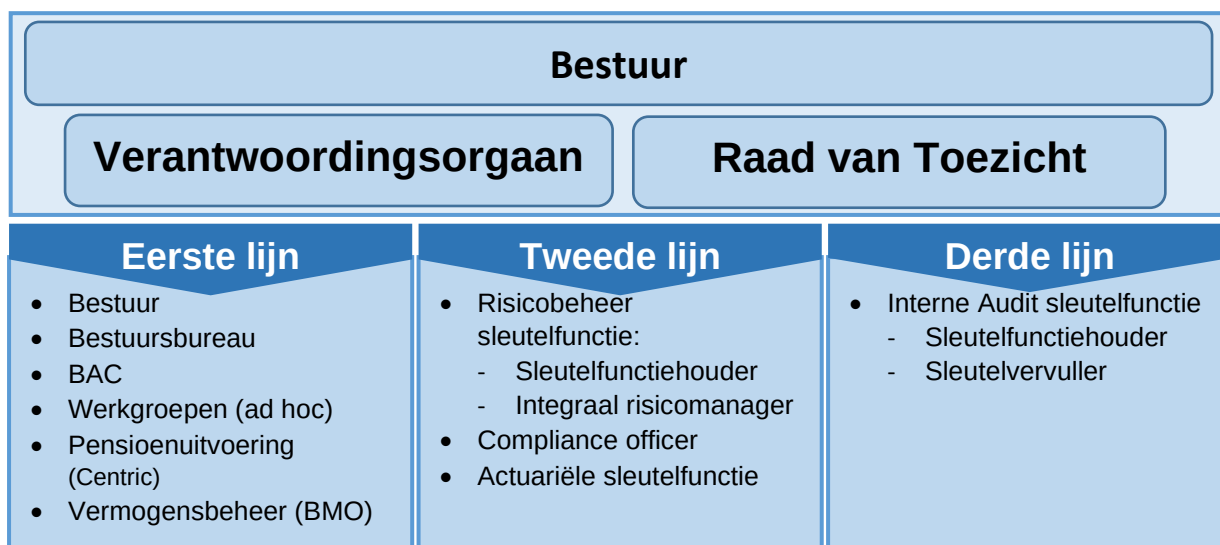
Onderdeel	-/-	Basis	+/+
Strategisch speerpunt 1. Op basis van pensioenregeling en risicohouding realiseren van optimaal pensioenresultaat voor deelnemers en pensioengerechtigden en haalbare premie voor deelnemers en werkgevers		Strategische risico's: - Balansrisico - Beleggingsrisico - Verzekeringstechnisch risico	
Verwacht pensioenresultaat (lange termijn, 15 jaar)	64% (actief) 63% (inactief) ALM 2017	103% (actief) 101% (inactief) ALM 2017	128% (actief) 102% (inactief) ALM 2017
Verwacht pensioenresultaat (middellange termijn, 5 jaar)	88% ALM 2017	99% ALM 2017	110% (actief) 101% (inactief) ALM 2017
Zekerheid uitkering (middellange termijn, tot 5 jaar)	2,6% kans op korting 0,5% gem. korting ALM 2017	Uitkering houdt de waarde van het nominaal bedrag	Niet van toepassing, want het gaat om het negatieve scenario
Zekerheid uitkering (lange termijn, tot 15 jaar)	2,6% kans op korting 0,6% gem. korting ALM 2017	Uitkering houdt de waarde van het nominaal bedrag	Niet van toepassing, want het gaat om het negatieve scenario
Premiehoogte en aanpassing	Wettelijk gedempte kostendeckende premie, 5-jaars rentemiddeling voor demping	Niet van toepassing, want sociale partners hebben geen visie/grenzen voor premiestelling vastgesteld	Niet expliciet; jaarlijks afstemmen bestuur/-sociale partners over premiehoogte. Zo nodig aanpassen regeling
Strategisch speerpunt 2. Draagvlak bij stakeholders, waaronder sociale partners en opdrachtgevers.		Strategische risico's: - Verandervermogen - Reputatierisico - Omgevingsrisico	

Onderdeel	-/-	Basis	+/+
		Naleving wet- en regelgeving	
	Geen representativiteit (<60% sectormedewerkers werkt bij werkgevers verplichtstelling)	Representativiteit voor verplichtstelling; behoud van vrijwillige aansluitingen	Uitbreiding verplichtstelling; uitbreiding van vrijwillige aansluitingen
Strategisch speerpunt 3. Communicatie met de deelnemers		Strategische risico's: - Reputatierisico - Communicatierisico	
	Voldoen aan wettelijke communicatieregels	Uitvoeren communicatie wet en regelgeving + planner	Basis + digitaal dossier met handelingsperspectief
Strategisch speerpunt 4. Kostenefficiënte uitvoering en besturing		Strategische risico's: - Kostenrisico - Risico Besturing en Processen - Uitbestedingsrisico	
	Uitvoeringskosten niet <25% laagste peers; vermogensbeheerkosten niet <20 basispunten	Uitvoeringskosten onder mediaan 5 tot 10 peers; vermogensbeheerkosten niet <30 basispunten	Uitvoeringskosten niet >25% hoogste peers; vermogensbeheerkosten niet >50 basispunten
Strategisch speerpunt 5. Voorbereid op wijzigingen pensioenstelsel		Strategische risico's: - Verandervermogen - Omgevingsrisico - Risico Besturing en Processen - Uitbestedingsrisico - Naleving wet- en regelgeving	
	Regeling & administratie niet <2 jaar op pensioenstelsel aanpasbaar	Regeling & administratie <2 jaar op pensioenstelsel aanpasbaar	Regeling & administratie nu op pensioenstelsel aanpasbaar
Strategisch speerpunt 6. Toekomstbestendige uitvoering pensioenadministratie waarborgen		Strategische risico's: - Risico Besturing en Processen - Uitbestedingsrisico	
	Perspectief uitvoeringsorganisatie >= 2 jaren	Perspectief uitvoeringsorganisatie 5-10 jaren	Perspectief uitvoeringsorganisatie >10 jaren

Organisatie van het risicomanagement

Het '3 lines of defence' model is basis voor Integraal Risico Management. Dit draagt via in samenhang werken en denken bij aan versterken van risicocultuur en verantwoordelijkheid nemen voor risico's.

Overzicht 'three lines of defence' model:

De sleutelfunctiehoudersrollen risicobeheer (waarnemend) en interne audit zijn binnen het bestuur belegd. De rol van actuariële sleutelfunctiehouder is belegd bij de certificerend actuaris.

Jaarlijks risicomanagement proces

Strategie

De fondsdoelen worden bereikt door financiële risico's te nemen en deze met maatregelen (deels) te beheersen. Bij beoordeling van financiële risico's worden rendement met risico afgewogen. Het bestuur streeft bij opzet van de Strategische Asset Allocatie naar een zo hoog mogelijk lange termijn rendement binnen de kaders van een voor het fonds acceptabel risico. Er is aandacht voor beleggingen die passen bij de verplichtingenstructuur én die de toeslagambitie helpen realiseren. Het beleggingsbeleid ligt vast in de Actuariële Bedrijfstechnische Nota (ABTN) en het achterliggende beleggingsbeleidsplan.

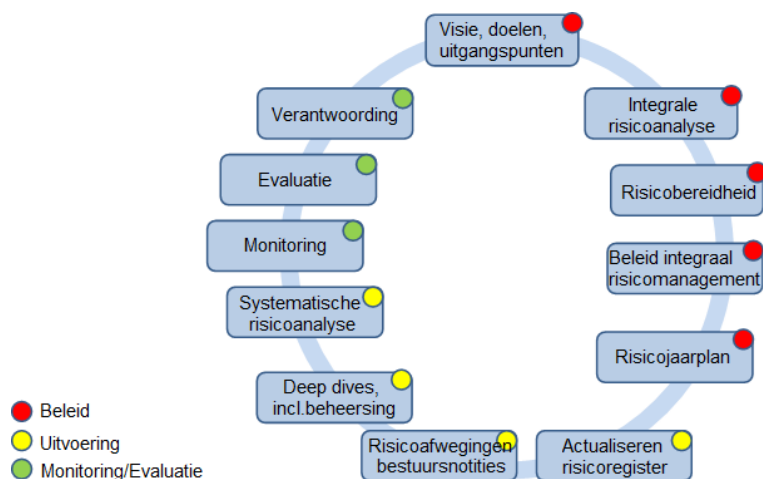
Het bestuur is zich bewust dat fluctuaties in rente en koersen van zakelijke waarden als belangrijkste financiële risico's die het realiseren van de doelen in gevaar kunnen brengen. Deze risico's zijn geïdentificeerd en geanalyseerd en daarbij zijn passende beheersmaatregelen genomen.

Aanpak

Afwegingen bij beoordelen van niet-financiële risico's zijn primair kwalitatief van aard. Bij inzet van beheersmaatregelen wordt effectiviteit tegenover kosten afgewogen (kwantitatief). Kwantitatieve afwegingen zijn uitgewerkt in het Integraal Risicomanagement Beleidsplan.

Deze paragraaf beschrijft het Integraal Risico Management (IRM) en hoe financiële- en niet financiële risico's worden beheerst. IRM is vastgelegd in de ABTN, het IRM-risicomanagementbeleidsplan en het jaarplan IRM. In het jaarplan staan specifieke aandachts- en speerpunten voor het betreffende jaar.

Het bestuur houdt via periodieke rapportages risico's actueel in beeld. Jaarlijks doorloopt het bestuur systematisch risicobeheersing voor de hoofdstappen: beleid, uitvoering, monitoring en evaluatie.

Het bestuur heeft in 2019 het voor uitbesteding voor pensioen- en vermogensbeheer en IORP II wijzigingen bijgewerkte Integraal Risicomanagement Beleidsplan vastgesteld.

Aanpak - Beleid

Het bestuur start het proces door de visie te vertalen naar strategische speerpunten. Voor deze speerpunten worden strategische risico's geïdentificeerd en geanalyseerd. Daarbij wordt via beoordelen van scenario's vastgesteld welke risico's zich kunnen voordoen en hoe. Voor de strategische doelen en risico's zijn door het bestuur risicotolerantiegrenzen geformuleerd, waarmee de risico's getoetst worden. De belangrijkste strategische risico's worden voor diepgaande analyse opgenomen in het risicojaarplan.

In de risicoanalyse wordt in eerste instantie voor een risico de kans en de impact vastgesteld zonder dat sprake is van beheersing (bruto risico). Vervolgens wordt vastgesteld of het bruto risico binnen de vooraf geformuleerde risk appetite (risicotolerantiegrenzen) valt. Belangrijk is dat het bestuur vaststelt welke risico's zij aanvaardbaar acht voor het bereiken van het doel en de risicobereidheid.

Het fonds beheert een risicoregister waarin de beoordeling van bruto risico vastligt. Strategische risico's met hoge kans en impact krijgen prioriteit binnen het Integraal Risico Management. Ieder risico kent zijn eigen beheersingsmaatregelen die worden vastgelegd en vastgesteld. Daarbij wordt ook de effectiviteit van de beheersingsmaatregelen (opzet) beoordeelt. Uitkomst hiervan is een vastgesteld netto risico.

Het fonds kiest bewust welke risico's het wil lopen. Er wordt uitsluitend belegd in voor het bestuur begrijpelijke transparante beleggingscategorieën en –instrumenten met duidelijke doelen. Voor een juiste balans tussen risico en rendement wordt voor zover mogelijk rekening gehouden met de meetbaar gemaakte risicobereidheid van deelnemers en pensioengerechtigden.

Aanpak - Uitvoering

Het risicoregister wordt doorlopend bijgewerkt op basis van periodieke financiële rapportages, rapportages vanuit uitbestedingspartijen, site visits en gesprekken met stakeholders. Daarnaast vinden conform het IRM-jaarplan (diepgaande) risicoanalyses plaats en wordt bij besprekingen door het bestuur geborgd dat risicoafwegingen voldoende terugkomen. Relevante (externe) ontwikkelingen en nieuwe of opkomende risico's kunnen aanleiding geven tot een deep dive of systematische risicoanalyse.

Aanpak - Monitoring/Evaluatie

Door het jaar heen wordt de effectiviteit van de beheersmaatregelen (werking) gemonitord. Voor de financiële risico's vindt periodieke monitoring plaats aan de hand van maatstaven en vastgestelde grenzen in financiële maandrapportages en kwartaal performance en risico-rapportages. Voor het totale integraal risicobeheer wordt via het geactualiseerde risicoregister en rapportages vanuit (o.a. SLA-rapportages, ISAE 3402 en ISAE 3000) en site visits bij uitbestedingspartijen ieder kwartaal een integrale risicorapportage opgesteld. Daarbij wordt voor de verschillende risico's het bestaan en de werking van de beheersmaatregelen gemonitord. Van belang is of het vastgestelde netto-risico nog steeds past binnen de risk-appetite en of de genomen beheersingsmaatregelen nog voldoen. De sleutelfunctiehouder risicobeheer bespreekt de IRM-rapportage ieder kwartaal met het bestuur.

Tussentijds zullen naar aanleiding van eventuele onvoorziene incidenten en ontwikkelingen de beheersingsmaatregelen indien nodig worden aangepast. Zodra significante veranderingen in impact, waarschijnlijkheid of beheersing van de risico's waargenomen worden, zal het beleid bijgesteld moeten worden. Door het beleid tijdig bij te stellen, blijven de beheersmaatregelen passen bij de aard van de risico's en kan indien nodig de prioriteitstelling of zwaarte van een beheersmaatregel aangepast worden.

Minimaal ééns in de drie jaar wordt het totale integrale risicobeheer door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een Eigenrisicobeoordeling (ERB). Bij de ERB worden door het bestuur materiële scenario's bepaald die de strategische doelen kunnen bedreigen. Vervolgens worden de effecten vanuit de scenario's inzichtelijk gemaakt en wordt door het bestuur besproken of dit past binnen de gestelde risicobereidheid en of de beheersmaatregelen effectief zijn. Vanuit de ERB worden vervolgacties geformuleerd en de toezichthouder (DNB) wordt geïnformeerd via een rapportage over de totale ERB.

Risicotaxonomie voor het beoordelen van risico's

Navolgende risicotaxonomie is de basis voor identificatie van strategische risico's bij de strategische speerpunten en wordt doorlopend bijgewerkt voor opkomende risico's en jaarlijks herijkt.

Risicotaxonomie BPF Waterbouw			
Strategie & Omgeving	Financieel risico	Operationeel risico	Integriteit & Compliance
Strategisch risico - Productontwikkeling Verandervermogen - BPF Waterbouw - Sociale partners - Uitbestedingspartijen Reputatierisico - Reputatie Communicatierisico - Effectiviteit communicatiestrategie Omgevingsrisico - Politiek - Toezichtrisiko - Verplichtstelling en keuzevrijheid - Collectiviteit en solidariteit - Spanning ambitie-risico's - Draagvlak deelnemers en samenleving - ESG	Balansrisico - Rente (effect op VPV) - Valuta - Liquiditeit (mismatch) - Koopkrachtverlies - Concentratie en correlatie - Premiemarge regeling - Premie ontvangst - Waardering Beleggingsrisico - Marktliquiditeit - Marktvolatiliteit - Kredietrisico Verzekeringstechnisch risico - Sterfterisiko - Arbeidsongeschiktheidsrisico - Herverzekeringsrisico Kostenrisico - Kosten	Risico Besturing/Processen - Kwaliteit bestuurlijk functioneren - Beschikbaarheid - Geschiktheid bestuur - Verantwoordelijkheid - Kennisconcentratie Modelrisico - Model (aannname) Uitbestedingsrisico - Alignment uitvoering en pensioenfondsen - Kwaliteit uitbesteding - Continuïteit - Afhankelijkheid - Ketenafhankelijkheid - Marktconformiteit - Productrisico - Contractrisico Informatierisico - Informatierisico - Strategie en beleid - Beheersbaarheid - Beveiliging/Cyberisico - Continuïteit - Documentatie - Managementinformatie - Administratie	Naleving wet- en regelgeving - Pensioenen - Vermogensbeheer - Communicatie - Juridisch risico - Pensioentoezegging - Risico afdwingbaarheid contracten - Fiscaal risico - Data/privacy Integriteitrisico - Voorwetenschap - Witwassen - Terrorismefinanciering - Onoorbaar handelen - Belangenverstrengeling - Fraude-/corruptierisico - Sanctiewetgeving

Risico's van het fonds en uitwerking hiervan

Hierna volgt een kwalitatieve beschrijving van de risico's en de benadering van het bestuur. De kwantitatieve onderbouwing van vooral financiële risico's staat in de risicoparagraaf van de jaarrekening.

Financiële risico's

Renterisico							
Het matching- en renterisico ontstaat als rentefluctuaties leiden tot ongewenste effecten op balans en resultaat. Dit ontstaat bij ontoereikende afstemming voor rentelooptijden en rentevoet tussen rentegevoelige activa en passiva (inclusief off-balance posten), waardoor verplichtingen anders reageren op renteveranderingen dan beleggingen.							
Beheersing renterisico							
Het bestuur voert een dynamisch renteafdeckingsbeleid, met de volgende staffel							
Invalshoek	Percentages						
UFR (20-jaars rente)	< 1,0%	1,0% - 2,0%	2,0% - 2,5%	2,5% - 3,0%	3,0% - 3,5%	3,5% - 4,0%	>4,0%
Afdekking (DNB RTS)	12,5%	25,0%	37,5%	50,0%	62,5%	75,0%	87,5%
Uitgangspunten bij dit beleid zijn: • 20-jarige swaprente • Afdekking op basis van de UFR-rente • Bandbreedte voor aanpassing rente-afdekking: zie tabel hiervoor • Per kwartaal aanpassen van de rente-hedge • Niet automatisch aanpassen rente-hedge als binnen een bandbreedte van 5 procentpunten • Aanpassing rente-afdekking >50% via swap-overlay, indien via obligaties niet meer lukt							
Monitoring renterisico							
Het bestuur besluit op basis van kwartaalrapportages over ex-ante en ex-post renteafdekking en over uitvoering van het rente-afdeckingsbeleid of de renteafdekking aangepast moet worden, rekening houdend met de strategie, de marktomstandigheden en de dekkingsgraad. Periodiek wordt via een ALM-studie de effectiviteit van beleid en beheersing getoetst.							

Valutarisico
Vanwege het beleggen in andere valuta dan de euro en door volatiliteit van wisselkoersen is er kans op financieel nadeel door het dalen van de beleggingen in niet euro-valuta.
Beheersing valutarisico
Naar verwachting wordt op lange termijn geen extra rendement behaald door valutarisico van ontwikkelde landen te nemen. Daarom wordt het valutarisico deels afgedekt. Voor opkomende landen is de keuze gemaakt om valutarisico niet af te dekken. Het fonds is voor de aandelen ontwikkelde markten voor 75% belegd in een valutahedged aandelenfonds waarmee de gewenste mate van afdekking kan worden bereikt.
Monitoring valutarisico
Het bestuur besluit op basis van de mate van valutarisico volgens kwartaalrapportages en over uitvoering van het valuta-afdeckingsbeleid of de valuta-afdekking aangepast moet worden.

Liquiditeitsrisico
Risico van liquiditeitstekorten door onvoldoende op elkaar afstemmen van timing en omvang van inkomende en uitgaande kasstromen.
• Gerelateerd aan maandelijkse onttrekkingen voor pensioenbetalingen: risico is beperkt. • Gebruik derivaten voor afdekken van rente- en valutarisico: risico is aanzienlijk. • Gebruik illiquide beleggingen is beperkt; circa 20%: Nederlandse hypotheek en onroerend goed.
Beheersing liquiditeitsrisico
Bij inzet van interest rate swaps limieten stellen voor de mate waarin leverage via derivaten is toegestaan. Eind 2019 zijn er geen interest rate swaps in portefeuille. Voor illiquide beleggingen zijn strategische onder-/bovengrenzen gesteld om voldoende liquide beleggingen in de portefeuille te borgen. Staatsobligaties, credits en beursgenoteerde aandelen zijn goed verkoopbaar en liquide.
Monitoring liquiditeitsrisico
Bestuur monitort via kwartaalrapportages mate van liquiditeitsrisico (verhouding liquide/illiquide).

Marktrisico Risico van zodanige waardeveranderingen van de beleggingsportefeuille c.q. markverstoring dat: • Niet volledig aan verplichtingen voldaan kan worden (marktvolatiliteit); en • Beleggingen onvoldoende snel of tegen niet acceptabele prijzen kunnen worden omgezet in liquide middelen waardoor financieel nadeel (marktliquiditeit). Het fonds neemt bewust marktrisico omdat hier, naar verwachting, een risicopremie tegenover staat. Het bestuur herijkt periodiek met behulp van een ALM-studie het strategisch beleggingsbeleid. Hierin wordt bepaald in welke mate het bestuur bereid is marktrisico te nemen in de beleggingsportefeuille. Beheersing marktrisico Nadat een bewuste keuze is gemaakt voor de hoeveelheid marktrisico die wordt gelopen, wordt vastgehouden aan dit beleid tot de volgende herijking. Monitoring marktrisico Het bestuur monitort op basis van kwartaalrapportages de verhouding van actueel gelopen marktrisico in verhouding tot het gewenste risico (risico-budget).
Kredietrisico Risico dat een tegenpartij contractueel of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt. Dit kan ontstaan door default van een tegenpartij, daling kredietwaardigheid tegenpartij (en daarmee toename credit spread) of ontbreken van voldoende onderpand bij derivaten of securities lending. Beheersing kredietrisico Het fonds neemt bewust kredietrisico door het kopen van obligaties omdat hier, naar verwachting, een risicopremie tegenover staat. Periodiek wordt bij de evaluatie van de beleggingsportefeuille herijkt in welke mate het bestuur bereid is kredietrisico te nemen. Er zijn limieten gesteld op kredietratings en/of landen in de vastrentende waarde portefeuille. Monitoring kredietrisico Het bestuur monitort via kwartaalrapportages het actuele in verhouding tot het gewenste kredietrisico.
Verzekeringstechnisch risico Risico dat uitkeringen niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten door onjuiste demografische aannames en grondslagen. Beheersing verzekeringstechnisch risico Beperking door hanteren van actuele grondslagen/prudente uitgangspunten bij premievaststelling. Monitoring verzekeringstechnisch risico Het bestuur monitort jaarlijks via het actuariel rapport of aannames/uitgangspunten moeten worden herzien en via het rapport van de actuariële sleutelfunctie op betrouwbaarheid/toereikendheid van de voorzieningen.
Niet-financiële risico's Omgevingsrisico Risico dat ontwikkelingen in de bedrijfstak Waterbouw en/of ontwikkelingen in politiek en wet- en regelgeving bedreigend kunnen zijn voor het realiseren van de fondsdoelen. Beheersing Omgevingsrisico Het bestuur houdt ontwikkelingen in en buiten de sector scherp in het oog en er vindt met enige regelmaat overleg plaats tussen bestuur en sociale partners. Het fonds participeert actief in de Pensioenfederatie en volgt op die manier ontwikkelingen in politiek, in wet- en regelgeving op de voet. Monitoring Omgevingsrisico Mogelijke ontwikkelingen in de sector en de gevolgen daarvan voor het fonds worden zoveel mogelijk in de vorm van scenario's doorgesproken en zo nodig wordt beleid aangepast.

Operationeel risico
Risico dat betrouwbare uitvoering en continuïteit van de uitbestede operationele processen pensioenbeheer, financiële administratie en vermogensbeheer niet gewaarborgd is.
Beheersing Operationeel risico Beperken door monitoring activiteiten waarover een maandelijkse rapportage bestuursbureau aan het bestuur.
Monitoring Operationeel risico Het bestuur monitort periodiek via kwaliteitsrapportages (KPI-, financiële en assurance rapportages) vanuit uitbestedingspartijen en via beoordeling vanuit het bestuursbureau daarop over de kwaliteit en continuïteit van de uitvoering en eventuele klachten vanuit deelnemers en aangesloten werkgevers.
Uitbestedingsrisico
Uitbesteding geeft het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van werkzaamheden wordt geschaad, omdat niet wordt gehandeld volgens de belangen van het pensioenfonds of dat richtlijnen/mandaten niet afdoende zijn gedefinieerd of niet worden nageleefd.
Beheersing Uitbestedingsrisico In het Uitbestedingsbeleid zijn beheersmaatregelen opgenomen waarbij uitvoerders/managers periodiek kwaliteitsrapportages (KPI-rapportages, financiële rapportages en jaarlijkse Assurance rapportages) uitbrengen rapporteren over uitvoering en over eventuele klachten daarover.
Monitoring Uitbestedingsrisico Het bestuur monitort via de kwaliteitsrapportages en stuurt zo nodig bij.
IT-risico
Risico dat bedrijfsprocessen worden verstoord door het falen van ICT voorzieningen en dat informatievoorziening onvoldoende is beveiligd.
Beheersing IT-risico Periodieke rapportages uitbestedingspartijen over IT-risico, waaronder SLA- en niet financiële rapportages per kwartaal en jaarlijkse Assurance rapportages.
Monitoring IT-risico Bestuur en bestuursbureau • Toetsen de mate van risicobeheersing bij de uitbestedingspartijen met het eigen IT-beleid. • Voeren risicoanalyses uit bij uitbestedingspartijen rond het IT-risico
Integriteitsrisico
Twijfel over de integriteit kan de reputatie van het fonds schaden. Voorbeelden van integriteitsrisico zijn het benadelen van derden, handelen met voorwetenschap en witwassen.
Beheersing Integriteitsrisico • (Bewaking van) naleving van de gedragscode van het fonds door bestuur, medewerkers, leden van de Beleggingsadviescommissie en adviseurs vermogensbeheer. • Check op voldoen gedragscode vermogensbeheerders en pensioenuitvoerder aan fondseisen. • Regelmatige toets van het deelnemersbestand door de pensioenuitvoerder in het kader van de naleving van sanctiewetgeving conform handleiding sanctiewetgeving DNB.
Monitoring Integriteitsrisico Het bestuur monitort via rapportages dat het integriteitsrisico wordt beheerst en stuurt zo nodig bij.
Juridisch risico (naleving wet- en regelgeving)
Het risico dat reglementen, statuten of gevoerd beleid niet conform wet- en regelgeving is.
Beheersing renterisico Het bestuursbureau van het fonds beschikt over voldoende juridische kennis om dit risico te onder- vangen of om vast te stellen wanneer specifieke juridische expertise moet worden ingekocht.
Monitoring valutarisico Door eigen invulling, het actieve lidmaatschap van de Pensioenfederatie en door het eventueel inhuren van specifieke expertise vindt door het bestuur beheersing plaats van het juridisch risico.

1.10 Toekomstparagraaf

Het jaar 2020 zal in het teken staan voor het verbeteren van de pensioenadministratie, gegeven de problemen bij de huidige pensioenadministrateur Centric.

Het fonds heeft de administratieovereenkomst met Centric per 1 januari 2021 ontbonden in verband met door het fonds geconstateerde tekortkomingen in de nakoming door Centric. Centric betwist de tekortkomingen.

Het bestuur zal er voor zorgen dat een goede pensioenadministratie voor de toekomst wordt gewaarborgd. Inmiddels heeft het bestuur een nieuwe pensioenadministrateur geselecteerd. De implementatie van de pensioenadministratie bij de nieuwe administrateur is onderhanden. De pensioenadministratie zal op 1 januari 2021 overgaan.

Daarnaast zullen de contouren van het Pensioenakkoord en bijbehorende wijzigingen in wet- en regelgeving duidelijker worden. Waar mogelijk zal BPF Waterbouw inspelen op de veranderingen die noodzakelijk zijn.

Verder is de financiële situatie van pensioenfondsen door de onzekere financiële markten door het Coronavirus en de lage rente verslechterd in 2020. Dit is uiteraard ook voor BPF Waterbouw een aandachtspunt. De gevolgen voor de financiële markten zijn zeer groot. De impact voor een ieder is zeer ingrijpend, zo ook voor het pensioenfonds. Het crisisplan is actief geworden en het bestuur is bijeen geweest om de situatie te bespreken. Er zijn geen directe redenen om van het huidige strategische beleggingsbeleid af te wijken. Besloten is om het beleid niet te wijzigen en de portefeuille, de verplichtingen en de cashflows zeer nauw te volgen.

In september 2020 is de prognosetafel AG2020 gepubliceerd, toepassing van de prognosetafel AG2020 heeft een positieve impact op de financiële positie van het fonds van circa 1,8%-punt. Omdat het bestuur nog niet in staat is geweest om de impact van de prognosetafel AG2020 in detail te bepalen is door het bestuur besloten om de prognosetafel AG2020 in de waardering van de technische voorziening ultimo 2019 niet toe te passen.

1.11 Vaststelling van het bestuursverslag

Rijswijk, 8 oktober 2020

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw

Het bestuur

dhr. J. Hilbrands
onafhankelijk voorzitter

dhr. H.J.P. Strang
bestuurder namens pensioengerechtigden

dhr. A. van den Brink
werknemersbestuurder

mw. C. Boekkooi
werknemersbestuurder

mw. N. van den Berg
werkgeversbestuurder

mw. M. van Beusekom
werkgeversbestuurder

1.12 Verantwoordingsorgaan

Oordeel & aanbevelingen verantwoordingsorgaan

1. Algemeen

Het verantwoordingsorgaan (hierna te noemen VO) is bevoegd om jaarlijks een oordeel te geven over:

- het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en overige relevante informatie;
- het door het bestuur gevoerde beleid over het betreffende kalenderjaar;
- de beleidskeuzes die betrekking hebben op de toekomst;
- procesmatige beoordeling van afgegeven adviezen aan het bestuur en de raad van toezicht m.b.t. duidelijkheid en tijdigheid.

Het VO bestaat per 31 december 2019 uit 10 leden. In het VO hebben normaliter 4 leden zitting namens de actieve deelnemers in het fonds, 8 leden namens de gepensioneerden en 2 leden namens de werkgevers. De leden namens de werkgevers worden aangewezen door de Vereniging van Waterbouwers. De gepensioneerde en de actieve leden worden gekozen middels verkiezingen.

De verkiezingen verlopen via een lijstensysteem. Bij die verkiezingen kunnen individuele pensioengerechtigden en individuele actieven die 50 handtekeningen uit de betreffende kieskring kunnen overleggen een lijst vormen en zich verkiesbaar stellen. Daarnaast kunnen ook organisaties die kunnen aantonen tenminste 50 leden te hebben in de betreffende kieskring een kandidatenlijst indienen waarmee de kandidaten op die lijst verkiesbaar worden.

Einde verslagjaar 2019 waren er 4 openstaande vacatures voor de groep gepensioneerden. Overleg tussen het Bestuur en VO om een wijziging aan te brengen in de VO samenstelling m.b.t. ledental e.d. heeft niet geresulteerd in overeenstemming en zodoende blijft de bestaande regeling van kracht. Voor de kiesgroep pensioengerechtigden heeft 2019 helaas geen aanvulling van nieuwe leden gebracht. In de kiesgroep actieve leden is de heer Kapitein opgevolgd door de heer Hulsebos.

Het VO is door het Bestuur en het bestuursbureau van BPF Waterbouw op regelmatige basis geïnformeerd met betrekking tot het gevoerde beleid en de uitvoering daarvan. Tevens is er volgens afspraken 2x overleg geweest met de raad van toezicht.

Het VO heeft in het kader van haar taakuitoefening kennisgenomen van de statuten en reglementen, de ABTN, toeslagverlening en de notulen en besluiten van de bestuursvergaderingen 2019.

Het VO heeft toegang tot het bestuursportaal, een afgeschermd gedeelte van de fondswaarsite waarop alle fondsdOCUMENTEN, vergaderstukken van het VO en notulen van het VO worden gearchiveerd.

Het VO heeft in 2019 geen gebruik gemaakt van haar recht op overleg met de certificerend actuaaris en de controlerend accountant. Wel heeft er overleg en afstemming plaatsgevonden met de adviserend actuaaris van het fonds.

In 2019 is door het bestuur een verkort jaarverslag toegezonden, op vraag van het VO aan alle deelnemers in het fonds. Bedoeling is om dit jaarlijks aan de deelnemers te verstrekken en het VO vindt dat dit bijdraagt aan een goede invulling van de communicatieverplichting van het fonds.

Het VO heeft na een voorafgaand sollicitatie traject de voordracht en aanbeveling verzorgd voor een nieuw lid van de Raad van Toezicht, in deze dhr. Tromp.

Het VO heeft als geheel in 2019 een interne instructie en opleidingsdag gevolgd, specifiek in het kader van Vermogensbeheer, Beleggingsbeleid en Financieel Risicomanagement.

Het VO zal binnen het kader van de wettelijke mogelijkheden, alle ontwikkelingen zowel intern als extern, in het belang van de deelnemers nauwlettend opvolgen en waar nodig ofwel noodzakelijk, actief anticiperend optreden.

Om uitvoering te geven aan de norm uit de Code Pensioenfondsen die voorschrijft dat ook het VO jaarlijks zichzelf dient te evalueren heeft het VO deze evaluatie in 2019 uitgevoerd onder leiding van een medewerker van het bestuursbureau.

2. Premie en Toeslagenbeleid

Het VO is van mening dat het bestuur de kostendekking van de premie nauwlettend in de gaten heeft gehouden en daartoe indien vereist adequaat heeft gereageerd op de gewenste wijzigingen in de premievaststelling.

Gelet op de hoogte van de dekkingsraad ultimo 2018 heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2019 conform de door Mercer berekende percentages een gedeeltelijke indexatie te verlenen. Ondanks dat deze indexatie gedeeltelijk is (de ambitie ligt hoger), is het VO positief over het feit dat het fonds in financieel opzicht in staat was om deze gedeeltelijke indexatie te verlenen.

De financiering van toeslagen bij het fonds vindt plaats door behaald over-rendement, zoals is bepaald in artikel 137 lid 4 onder e van de Pensioenwet.

De premievaststelling voor het komende jaar vindt steeds plaats in het vierde kwartaal. Zo is de premie voor 2019 in het vierde kwartaal van 2018 vastgesteld, eerst voorlopig door het bestuur en na instemming van Cao-partijen en het VO, definitief. CAO partijen hebben besloten de premie voor de basisregeling in 2019 vast te stellen op 16,8% en in de loop van 2019 bleek dat dit percentage ook voor 2020 op verzoek van de cao-partijen ook gehanteerd zal worden. Deze premie zorgt voor een premiedekkingsgraad onder de 100%. In het jaarverslag van het bestuur zijn de achterliggende redenen hiervoor nader uitgewerkt. Het VO heeft instemming gegeven aan het premiebeleid zoals tussen CAO partijen is vastgesteld en door het bestuur wordt toegepast, maar volgt de toekomstige premievaststelling op de voet, gezien het feit dat het niet wenselijk is om meerdere jaren achtereenvolgens een premiedekkingsgraad van onder de 100% te hanteren en het feit dat de premiedruk blijft stijgen.

De premie voor de spaarpensioenregeling is ongewijzigd vastgesteld op 3,0% voor 2019 en 2020.

3. Pension Fund Governance & Risicobeheersing

Het pensioenfonds wordt sinds 2018 bestuurd middels een paritair plus model. Aan het begin van 2019 werd dit model ingevuld door 7 bestuursleden (inclusief een onafhankelijk voorzitter). De omvang van het bestuur is in de loop van het jaar teruggebracht naar 6. Een bestuursfunctie in de vorm van een afgevaardigde vanuit werkgeverskant is daarvoor opgeheven. Met de huidige invulling van het bestuur heeft het bestuur voldaan aan haar diversiteitsambitie. Gedurende het jaar 2019 waren er minimaal twee vrouwelijke bestuursleden en er is een bestuurslid jonger dan 40 jaar benoemd. Het VO is van mening dat de continuïteit van het bestuur onder andere door deze wijziging voldoende gewaarborgd is en dat de slagkracht en professionaliteit op peil zijn.

Als gevolg van gewijzigde pensioenwetgeving (IORPII) moest het pensioenfonds in 2019 invulling geven aan het governance model inzake sleutelfunctiehouders. Dit in het kader van de risicobeheersing van het fonds. Binnen het bestuur zijn twee bestuurders benoemd tot sleutelhouder, één voor de post interne audit en één voor het risicomanagement. De sleutelhouderfunctie actuariaat wordt bij de certificerend actuaris belegd. Het bestuur heeft voor de invulling van dit model goedkeuring ontvangen van DNB. Het bestuur pakt dit risicomanagement adequaat op, middels het uitvoeren van risico assessments, een risicomanagement jaarcyclus en het opstellen van een nieuwe integraal risicomanagement kwartaalrapportage. Dit draagt bij aan een integraal risicomanagement van het fonds.

Om te voldoen aan de compliance vereisten die de Code Pensioenfondsen beschrijft heeft het bestuur in 2019 een integriteitsbeleid en een gedragscode met incidentenregeling en klokkenluidersregeling vastgesteld om de naleving van wetgeving en andere regels ter borging van integriteit en reputatie te bevorderen. Dit beleid is van toepassing op alle gremia van het fonds, waaronder de leden van het Verantwoordingsorgaan.

4. Uitvoeringsbeleid

Het VO wordt door het bestuur gedurende het jaar regelmatig mondeling op de hoogte gehouden van de door haar genomen besluiten ter uitvoering van het beleid daarnaast vinden er kwartaalrapportages plaats omtrent de status van het fonds en het werk van het bestuur. Het VO krijgt inzage in de vastgestelde notulen van de bestuursvergaderingen, zodat zij inzage heeft in de motivering en onderbouwing van de genomen besluiten die zichtbaar zijn op de besluitenlijst. Aan het einde van het jaar 2019 beschikte het VO over de goedgekeurde bestuursnotulen van het gehele jaar. Ook waren afgevaardigden van het bestuursbureau regelmatig aanwezig tijdens de VO-vergaderingen zodat het VO op de hoogte gebracht kon worden betreft de actuele zaken de genomen besluiten. Door deze informatieverschaffing is het VO aan het einde van het jaar 2019 op de hoogte van de genomen besluiten. Deze transparante werkwijze stemt tot tevredenheid bij het VO.

Een aantal van de belangrijkste besluiten die door het bestuur in 2019 genomen zijn, ter uitvoering van het door haar gevoerde beleid, (niet limitatief opgesomd en niet zijnde besluiten die zien op punt 1 t/m 3, 5 en 6 uit dit verslag):

- **Uitbesteding pensioenadministratie naar Centric:**
Per 1 januari 2019 is de pensioenadministratie overgedragen aan Centric. Dit bleek helaas gedurende het jaar niet zonder slag of stoten te gebeuren. Afspraken werden helaas niet nagekomen door Centric en de transitie verliep moeizaam. Gedurende het jaar heeft deze transitie een grote tijdsdruk opgeleverd voor het bestuur, waardoor er ook besloten is om vanuit het fonds een transitie-manager aan te stellen. Het VO is van mening dat het de problemen met de nieuwe pensioenuitvoerder adequaat heeft opgepakt, maar dat een transitie-manager vanaf het begin van het proces aangesteld had moeten worden zodat meer getracht had kunnen worden om problemen met de uitvoerder vooraf te tackelen. Op het moment van schrijven van dit stuk heeft het bestuur besloten om een Plan B op te stellen voor de administratie en opzoek te gaan naar een nieuwe pensioenuitvoerder. Het VO kan zich vinden in dit besluiten zal deze transitie met een kritische blik blijven volgen, dit ook aangezien de transitie momenteel dusdanig veel tijd van het bestuur vergt zodat men op dit moment meer bezig is met de operationele zaken dan met het besturen van het fonds. Dit zorgt voor een structurele verhoging van de tijdsbesteding en van de kosten. Gelet op het voorgaande is het VO van mening dat een (tijdsige)aanstelling van een transitie-manager bij een overgang naar een andere partij noodzakelijk is.
- **Uitbesteding bestuursondersteuning:**
Na onderzoek van de mogelijkheden tot uitbesteding van deze ondersteuning is in 2018 besloten om dit intern te blijven regelen. Gedurende 2019 zijn hiervoor nieuwe werknemers aangetrokken. Helaas bleek deze invulling niet direct aan de verwachtingen te voldoen en gedurende het jaar moest hier door het bestuur op bijgestuurd worden. Het VO is van mening dat het bestuur deze invulling adequaat heeft opgepakt.

5. Vermogensbeheer en beleggingsbeleid

Het bestuur is in 2018 op basis van een zorgvuldig proces gekomen tot uitbesteding van het vermogensbeheer met ingang van 1 januari 2019, waardoor aan de uitvoering van deze werkzaamheden door de eigen fondsorganisatie een einde kwam. Het VO constateert dat de transitie van het vermogensbeheer naar ervaren derde partijen naar tevredenheid is uitgevoerd en dat daarmee één van de kwetsbare onderdelen van het fonds is aangepakt.

Het vermogen van het fonds wordt belegd op basis van het door het bestuur jaarlijks vastgesteld beleggingsplan, passend binnen de investment beliefs van het fonds. In december 2019 is door het bestuur het beleggingsplan 2020 vastgesteld, nadat een ALM-lite studie heeft plaatsgehad door de externe adviseur, op basis waarvan het bestuur het strategisch beleggingsbeleid heeft vastgesteld, rekening houdend met door het bestuur vastgestelde kwantitatieve uitgangspunten. Op 9 december 2019 is de ABTN 2019 vastgesteld.

In 2019 is de opzet van de Beleggingsadviescommissie (BAC) geëvalueerd vanwege de gewijzigde opzet van de beleggingen. Als gevolg hiervan is de BAC oude stijl in 2019 opgeheven. Vanaf 2020 bestaat de commissie uit 2 bestuursleden en een lid van het bestuursbureau. Onafhankelijke deskundigheid kan op ad-hoc basis worden ingeroepen.

6. Communicatiebeleid

Het BPF stelt zich ten doel op een duidelijke en begrijpelijke wijze voorlichting te geven aan deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers over pensioenresultaten, de pensioenregeling(en), het fonds en relevante veranderingen. De voorzitter van het bestuur en een door het bestuur aangewezen bestuurslid vormen het aanspreekpunt voor communicatie.

Het VO heeft in haar jaarverslag over 2018 een aanbeveling gedaan aan het bestuur ten aanzien van het communicatiebeleid. Zij heeft het bestuur aanbevolen om in 2019 een goed gestructureerd communicatieplan op te stellen met daarin heldere doelstellingen en actiepunten, zodat alle stakeholders tijdig en regelmatig geïnformeerd kunnen worden met betrekking tot alle relevante ontwikkelingen binnen het fonds. Het VO concludeert dat de communicatie in 2019 beperkt is geweest. Er is door het bestuur in 2019 wel gewerkt aan het opstellen van een communicatiebeleidsplan 2020-2023 en een communicatiejaarplan 2020. Dit beleid is echter pas in begin 2020 vastgesteld en kan daarmee pas vanaf dit jaar actief nageleefd worden.

In 2019 is een verkort jaarverslag uitgebracht, wat het VO positief stemt. Echter is dit gedurende het jaar de enige officiële communicatie geweest, aangezien er ook geen reflecties uitgegeven zijn. De website werd beperkt bijgehouden met 'pensioennieuws', echter vergt dit een actieve handeling van de (gewezen) deelnemers, waarbij het VO van mening is dat het de voorkeur verdient om actief vanuit het fonds te communiceren middels brieven of e-mail.

In januari 2020 is het eerste pensioennieuws verzonden aan deelnemers, slapers, pensioengerechtigden en werkgevers. Het VO vindt dit een positieve handeling, maar doet daarin onder punt 8 van dit verslag ook een aanbeveling. Dit ook in verband met de vraag of de toekomstbestendigheid van het fonds onder druk komt te staan als de verplichtstelling ultimo maart 2021 opnieuw dient te worden overeengekomen.

7. Oordeel

Het Verantwoordingsorgaan van de Stichting BPF Waterbouw is van oordeel dat:

- Het VO over voldoende informatie beschikt om tot zich een oordeel te vormen over het boekjaar 2019 met betrekking tot het handelen van het bestuur en stelt vast dat beleid en handelen in overeenstemming zijn geweest met de statuten en reglementen van het fonds;
- De problemen met de uitbesteding van de pensioenadministratie hebben het fonds in 2019 helaas overschaduwd. Echter zijn wij van mening dat het bestuur zoveel mogelijk heeft getracht een consistent beleid te voeren, waarbij de belangen van alle betrokkenen afgewogen en geborgd zijn;
- Ondanks een turbulent jaar 2019 oordeelt het VO positief over het gevoerde beleid en het handelen van het bestuur.

8. Aanbevelingen

- Het VO geeft aan dat zij waar mogelijk en verantwoord binnen de bestaande bevoegdheden van het VO het bestuur wil ondersteunen in een mogelijke op handen zijnde transitie naar een andere pensioenuitvoerder.
- Gezien de grote tijdsbesteding aan de uitbesteding van de pensioenadministratie staat de operationele en bestuurlijke uitvoering onder druk. Het VO beveelt aan dat dit in 2020 weer voldoende opgepakt zal worden.
- Het is de vraag of het verstandig is om de BAC volledig uit interne betrokkenen te laten bestaan. Toevoegen van externe deskundigen kan het kritisch vermogen van de commissie wellicht positief beïnvloeden. Het VO beveelt aan om in de toekomst de invulling van de BAC te heroverwegen.
- Het VO beveelt het bestuur aan om de doelstellingen die zij in het communicatiejaarplan heeft vastgesteld tijdig op te blijven volgen, zoals onder andere de toegezegde bezoeken aan diverse stakeholders.

Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor de in 2019 verrichte werkzaamheden en bijdrage en de op basis daarvan opgestelde rapportage. Het bestuur waardeert de heldere en constructieve rapportage van het verantwoordingsorgaan over 2019. Daarbij ervaart het bestuur het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan als een blijk van vertrouwen en waardering voor de werkzaamheden die het bestuur heeft verricht.

De reactie van het bestuur op de aanbevelingen is als volgt:

- Het bestuur stelt het zeer op prijs dat het verantwoordingsorgaan het bestuur waar mogelijk wil ondersteunen bij de aankomende transitie naar een andere pensioenuitvoerder. Het bestuur streeft er daarbij naar om het verantwoordingsorgaan voldoende aangehaakt te houden.
- Het bestuur heeft uw aanbeveling ten aanzien van de BAC besproken om ook externe deskundigen aan deze commissie toe te voegen om het kritisch vermogen positief te beïnvloeden. De bestuurders van BPF Waterbouw die in de BAC zitten zijn externe bestuurders. Dit geldt eveneens voor de manager pensioenfondsen. Voor alle drie de leden van de BAC geldt dat zij externe beleggingsgerelateerde functies uitvoeren en als zodanig als beleggingsdeskundigen worden beschouwd. In aanvulling hierop worden de leden van de BAC ondersteund door BMO. De BAC zal incidenteel en gericht gebruik maken van specifieke externe deskundigheid. Het bestuur hoopt hiermee de bestuurlijke overwegingen helder uiteen te hebben gezet.
- Uw aanbevelingen ten aanzien van de operationele en bestuurlijke uitvoering en het communicatiejaarplan neemt het bestuur ter harte. Het bestuur herkent dat veel tijd gevraagd wordt door de problematiek rond de uitbesteding van de pensioenadministratie. Het bestuur is voornemens om de operationele en bestuurlijke uitvoering in 2020 op te pakken. In de eerste helft van 2020 is vooruitgang hierop geboekt mede door de versterking van bezetting van het bestuursbureau. Tenslotte zal het bestuur de doelstellingen uit het communicatiejaarplan in 2020 voortvarend verder opvolgen.

Wij danken het verantwoordingsorgaan voor haar constructieve bijdrage in 2019 en ziet uit naar een goed vervolg van de samenwerking in 2020.

1.13 Raad van Toezicht

Jaarrapport

Inleiding en normenkader

Ingevolge artikel 18 van de statuten van Pensioenfonds Waterbouw heeft het fonds met ingang van 1 juli 2014 een Raad van Toezicht (RvT).

De taken en bevoegdheden van de RvT worden bepaald door het wettelijk kader en hetgeen is opgenomen in de statuten en reglementen van het fonds. De raad hanteert bij het uitoefenen van haar toezicht een normenkader dat is gebaseerd op de toezicht-code's van 2014 en 2019 opgesteld door de Vereniging Intern Toezicht-houders Pensioenfonds (VITP).

De RvT houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds en is onder andere belast met het toezicht op een adequate risicobeheersing en een evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad betreft bij haar taak de naleving door het bestuur van de Code Pensioenfonds. De raad ziet het verder als haar taak het bestuur met raad terzijde te staan en op die wijze bij te dragen aan het realiseren van de doelstellingen van de organisatie, de kwaliteit van de besturing en een integere en beheerste bedrijfsvoering.

De RvT legt verantwoording af over de uitvoering van haar taken en de uitoefening van haar bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en de werkgever. In het jaarverslag rapporteert de RvT over de uitoefening van haar toezicht taak in het afgelopen jaar.

Gedurende elke toezichtperiode van een kalenderjaar bespreekt de raad zijn bevindingen en aanbevelingen met het bestuur en monitort de wijze waarop het bestuur met de aanbevelingen is omgegaan.

Begin 2020 is de gehele wereld, inclusief Nederland, getroffen door het Corona-virus. In februari werd duidelijk dat het om een wereldwijde pandemie gaat waarvoor op dit moment nog geen vaccin bestaat. De gevolgen voor de financiële markten zijn zeer groot. De impact voor een ieder is zeer ingrijpend, zo ook voor het pensioenfonds Waterbouw. Het crisisplan is actief geworden, het bestuur is bijeen geweest om de situatie te bespreken. Er zijn geen directe redenen om van het huidige strategische beleggingsbeleid af te wijken. Besloten is om het beleid niet te wijzigen en de portefeuille, de verplichtingen en de cashflows zeer nauw te volgen. De raad geeft als aanbeveling om binnenkort het crisisplan te evalueren. In het bestaande crisisplan zelf zou de raad graag vastgelegd zien dat de raad proactief op de hoogte wordt gebracht van een mogelijk naderende crisissituatie.

Kijken we terug op de gebeurtenissen in 2019, dan zijn het vooral de transitie van de pensioenadministratie naar Centric en het risicomanagement, waaronder de invulling van de uit IORP II voortvloeiende functies, die veel aandacht hebben gevraagd. Hieronder komen we daarop terug en besteden daarnaast aandacht aan de lopende zaken met hun bijzonderheden.

Governance & Compliance

In 2019 is de omvang van het bestuur teruggebracht van 7 naar 6 bestuursleden, zijn twee bestuursleden afgetreden, twee herbenoemd en is een nieuw bestuurslid aangetrokken. Naar het oordeel van de raad is de continuïteit in het bestuur gewaarborgd - niet onbelangrijk gezien de problematiek rond de overgang van de pensioen- en financiële administratie naar Centric – en komen de bestuurswisselingen de diversiteit, de deskundigheid en de slagkracht van het bestuur ten goede.

Belangrijk aandachtspunt voor het bestuur was en blijft de tijdsbesteding van individuele bestuursleden. Meerdere van hen waren - gezien de problematiek rond Centric - genoodzaakt veel meer tijd aan het fonds te besteden dan bij aantreden was bepaald. Operationele zaken hebben daarbij erg veel aandacht op geëist, waardoor bestuurlijke taken in het gedrang zijn gekomen. De raad geeft als suggestie om bij de eerst volgende zelfevaluatie van de bestuurstaak en de daarvoor benodigde inzet (in vte), deze mede in relatie tot de gewenste ondersteuning door het bestuursbureau en de uitbestedingspartijen opnieuw bijzondere aandacht te geven.

Omdat sprake was van uitzonderlijke omstandigheden is besloten een tijdelijke extra beloning toe te kennen aan bestuursleden die substantieel meer dan de reguliere tijd aan bestuurswerkzaamheden hebben besteed.

De vastlegging van de bestuursvergaderingen is in het afgelopen jaar niet tijdig verlopen. De raad heeft hiervoor aandacht gevraagd. Het bestuur heeft maatregelen genomen om de achterstand in te lopen.

Waarborgen continuïteit uitvoeringsorganisatie

Het besluit van het bestuur medio 2018 om de pensioen- en financiële administratie uit te besteden aan Centric was weloverwogen en gebaseerd op in de betreffende offerte en de daarop volgende besprekingen gedane toezeggingen. Een en ander is destijds ook nauwkeurig vastgelegd in een Memorandum of Understanding (MoU). Het geheel vond plaats in een omgeving van goed en open contact tussen het bestuur en het toenmalige management bij Centric. Kort na de ondertekening van de MoU bleek dat de gedane toezeggingen niet of niet tijdig werden nagekomen. De raad heeft geconstateerd dat het bestuur er alles aan heeft gedaan om de transitie van de administratie, in het bijzonder de transitie van de deelnemersgegevens, te realiseren. Echter het gebrek aan samenwerking met Centric en het steeds weer opschuiven van opleverdata door Centric hebben uiteindelijk geleid tot ongewenste vertraging van de transitie van de pensioenadministratie. Het bestuur heeft tijdens het alsmaar verder vertraagde transitieproces terecht besloten om een plan B op te stellen, waarin een alternatieve route wordt gekozen voor het uitbesteden van de pensioenadministratie. Als de omstandigheden in het belang van de (gewezen) deelnemers noodzakelijk tot het niet langer kunnen voortzetten van de relatie met Centric en gekozen wordt voor een andere uitvoerder, dan steunt de RvT het bestuur in die keuze. Onze aanbeveling in dit verband is om bij de keuze voor een andere uitvoerder in ieder geval gebruik te maken van de opgedane kennis en ervaring in de afgelopen anderhalf jaar. In het bijzonder bevelen wij aan om een transitie-manager aan te stellen.

Implementatie bestuursondersteuning

Nadat in 2018 de keuze voor een eigen bestuursbureau was gemaakt heeft in 2019 de personele invulling plaats gevonden. Helaas bleek in de loop van 2019 dat die invulling niet geheel aan de verwachtingen voldeed. Dat was des te bezwaarlijk voor een succesvolle start omdat het fonds tegelijkertijd met de problemen rondom de transitie van de administratie te kampen had. Het bestuur besloot dan ook in te grijpen. De leiding van het bestuursbureau is nu (vanaf januari 2020) neergelegd bij twee nieuw aangestelde managers, ieder voor 0,7 vte. Onze eerste indruk is dat daarmee een duidelijke versterking heeft plaats gevonden, waardoor een adequaat functioneren van het bestuursbureau gewaarborgd lijkt.

Risicomanagement

De RvT heeft geconstateerd dat het bestuur zich zeer bewust is van het belang van een adequaat risicomanagement. Op iedere bestuursvergadering staat dit onderwerp op de agenda. Het beheersen van de operationele risico's op het gebied van de pensioenuitvoering (Centric) en de herinrichting van het bestuursbureau vergde vrijwel continue aandacht. In het verslagjaar heeft het bestuur tevens invulling gegeven aan IORP II. Twee van de drie sleutelfunctiehouders zijn bestuursleden, voor interne audit respectievelijk het risicomanagement. De sleutelfunctiehouder voor actuarieel is bij de certificerend actuaris belegd. De uitvoering van het risicomanagement is extern belegd. Er zijn al direct duidelijk stappen gezet, waaronder het opstellen van een integraal risicomanagement jaarplan voor zowel 2019 als 2020 en uitvoering geven aan SIRA 2019.

De RvT heeft vertrouwen in de onafhankelijke opzet van het risicomanagement zoals dat op dit moment is ingericht. Gezien de mogelijke risico's die zich zouden kunnen openbaren in de pensioenuitvoering is de RvT content met de huidige onafhankelijke check op de processen en procedures.

Vermogensbeheer

In 2018 is BMO Asset Management aangesteld om per 1 januari 2019 het vermogensbeheer over te nemen van Fondsenbeheer Waterbouw (FBWB). Dit in het kader om minder kwetsbaar te zijn voor de toekomst. In zekere zin is er sprake van een transitie, echter het betreft hier niet direct een verkoop en aankoop van de beleggingen. Alle vermogensbeheer is door BMO overgenomen. BMO heeft een iets andere visie op de invulling van het vermogensbeheer dan die van FBWB. Als gevolg hiervan zijn door het jaar heen enige aanpassingen doorgevoerd in de portefeuille, dit na instemming van het bestuur.

De RvT constateert dat binnen de beleggingen beperkt aandacht wordt gegeven aan ESG (Environment, Sustainable, Governance) en MVB (Maatschappelijk Verantwoord beleggen). De RvT raadt aan om meer diepgang te geven aan ESG en MVB binnen het beleggingsbeleid. Bij de uitvoering vraagt de raad aandacht om dit beleid ook maandelijks te evalueren naast de gebruikelijke evaluatie van de totale beleggingen.

De RvT is zich bewust van de uitgebreide aandacht die van het bestuur in het afgelopen jaar en ook het komende jaar gevraagd wordt voor de andere beleidsterreinen dan het vermogensbeheer. Het is van belang deze gebieden blijvend voldoende aandacht te geven. Ondanks dat het extra tijd zal vergen, vraagt de raad het bestuur om toch de nodige aandacht te schenken aan de processen en procedures die binnen BMO afgehandeld worden. Met name zou hier de aandacht uit moeten gaan naar het risicomanagement binnen BMO en naar de IT risico's die BMO beheert.

Pensioenbeheer

Het herstelplan en de haalbaarheidstoets werden uitgevoerd. De resultaten ervan bleven binnen de gestelde grenzen en behoeften geen specifieke maatregelen van het bestuur. Het pensioenreglement werd getoetst en voor zover nodig aangepast aan de wijzigingen in de wetgeving. De enige door te voeren wijziging betrof de waardeoverdracht kleine pensioenen. Wijzigingen, die van de kant van Centric werden voorgesteld gericht op vereenvoudiging van de uitvoering, werden op enkele uitzonderingen na, niet doorgevoerd. De RvT heeft daar zeker begrip voor vanwege de daaraan verbonden risico's en het op dit moment ontbreken van de noodzaak ertoe. Bovendien zou voor een aantal wijzigingen eerst overleg met en instemming van de sociale partners nodig zijn geweest. Verder werd de klachten- en geschillenregeling geactualiseerd met name vanwege de wijziging per 1 januari 2019 van de uitvoeringsorganisatie. Ook de abtn werd in de loop van het jaar aangepast om bij te blijven met de actualiteit. Met een en ander voldoet het bestuur aan het up-to-date houden van Pensioenreglement en overige fondsdocumenten.

Financiën

Het jaar 2019 was voor pensioenfondsen in financieel opzicht een tegenstrijdig jaar. Aan de ene kant werden goede rendementen behaald op de beleggingen, aan de andere kant stegen de verplichtingen als gevolg van de nog verder gedaalde rente. Dat beeld is ook zichtbaar in het jaarverslag van Pensioenfonds Waterbouw. Het rendement op het vermogen alleen is uitstekend, echter door de gedaalde rente, stegen de verplichtingen. Hierdoor daalde per saldo zowel de actuele dekkingsgraad als de beleidsdekkingsgraad. Deze laatste daalde tot net onder de grens van 110%, die wettelijk vereist is om tot indexatie van de pensioenen te kunnen overgaan. Het bestuur heeft dan ook niet anders kunnen besluiten dan af te zien van indexatie per 1 januari 2020. Dat is teleurstellend mede omdat de actuele dekkingsgraad boven de 110% ligt.

Premiebeleid

In het jaarlijkse overleg met CAO-partijen heeft het bestuur een premieverhoging voorgesteld voor het jaar 2020. Deze was nodig om de premiedekkingsgraad boven de 100% te houden. Het overleg viel samen met de landelijke discussie over de uitwerking van het pensioenakkoord en de dreigende kortingen op de pensioenen. Die discussie leidde uiteindelijk tot, kort gezegd, een jaar bevriezing van de bestaande situatie. Dat betekende: geen korting op de pensioenen, tenzij echt noodzakelijk. Voor CAO-partijen leek dat kennelijk voldoende aanleiding om het bestuur ook respijt te vragen en het premieniveau van 2019 te handhaven voor 2020. De RvT heeft er begrip voor dat het bestuur, in die omstandigheid, een jaar respijt geeft om de uitwerking van het pensioenakkoord een kans te geven en de premie voor 2020 op hetzelfde niveau te houden als in 2019. In dat licht achten wij het positief dat het bestuur aan CAO-partijen uitdrukkelijk kenbaar heeft gemaakt dat een onvoldoende premiedekkingsgraad in 2021 niet langer mogelijk is.

Communicatie

Als raad juichen wij toe dat communicatie in 2019 weer de aandacht van het bestuur gekregen die het verdient. Voor de jaren 2020-2023 is een Communicatiebeleidsplan vastgesteld met als ambitie het vergroten van het vertrouwen van en het versterken van de binding met alle belanghebbenden bij het fonds. Positionering en verhogen van het pensioenbewustzijn zijn daarbij de belangrijkste thema's voor de komende drie jaren. In het jaarplan 2020 is concreet aangegeven wanneer en op welke wijze hieraan in 2020 uitvoering wordt gegeven. Daarnaast is stakeholdermanagement een vast punt op de agenda geworden en is een start gemaakt met het meten van de effectiviteit van communicatie uitingen.

De basis ligt er, maar 'the proof of the pudding is in the eating'. De komende jaren gaat het om een adequate uitvoering van de plannen, waarbij een periodiek evaluatie - zowel van de jaarplannen als het meerjarenbeleidsplan - niet mag ontbreken. Wij complimenteren het bestuur met het jaarlijks uitbrengen van het zeer leesbare 'Verkort Jaarverslag', waarin over de belangrijkste onderwerpen in heldere bondige taal verslag wordt gedaan.

Nieuw pensioenstelsel

Het bereiken van het zogenoemde Pensioenakkoord was voor het bestuur aanleiding om daar direct actie op te ondernemen. De gevolgen ervan voor het fonds zijn snel in kaart gebracht mede in relatie tot de voorstellen van de Commissie Parameters, die kort na het bereiken van het Pensioenakkoord verschenen en opnieuw een verzwaring van de financiële eisen voor pensioenfondsen betekenen. Een projectplanning voor dit onderwerp is uitgezet. Vooralsnog wacht het bestuur de uitwerking van het Pensioenakkoord af. Wij ondersteunen het bestuursbeleid in deze, zeker gezien de omstandigheid rondom een mogelijk nieuwe transitie van de pensioenadministratie. Wel bevelen wij aan, zodra daarvoor weer ruimte is, om te onderzoeken op welke wijze het fonds invulling, zowel beleidsmatig als administratief, zou kunnen geven aan een pensioenregeling, zoals (op hoofdlijnen) in het Pensioenakkoord beoogd wordt.

Code pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen, die in 2018 is aangepast, bestaat uit 65 normen verdeeld over acht thema's: vertrouwen waarmaken, verantwoordelijkheid nemen, integer handelen, kwaliteit nastreven, zorgvuldig benoemen, gepast belonen, toezicht houden en inspraak waarborgen en transparantie bevorderen. Het bestuur heeft getoetst in hoeverre voldaan wordt aan de normen en - voorzien van passende argumentatie – aangegeven in 2019 niet volledig te voldoen aan een beperkt aantal normen. Wij hebben geconstateerd dat in het eerste kwartaal van 2020 ook aan deze laatste normen wordt voldaan.

Tot slot

Als raad hebben wij grote waardering voor de inzet en betrokkenheid die het bestuur het afgelopen hectische jaar heeft getoond. Het bestuur heeft veel en goed werk verricht, heeft de zaken op orde, gaat pro actief te werk en streeft, waar nodig, naar verbetering.

Wij achten het bestuur in staat om voor Bpf Waterbouw en zijn belanghebbenden de juiste en evenwichtig afgewogen besluiten te nemen en het fonds adequaat te leiden.

Als RvT volgen wij het bestuur daarbij en waar nodig of gewenst staan wij het graag met raad terzijde.

Na de opstelling in mei 2020 van ons rapport over 2019, zoals hier boven verwoord, is als gevolg van de eerder gemelde administratieve problemen een aantal maanden verstreken, voordat het bestuur uiteindelijk het besluit kon nemen tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening 2019.

Voor de goede orde vermelden wij, dat overige gebeurtenissen na mei 2020, in het bijzonder de ontbinding van het contract met Centric en het aangaan van de uitbesteding van de administratie aan Visma-Idella, niet in ons rapport zijn opgenomen. De voorgenomen besluiten hiertoe zijn aan ons voorgelegd en hebben onze instemming.

Het bestuur dankt de Raad van toezicht voor zijn uitgebreide rapport en voor de klankbordfunctie die het in 2019 bij diverse onderwerpen heeft vervuld. Het jaar 2019 was voor het bestuur bijzonder. De overgang naar Centric heeft veel aandacht gevraagd. Het bestuur is van samenstelling gewisseld en in omvang teruggegaan van zeven naar zes bestuurders.

De raad is nauw betrokken bij de ontwikkelingen rond de uitbesteding naar Centric. Zij schrijft hierover: “Als het bestuur zou besluiten in het belang van de (gewezen) deelnemers, dat de relatie met Centric, vanwege de wijze waarop Centric opereert, niet langer gecontinueerd kan worden, en kiest voor een andere uitvoerder, dan steunen wij het bestuur in die keuze.” Voor het bestuur is van groot belang dat de raad hierover haar uitdrukkelijke steun heeft uitgesproken. Ook het komende jaar zal de steun van de raad op belangrijke dossiers gewenst zijn.

Het bestuur is voorts blij met het vertrouwen dat de raad uitspreekt over de onafhankelijke opzet van het risicomanagement zoals dat nu is ingericht, met onafhankelijke checks op processen en procedures. Het bestuur zal in 2020, conform de vraag van de raad om periodiek door de sleutelfunctiehouder risicobeheer op de hoogte gehouden te worden, opvolgen door de risicorapportages ook aan de raad te verstrekken.

De raad heeft uitgebreid gekeken naar het vermogensbeheer van het fonds. Op een aantal punten doet de raad suggesties. Daarbij vraagt de raad het bestuur aandacht te schenken aan de processen en procedures die binnen BMO afgehandeld worden. Met name zou hier de aandacht uit moeten gaan naar het interne risicomanagement waaronder IT-risico's binnen BMO. Het bestuur is het hier mee eens en zal dit opvolgen.

De noodzakelijke tijdsbesteding van het bestuur is onveranderd hoog. De raad heeft een aantal suggesties gedaan met betrekking tot de tijdsbesteding van het bestuur, bijvoorbeeld door bij de zelfevaluatie aandacht te geven aan de ondersteuning. De raad doet de suggestie dit goed te organiseren via de inzet van bijvoorbeeld het bestuursbureau of uitbestedingspartijen. Het is de raad opgevallen dat dit inmiddels met succes is opgepakt. Zo zijn bijvoorbeeld de achterstanden in de verslaglegging ingehaald en is de bezetting van het bestuursbureau versterkt. Door de raad wordt voorgesteld dat, als de pensioenadministratie minder aandacht nodig heeft, de aandacht gericht kan worden op de pensioenregeling. In het kader van het nieuwe pensioencontract zal het bestuur mogelijkheden voor vereenvoudigen van de regeling zeker onder de aandacht van de sociale partners brengen.

In de paragraaf financiën gaat de raad in op de dekkingsgraad, mede in samenhang met de gedaalde rente en het toeslagperspectief. Zeker bij de uitwerking van het pensioenakkoord, met de dreigende pensioenkortingen, moeten deze parameters nauw gevolgd worden.

De communicatie wordt in 2020 verder volgens het opgestelde communicatiebeleidsplan uitgevoerd. Het begin 2020 uitgebrachte “Pensioennieuws” is daar een goed voorbeeld van.

Het pensioenakkoord, de nieuwe uitvoerder, en de daaruit voortvloeiende gevolgen zullen de komende tijd de agenda's vullen. Maar ook de terugkerende onderwerpen, zoals Code Pensioenfondsen worden door het bestuur niet uit het oog verloren.

Het bestuur heeft kennis genomen van de toezichtthema's 2020 en ondersteunt de keuze daarvan.

Wij danken de raad nogmaals voor zijn vertrouwen in het handelen van het bestuur en voor het zorgvuldig opgestelde en constructieve rapport. Het bestuur kijkt ernaar uit in 2020 weer op uw raad te kunnen vertrouwen.

1.14 Code Pensioenfondsen

Overzicht naleving Code Pensioenfondsen naar de stand per 31 december 2019

Per 3 oktober 2018 is de gewijzigde Code Pensioenfondsen in werking getreden. Deze Code Pensioenfondsen is ingedeeld in 8 thema's. Pensioenfondsen moeten de code naleven volgens het "comply or explain" principe. De onderstaande tabel geeft weer in hoeverre en hoe de normen van de code bij BPF Waterbouw worden nageleefd. Afwijkingen van de norm zijn gemotiveerd en toegelicht.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
Thema Vertrouwen waarmaken			
1	Het bestuur voert de regeling naar beste vermogen uit, in een evenwichtige afweging van belangen, en heeft hiervoor de eindverantwoordelijkheid.	Ja, toegepast	De regelingen zijn in een ver verleden ontvangen en aanvaard. Bij het beheren (aanbrengen van wijzigingen) ziet het bestuur toe op evenwichtige belangenafweging voor alle deelgroep. Het beleggen geschiedt na een ALM-studie. In december 2019 heeft een update plaatsgevonden waarbij externe adviseurs zijn geraadpleegd. PUO Centric verzorgt de pensioenuitkeringen. Het bestuur heeft actie ondernomen om de zekerheid over de dienstverlening van de PUO Centric te vergroten. Het bestuur hanteert een communicatiebeleid om alle belanghebbenden te informeren over de regelingen.
2	Het bestuur is verantwoordelijk en zorgt voor de uitvoering van de pensioenregeling. Het heeft een visie op die uitvoering, stelt eisen waaraan deze moet voldoen en bepaalt welk kosten-niveau aanvaardbaar is.	Ja, toegepast	Het bestuur heeft in 2018 - na een grondige analyse - besloten de pensioenadministratie extern onder te brengen, om de kwetsbaarheid van de uitvoering van de pensioenregeling tot een acceptabel niveau terug te brengen. Het bestuur heeft aansluitend op de missie, visie, strategie strategische meetbare kerndoelen geformuleerd, waarbij de bandbreedte waarbinnen de kosten van pensioenuitvoering onderdeel is.
3	Het bestuur stelt een missie, visie en strategie op. Ook zorgt het voor een heldere en gedocumenteerde beleids- en verantwoordingscyclus. Daarnaast toetst het bestuur periodiek de effectiviteit van zijn beleid en stuurt zo nodig bij.	Ja, toegepast	De missie, visie, strategie is in 2017 opgesteld. Uitwerken van een strategische beleidsagenda is onderhanden. Op basis daarvan zijn meetbare strategische kerndoelen met bandbreedtes vastgesteld. Vanaf 2020 is er een strategisch jaarplan ter uitvoering. Het bestuur werkt met een jaarkalender waarbij per maand thema's zijn ingepland. Het bestuur monitort de uitvoering daarvan. Op deze manier komt beleid en bijbehorende fondsdocumenten en monitoring van de uitvoering gepland periodiek op de agenda van het bestuur. Het bestuursbureau bewaakt actualiteit en onderlinge consistentie van beleid en fondsdocumenten en implementatie van beleid.
4	Bij alle besluiten legt het bestuur duidelijk vast op grond van welke overwegingen het besluit is genomen.	Ja, toegepast	Het bestuur werkt met voorleggers volgens vastgesteld format. Afhankelijk van het onderwerp worden overwegingen in voorleggers en beleidsnotities opgenomen in agendastukken van het bestuur. Bestuursbureau, adviseurs en sleutelfuncties leveren input. Bestuurlijke besluitvorming, en afwegingen en overwegingen daarbij liggen vast in de notulen van (bestuurs)vergaderingen.
5	Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het	Ja, toegepast	In 2019 heeft het bestuur vijf keer met het VO vergaderd. In deze vergaderingen bespreekt het bestuur de beleidsafwegingen en de realisatie daarvan aan de hand van een compacte rapportage. In het jaarverslag worden deze aspecten uitgebreid behandeld. Bij alle

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
	eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.		bestuursbesluiten wordt de evenwichtige belangenafweging betrokken. In bestuursvergaderingen wordt op basis van voorleggers expliciet aandacht aan risico's besteed, waarbij het bestuursbureau als eerste lijn input levert en de risicomanager als tweede lijn commentaar vastlegt bij de input en stukken op toereikende behandeling beoordeeld. Bij herstelplan en haalbaarheidstoets bespreekt het bestuur expliciet korte en lange termijn risico's in relatie tot de kerndoelen. In het bestuursverslag legt het bestuur hier verantwoording over af.
6	Het bestuur houdt rekening met de verplichtingen die het fonds is aangegaan en draagt daarbij zorg voor optimaal rendement binnen een aanvaardbaar risico.	Ja, toegepast	Dit is vastgelegd in het Beleggingsbeleidsplan / Investment Beliefs (bijlage bij de ABTN). Het bestuur bespreekt bijzondere ontwikkelingen (financiële markten, samenstelling deelnemersbestand) en besluit zo nodig over evaluatie.
7	Het bestuur zorgt ervoor dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen.	Ja, toegepast	In het eerste halfjaar 2018 heeft het bestuur met VO overlegt over verantwoord beleggen binnen de beleggingsportefeuille. In 2020 voert het fonds een risicobereidheidsonderzoek uit. Vervolgstappen voor nadere uitwerking van uitvoering van verantwoord beleggen zijn voor het tweede halfjaar van 2020 gepland.
8	Het bestuur bevordert en borgt een cultuur waarin risicobewustzijn vanzelfsprekend is. Ook zorgt het ervoor dat het integrale risicomanagement adequaat georganiseerd is.	Ja, toegepast	Maandelijks bespreekt het bestuur beleggingsbeleid, dekkingsgraad, feitelijk Vereist Eigen Vermogen in relatie tot het strategisch Vereist Eigen Vermogen en looptijd beleggingen versus die van de verplichtingen ex-ante en ex-post. Elk kwartaal wordt een door de tweede lijn vervaardigde risicorapportage besproken in het bestuur. De sleutelfunctiehouder risicomanagement is verantwoordelijk voor de rapportage. Jaarlijks worden alle kernrisico's en de effectiviteit van de beheersing geëvalueerd.
9	Het bestuur zorgt voor een noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen.	Ja, toegepast	In de ABTN is als bijlage het financieel crisisplan opgenomen. Overige belangrijke ontwikkelingen worden door de PUO en de vermogensbeheerder direct gedeeld met het bestuursbureau en de voorzitter en/of het gehele bestuur. De noodprocedure is in 2020 uitgewerkt in een Business Continuïteitsplan.
Thema Verantwoordelijkheid nemen			
10	Het bestuur zorgt voor een heldere en expliciete taak- en rolverdeling tussen bestuur en uitvoering. Hierbij horen passende sturings- en controlemechanismen.	Ja, toegepast	Het bestuur van het BPF heeft uitbestedingsovereenkomsten gesloten met de uitbestedingspartners/dienstverleners, zoals BMO en Centric, waarin de taak- en rolverdeling is vastgelegd. Het bestuur wordt ondersteund door een bestuursbureau die de rapportages van de uitbestedingspartners analyseert en de uitbesteding monitort. Daarbij vormt beoordeling van de ISAE 3402 type en ISO 27001 rapportages een belangrijk onderdeel.
11	Bij uitbesteding van taken neemt het bestuur in de overeenkomst met de dienstverlener adequate maatregelen op voor als de dienstverlener of een door hem ingeschakelde derde onvoldoende presteert, de overeenkomst niet naleeft, schade	Ja, toegepast	In de overeenkomsten met de partijen waaraan is uitbesteed zijn bepalingen inzake aansprakelijkheid opgenomen op basis van toerekenbare tekortkoming.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
	veroorzaakt door handelen of nalaten.		
12	Het bestuur zorgt dat het zicht heeft op de keten van uitbesteding.	Ja, toegepast	In de uitbestedingsovereenkomsten met de pensioen-uitvoerder en vermogensbeheerders/effectenbewaarder is vastgelegd dat als de partij waaraan is uitbesteed een derde partij wil inschakelen, zij hiervoor schriftelijk toestemming aan het BPF moet vragen. Bij vermogensbeheer wordt de keten van uitbesteding mede met behulp van adviseurs gemonitord.
13	Het bestuur zorgt ervoor dat het beloningsbeleid van partijen aan wie taken worden uitbesteed, niet aanmoedigt om meer risico's te nemen dan voor het fonds aanvaardbaar is. Om dit te bereiken maakt het bestuur dit onderdeel van de contractafspraken bij het sluiten of verlengen van de uitbestedingsovereenkomst of – indien van toepassing - via zijn aandeelhouderspositie.	Ja, toegepast	Het fonds handelt conform het servicedocument van de Pensioenfederatie voor beloning van vermogensbeheerders. Echter bij vastgoedbeleggingen is bij CBRE Dutch funds sprake van een performance fee voor de fondsbeheerder. Deze performance fee is beperkt van omvang (hurdle en cap).
14	Het bestuur evalueert jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering en de gemaakte kosten kritisch en spreekt een dienstverlener aan als deze de afspraken niet of onvoldoende nakomt.	Ja, toegepast	De evaluatie is onderdeel van de jaarlijkse cyclus. Aangezien 2019 bij BPF Waterbouw voor het eerst sprake is van grootschalige uitbesteding heeft jaarlijkse evaluatie nog niet plaatsgevonden. Het bestuur heeft in 2019 nauwgezette aandacht gehad voor het nakomen van afspraken.
Thema Integer handelen			
15	Het bestuur legt de gewenste cultuur vast en stelt een interne gedragscode op.	Ja, toegepast	Het bestuur heeft een interne gedragscode opgesteld. Deze is vernieuwd in 2019. Een gewenste cultuur ligt vast in de interne gedragscode.
16	De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebelidsbepalers ondertekenen de interne gedragscode van het fonds en een jaarlijkse nalevingsverklaring, en zij gedragen zich daarnaar.	Ja, toegepast	De leden van het bestuur, raad van toezicht, het verantwoordingsorgaan en werknemers of andere aangewezen verbonden personen hebben de gedragscode getekend. Jaarlijks doet de compliance officer een uitvraag over de naleving door de verbonden personen. Hieruit blijken over 2019 geen bijzonderheden die bestuurlijke actie vragen.
17	Alle nevenfuncties worden gemeld aan de compliance officer.	Ja, toegepast	Dit is geborgd via een vast agendapunt in bestuursvergaderingen. Het bestuur bespreekt meldingen en trekt conclusies hierover. Nevenfuncties worden aan de compliance officer gemeld door alle aan de gedragscode verbonden personen.
18	Tegenstrijdige belangen of reputatierisico's worden gemeld. De leden van het bestuur, het VO of het BO, het intern toezicht en andere medebelidsbepalers vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstrengeling. Zij laten zich op hun functioneren toetsen.	Ja, toegepast	Dit is geborgd in de gedragscode. Deze is vanaf najaar 2019 ook van toepassing op het VO. De compliance officer toetst jaarlijks de naleving van de gedragscode door verbonden personen. Bestuur, raad van toezicht en VO voeren periodiek een zelfevaluatie uit.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
19	Het lidmaatschap van een orgaan is niet verenigbaar met dat van een ander orgaan binnen het fonds of van de visitatiecommissie.	Ja, toegepast	Dit is geregeld in de statuten en daarmee geborgd.
20	Het bestuur zorgt dat onregelmatigheden kunnen worden gemeld en dat betrokkenen weten hoe en bij wie.	Ja, toegepast	Het BPF beschikt over een klokkenluiders- en incidentenregeling.
21	De organisatie kent een klokkenluidersregeling en bevordert dat ook externe dienstverleners een klokkenluidersregeling hebben. De organisatie zorgt ervoor dat men weet hoe en bij wie kan worden gemeld.	Ja, toegepast	Het fonds heeft een eigen klokkenluidersregeling. In het uitbestedingsbeleid is bepaald dat bij de partijen een gelijkwaardige complianceregelgeving inclusief klokkenluidersregeling aanwezig moet zijn. Jaarlijkse evaluatie borgt dat de werkwijze toereikend is.
22	Het bestuur kent de relevante wet- en regelgeving en interne regels, weet hoe het fonds daar invulling aan geeft en bewaakt de naleving (compliance).	Ja, toegepast	Het bestuur heeft, naast de rol die het bestuursbureau hierin vervult, de naleving geborgd via onder andere de externe compliance officer. In elke bestuursvergadering worden de compliance meldingen besproken.
Thema Kwaliteit nastreven			
23	Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor zijn functioneren. De voorzitter is eerste aanspreekpunt; hij/zij is als eerste verantwoordelijk voor zorgvuldige besluitvorming en procedures.	Ja, toegepast	De collectieve verantwoordelijkheid en de evenwichtige belangenafweging is geborgd in de statuten. De voorzitter waakt over de naleving. Ook wordt in zelfevaluatie van het bestuur aandacht aan dit aspect besteed. Bestuursleden hebben aandacht voor een zorgvuldige vastlegging van besluiten en afwegingen in (bestuurs)notulen.
24	Het bestuur waarborgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.	Ja, toegepast	In de statuten is bepaald dat partijen (werkgevers, werknemers en gepensioneerden in het VO) personen voordragen. Het bestuur beslist echter of deze worden benoemd. Het bestuur bewaakt - ook via zelfevaluatie - dat bestuursleden zich richten op de belangen van alle belanghebbenden bij het fonds.
25	Ieder bestuurslid heeft stemrecht.	Ja, toegepast	In de statuten is dit vastgelegd.
26	Het bestuur zorgt voor permanente educatie van zijn leden.	Ja, toegepast	Ieder bestuurslid ziet toe op aanvulling of actualisering van relevante kennis. Geschiktheidsplan en opleidingsplan worden periodiek in het bestuur behandeld.
27	Het bestuur staat open voor kritiek en leert van fouten.	Ja, toegepast	Het BPF heeft een klachten- en geschillenregeling opgesteld. Het bestuur behandelt klachten en geschillen gedegen. Het bestuur voert jaarlijks een gedegen zelfevaluatie uit en volgt verbeterpunten op. Het bestuur evalueert besluitvorming over belangrijke thema's en vertaalt verbeterpunten naar acties.
28	Het eigen functioneren is voor het bestuur en voor het intern toezicht een continu aandachtspunt. Het bestuur en het intern toezicht evalueren in elk geval jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betrekken het bestuur en het	Ja, toegepast	In 2017 heeft het bestuur de evaluatie uitgevoerd onder leiding van een derde partij. In september 2019 heeft de laatste (interne) zelfevaluatie van het bestuur plaatsgevonden.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
	intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.		
29	Het eigen functioneren is voor het BO een continu aandachtspunt. Het BO evalueert in elk geval jaarlijks het functioneren van het eigen orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betreft het BO één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.	Niet van toepassing	
30	Het eigen functioneren is voor het VO een continu aandachtspunt. Het VO evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan.	Ja, toegepast	Het VO staat periodiek stil bij haar functioneren en stelt een opleidingsplan op. De leden bezoeken seminars van o.a. de Pensioenfederatie. In november 2019 heeft de laatste zelfevaluatie van het VO plaatsgevonden.
Thema Zorgvuldig benoemen			
31	De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja, toegepast	Bij de samenstelling en opvolging van het bestuur, VO en raad van toezicht wordt naast de vereiste deskundigheid competenties en professioneel gedrag, rekening gehouden met diversiteit zoals beschreven in de Code. In het bestuur zitten 3 vrouwen waarvan er 1 jonger dan 40 jaar is.
32	Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Daarbij houdt het rekening met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur toetst de geschiktheid van bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap.	Ja, toegepast	In de profielen van de bestuursleden zijn de geschiktheidseisen opgenomen. Bij aanstelling van nieuwe bestuursleden wordt aan deze profielen getoetst. Er zijn zittingstermijnen gedefinieerd in de statuten. Jaarlijks en bij een vacature of herbenoeming evalueert het bestuur de geschiktheidsmatrix.
33	In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Ja, toegepast	Het fonds heeft in 2018 het diversiteitsbeleid vernieuwd met een stappenplan. In het bestuur en het VO zitten tenminste één vrouw en één lid jonger dan veertig jaar.
34	De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad	Ja, toegepast	In de statuten is de zittingsduur en mogelijkheden voor herbenoeming van bestuurders en van leden van de raad van toezicht conform de bepalingen in de Code Pensioenfondsen opgenomen. Een lid van het VO heeft eveneens een zittingsduur van vier jaar. De leden van het VO worden verkozen. Het VO kent geen maximaal aantal keren dat zij verkozen mogen worden.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
	van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.		
35	Het bestuur, het BO en het intern toezicht houden bij het opstellen van de profiel-schets rekening met het diversiteitsbeleid. Het VO houdt hier rekening mee bij het opstellen van de competentievisie.	Ja, toegepast	Alle organen van het fonds houden rekening met het diversiteitsbeleid. Bij de selectie van de leden van de raad van toezicht is hier op toegezien. Het VO is verkozen, echter in de competentievisie wordt hiermee ook rekening gehouden.
36	Het bestuur, het VO of het BO en de raad van toezicht leggen bij de vacature de eisen voor de vacante functie vast. Hierbij wordt rekening gehouden met de in de normen 31, 32 en 33 opgenomen eisen.	Ja, toegepast	Er is een algemeen profiel vastgesteld voor de leden van de raad van toezicht waarin de specifieke aspecten ten aanzien van kennis en vaardigheden zijn opgenomen die in de raad als geheel aanwezig moeten zijn. In de competentievisie van het VO wordt hier ook rekening mee gehouden. Echter, het VO wordt gekozen door deelnemers en pensioengerechtigden.
37	Bij de vervulling van een vacature wordt actief gezocht (en/of actief opgeroepen om te zoeken) naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Het bestuur neemt hierover tijdig contact op met degenen die betrokken zijn bij het voordragen of de verkiezing van kandidaten.	Ja, toegepast	In de search ter vervulling van de vacatures in het bestuur is hier nadrukkelijk rekening mee gehouden.
38	Het bestuur en het BO toetsen voorgedragen kandidaten mede aan de hand van de diversiteitsdoelstellingen. Het VO bevordert dat in de procedure de competentievisie wordt meegenomen, inclusief de diversiteitsdoelstellingen.	Ja, toegepast	Het bestuur heeft oog voor diversiteit bij toetsen van voorgedragen kandidaten. Ook het VO bevordert diversiteit. Gegeven de samenstelling van het deelnemersbestand is evenwichtige bemensing van het VO met leden jonger dan 40 jaar en vrouw een uitdaging.
39	Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan. Een lid van het verantwoordingsorgaan wordt benoemd door het bestuur en	Ja, toegepast	Wat betreft de benoeming en het ontslag is dit in de statuten vastgelegd. Het verkozen VO-lid wordt benoemd door het bestuur.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
	ontslagen door het verantwoordingsorgaan zelf. In uitzonderlijke situaties kan het bestuur in overleg met het intern toezicht een lid ontslaan.		
40	Het bestuur zorgt dat de statuten een schorsingsprocedure kennen.	Ja, toegepast	Dit is geregeld in de statuten volgens de wettelijke regels hiervoor.
Thema Gepast belonen			
41	Het pensioenfonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het pensioenfonds. Ook is het beleid passend gelet op de bedrijfstak, onderneming of beroepsgroep waarvoor het fonds de pensioenregeling uitvoert.	Ja, toegepast	Het beloningsbeleid is vastgelegd en toegankelijk via de website. De vergoedingen zijn passend bij de uitingen van de Pensioenfederatie hierover en wat gangbaar is bij vergelijkbare pensioenfonds. Zie ook norm 42 en 44.
42	De beloningen staan in redelijke verhouding tot verantwoordelijkheid, functie-eisen en tijdsbeslag.	Ja, toegepast	Het bestuur bespreekt aanpassingen in het beloningsbeleid gedegen. Hierbij wordt veel aandacht besteed aan afstemming op verantwoordelijkheid, functie-eisen en tijdsbeslag. Periodiek evalueren hiervan is geborgd via de jaarkalender.
43	Het bestuur is terughoudend als het gaat om prestatiegerelateerde beloningen. Prestatiegerelateerde beloningen zijn niet hoger dan 20 procent van de vaste beloning. Ze zijn niet gerelateerd aan de financiële resultaten van het fonds.	Ja, toegepast	Het fonds kent geen prestatiegerelateerde beloningen.
44	Het bestuur voorkomt dat door een te hoge beloning van de leden van het intern toezicht, een financieel belang een kritische opstelling in de weg staat.	Ja, toegepast	Verantwoordingsorgaan en Raad van toezicht hebben een gedegen bespreking over aangepast beloningsbeleid, waarbij de hoogte van de vergoedingen goede aandacht heeft. Zie verder norm 41 en 42.
45	Bij tussentijds ontslag van een bestuurslid zonder arbeidsovereenkomst of van een lid van het intern toezicht verstrekt het bestuur geen transitie- of ontslagvergoeding. Bij ontslag van een (andere) medebeleidsbepaler moet een eventuele transitie- of ontslagvergoeding passend zijn gelet op de functie en de ontslagreden.	Ja, toegepast	Het fonds werkt op basis van een vastgelegd beloningsbeleid. In dit beloningsbeleid zijn vaste en voorwaarden voor additionele beloningen op basis van aanvullend verrichte werkzaamheden uitgewerkt. Het beloningsbeleid voorziet niet in transitie- of ontslagvergoedingen. Evenals voorgaande jaren zijn transitie- of ontslagvergoedingen niet in 2019 voorgekomen.
Thema Toezicht houden en inspraak waarborgen			
46	Intern toezicht draagt bij aan effectief en slagvaardig func-	Ja, toegepast	In 2019 heeft de Raad van toezicht het bestuur op thema's - mede op verzoek van het bestuur - met raad ter zijde gestaan. De Raad van toezicht vergadert viermaal per jaar met (een delegatie van) het bestuur.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
	tioneren van het pensioen-fonds en aan beheerste en integere bedrijfsvoering.		Daarnaast vergadert de Raad van toezicht viermaal per jaar met het VO.
47	Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja, toegepast	De Raad van toezicht oordeelt mede via deze verantwoording over toepassing van de Code en verwerkt de uitkomsten in het jaarlijks rapport.
Thema Geschiktheid			
48	Leden van het intern toezicht zijn betrokken bij het pensioen-fonds en moeten zich zodanig onafhankelijk opstellen dat belangentegenstellingen worden voorkomen. Ze hebben daarbij het vermogen en de durf om zich kritisch op te stellen richting het bestuur.	Ja, toegepast	De Raad van toezicht is onafhankelijk en kritisch. De raad heeft aandacht voor deze aspecten in de zelfevaluatie. Uit zelfevaluatie blijken geen aandachtspunten.
49	De raad van toezicht stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur.	Ja, toegepast	De Raad van toezicht is gesprekspartner van het bestuur. Naast gezamenlijke overleggen is de raad betrokken bij bijzondere ontwikkelingen en staat het bestuur desgewenst met raad ter zijde.
50	Het bestuur weegt de aanbevelingen van raad van toezicht of visitatiecommissie zorgvuldig en motiveert afwijkingen.	Ja, toegepast	De Raad van toezicht verstrekt jaarlijks een rapport van bevindingen. Het bestuur geeft schriftelijk en gemotiveerd aan welke aanbevelingen worden overgenomen. Het bestuur monitort via de bestuurlijke actielijst voortgang en opvolging.
51	Het BO voert zijn taak uit als 'goed huisvader' (m/v) voor alle belanghebbenden.	Niet van toepassing	
52	Het BO zorgt dat de leden onafhankelijk en kritisch kunnen functioneren.	Niet van toepassing	
53	Het BO bewaakt of het bestuur de uitvoeringsovereenkomst of het uitvoeringsreglement en het pensioenreglement juist uitvoert. Ook bewaakt het BO of het bestuur de belangen van de verschillende groepen belanghebbenden evenwichtig afweegt.	Niet van toepassing	
54	Het BO onderneemt actie als het van oordeel is dat het bestuur niet naar behoren functioneert.	Niet van toepassing	
55	Het bestuur gaat een dialoog aan met het VO dan wel het BO bij het afleggen van verantwoording.	Ja, toegepast	Circa viermaal per jaar, waarvan éénmaal in juni naar aanleiding van het jaarverslag. Zie ook bij norm 5, 46 en 60.
56	Het bestuur draagt de accountant of actuaris die controle uitvoert in beginsel geen andere werkzaamheden op dan controle. Geeft het bestuur wel een andere opdracht, dan vraagt dit zorgvuldige afweging en een	Ja, toegepast	Deze werkwijze wordt standaard toegepast.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
	afzonderlijke opdrachtformulering.		
57	Het bestuur beoordeelt vierjaarlijks het functioneren van de accountant en de actuaris en stelt het intern toezicht en VO of BO van de uitkomst op de hoogte.	Deels toegepast	Het bestuur heeft het functioneren van de certificerend actuaris geëvalueerd; destijds is EY aangesteld. Het bestuur heeft overwogen de accountant te evalueren en bewust besloten dit nog niet te doen gezien de transitie van pensioenuitvoering en vermogensbeheer. Dit betekent dat de evaluatie deels heeft plaatsgevonden; het functioneren is wel beoordeeld, maar de terugkoppeling richting VO heeft niet in voldoende mate plaatsgevonden.
Thema Transparantie bevorderen			
58	Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Ja, toegepast	In het bestuursverslag zijn missie, visie en strategie opgenomen.
59	Het bestuur geeft inzicht in het beleid, de besluitvormingsprocedures, de besluiten en de realisatie van het beleid.	Ja, toegepast	Beleid en besluitvormingsprocedures zijn inzichtelijk vastgelegd in ABTN en afzonderlijke beleidsdocumenten. De belangrijkste besluiten worden opgenomen in het bestuursverslag. Daarin wordt ook ingegaan op de realisatie van het beleid.
60	Het bestuur vervult zijn taak op een transparante (open en toegankelijke) manier. Dat zorgt ervoor dat belanghebbenden inzicht kunnen krijgen in de informatie, overwegingen en argumenten die ten grondslag liggen aan besluiten en handelingen.	Ja, toegepast	De raad van toezicht heeft toegang tot alle fondsstukken (notulen, agendastukken, fondsdocumenten, rapportages). In deze stukken is zichtbaar welke besluiten zijn genomen, de motivering bij het besluit en de afwegingen daarbij. Het bestuur licht elk halfjaar het VO de besluitvorming toe. Het VO ontvangt periodiek notulen van de bestuursvergaderingen en besluitenlijsten. Het fonds meldt ontwikkelingen op de website (waaronder de dekkingsgraad). Alle belanghebbenden ontvangen één tot twee keer per jaar een informatiebulletin.
61	Het bestuur legt gemotiveerd vast voor welke wijze van uitvoering is gekozen. Deze informatie is beschikbaar voor de belanghebbenden.	Ja, toegepast	De wijze van uitvoering is uitgewerkt in de ABTN. De ABTN is via de website beschikbaar. Het bestuur legt via periodieke rapportages en het bestuursverslag verantwoording af aan verantwoordingsorgaan, raad van toezicht en andere belanghebbenden.
62	Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja, toegepast	In de Beleggingsbeginselen / Investment Beliefs is het standpunt omtrent verantwoord beleggen en corporate governance uiteengezet. Deze stukken zijn beschikbaar via de website van het fonds.
63	Het bestuur stelt beleid vast rond transparantie en communicatie. Het bestuur evalueert dit beleid periodiek en in ieder geval eens per drie jaar.	Ja, toegepast	Actualisering van het communicatiebeleid is geborgd via de bestuurlijke jaarkalender. In 2020 heeft het bestuur het communicatiebeleid opnieuw vastgesteld met een looptijd tot van 2020 tot en met 2022. Het VO heeft een adviesrecht over het communicatiebeleid. Het bestuur heeft bij actualiseren van communicatiebeleid een dialoog met het VO en stelt het VO in de gelegenheid een advies daarbij af te geven. Ook bespreekt het bestuur jaarplan, jaarresultaten en communicatie-uitingen met het VO.
64	Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja, toegepast	De rapportering is opgenomen in hoofdstuk 1 Governance.

Principes uit de Code		Naleving per 31-12-2019	Nadere toelichting
65	Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja, toegepast	De klachten en de afwikkeling daarvan – tenzij hier een bestuursbesluit voor noodzakelijk is in de vorm van bijzondere hardheid – worden eenmaal per jaar gerapporteerd in een bestuursvergadering. In het bestuursverslag wordt aandacht besteed aan de afhandeling van klachten en geschillen. De mogelijkheid om de klacht voor te leggen aan de Ombudsman Pensioenen is opgenomen in de klachtenregeling.

2. Jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw, statutair gevestigd te Rijswijk, de jaarrekening over boekjaar 2019 eindigend op 31 december 2019. In hoofdstuk Overige gegevens volgen de verklaringen van de certificerend actuaire en van de onafhankelijke accountant van het pensioenfonds.

De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

STICHTING BEDRIJFSTAKPENSIOENFONDS WATERBOUW

Rijswijk

ENKELVOUDIGE JAARREKENING

Anders dan te doen gebruikelijk is de enkelvoudige jaarrekening vóór de geconsolideerde jaarrekening opgenomen. De reden hiervan is dat de enkelvoudige jaarrekening het beste inzicht biedt in de financiële positie van het pensioenfonds en aansluit bij overige externe publicaties en de in het bestuursverslag opgenomen beleidsmatige informatie.

2.1 Enkelvoudige balans per 31 december

(na voorgestelde bestemming saldo van baten en lasten)

(x € 1.000)	Toelichting *)	2019 EUR	2018 EUR
Activa			
Vastgoedbeleggingen		177.198	163.298
Aandelen		622.912	527.158
Vastrentende waarden		658.869	561.286
Overige beleggingen		6.094	28.307
Beleggingen voor risico fonds	2.5.1	1.465.073	1.280.049
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	2.5.2	835	806
Deelnemingen	2.5.3	138	289
Vorderingen en overlopende activa	2.5.4	1.625	3.799
Overige activa	2.5.5	2.598	4.195
		1.470.269	1.289.138
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	2.5.6	147.007	150.823
Technische voorziening voor risico fonds	2.5.7		
Voorziening pensioenverplichtingen:			
- voor risico van het pensioenfonds		1.314.866	1.134.512
- herverzekerd		835	806
		1.315.701	1.135.318
Overige technische voorzieningen	2.5.8		
Voorziening rendementsbijschrijving spaarpensioen		1.894	-
Overige schulden en overlopende passiva	2.5.9	5.667	2.997
		1.470.269	1.289.138

*) De nummering verwijst naar de toelichting

Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)	%	%
Actuele dekkingsgraad	111,2	113,3
Beleidsdekkingsgraad	109,0	118,2

2.2 Enkelvoudige staat van baten en lasten

(x € 1.000)	Toelichting	2019 EUR	2018 EUR
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	2.6.1	22.346	34.212
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	2.6.2	193.660	-24.613
Overige baten	2.6.3	86	168
		216.092	9.767
Lasten			
Pensioenuitkeringen	2.6.4	34.483	33.919
Pensioenuitvoeringskosten	2.6.5	2.954	3.866
Mutatie technische voorzieningen risico fonds:	2.6.6		
Pensioenopbouw		20.765	30.905
Toeslagverlening		15.670	1.625
Toegerekende interest		-2.687	-2.558
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en afkopen		-34.397	-33.887
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten		-2.406	-2.558
Mutatie marktrente		182.710	48.757
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-72	234
Resultaat op sterfte		-	-1.647
Aanpassing overlevingstafels		-	-12.743
Overboeking rendementsbijschrijving spaarpensioen		44	2.301
Afvoer premies spaarpensioen		-	-396
Overige		727	-55
		180.354	29.978
Mutatie overige technische voorzieningen	2.6.7	1.894	-12.147
Saldo overdrachten van rechten	2.6.8	72	-365
Overige lasten	2.6.9	151	-
		219.908	55.251
Saldo van baten en lasten		-3.816	-45.484

Bestemming van saldo van baten en lasten

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Algemene reserve	-3.816	-45.484
Saldo van baten en lasten	-3.816	-45.484

2.3 Enkelvoudig kasstroomoverzicht

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	22.755	34.927
Ontvangen w aardeoverdrachten	332	1.429
Betaalde pensioenuitkeringen	-33.816	-34.435
Betaalde w aardeoverdrachten	-165	-918
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-2.655	-4.654
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	86	-
Mutatie rekening courant Vakantiefonds	1.222	-
Overige ontvangsten en uitgaven	-82	-
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-12.323	-3.651
 Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	106.602	550.711
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	16.363	17.735
Aankopen beleggingen	-135.946	-596.762
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	24.057	-29.880
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-684	-1.044
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	10.392	-59.240
 Mutatie rekening-courant FBW en liquide middelen	-1.931	-62.891
 Rekening-courant FBW en liquide middelen per 1 januari	4.002	66.893
 Mutatie rekening-courant en liquide middelen	-1.931	-62.891
 Rekening-courant FBW en liquide middelen per 31 december	2.071	4.002
 Rekening-courant FBW	-527	-193
Liquide middelen	2.598	4.195
	2.071	4.002

2.4 Algemene toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

2.4.1 Inleiding

Vestigingsplaats

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw
Laan van Zuid Hoorn 165
2289 DD Rijswijk
KvK: 41151182

Activiteiten

BPF Waterbouw is een (verplichtgesteld) bedrijfstakpensioenfonds. Het fonds verzekert pensioenaanspraken voor (kort gezegd):

- de werknemers in de sector waterbouw die vallen onder de cao waterbouw;
- de werknemers die bij werk in Nederland onder die cao zouden vallen;
- de werknemers die vallen onder de cao Grindbaggerbedrijf;
- de werknemers in dienst van een aangesloten werkgever, niet behorende tot één van de hiervoor genoemde groepen en die op basis van een overeenkomst tussen het fonds en die werkgever op vrijwillige basis deelnemen aan het fonds.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2019, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2019.

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving in het bijzonder Richtlijn 610. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven; dit is zowel de functionele als de presentatievaluta.

Het bestuur heeft op 8 oktober 2020 de jaarrekening opgemaakt.

Vergelijking met voorgaand jaar

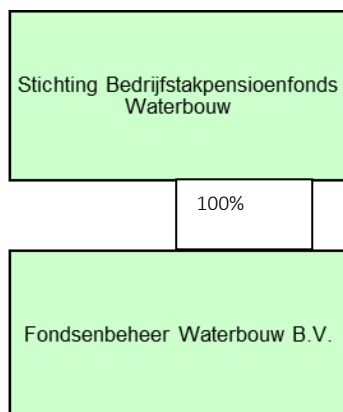
De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand verslagjaar.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

2.4.2 Groepsstructuur

Op 18 februari 2015 is Fondsenbeheer Waterbouw B.V. opgericht door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw. Alle aandelen in de vennootschap worden gehouden door BPF Waterbouw. BPF Waterbouw vormt ook de statutaire directie van de vennootschap.

2.4.3 Rubriceringswijziging

Met ingang van 2019 wordt de bankrekening bij Kas Bank beheerd door de vermogensbeheerders. De liquide middelen bij Kas Bank worden om die reden niet meer gerubriceerd onder de Overige activa van het fonds maar onder de beleggingen voor risico fonds, in de beleggingscategorie Overige beleggingen. De vergelijkende cijfers zijn tevens aangepast.

2.4.4 Algemene grondslagen

Verwerking

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen aan het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Vreemde valuta

Activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend naar Euro's tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiend uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Deze verschillen komen tot uitdrukking in de Indirecte beleggingsresultaten.

Van de omrekening van de posities in vreemde valuta per balansdatum zijn de koersen gehanteerd zoals hieronder weergegeven.

	31 december 2019	31 december 2018
	EUR	EUR
USD	0,89	0,87
GBP	1,18	1,11
CAD	0,69	0,64
DKK	0,13	0,13
SEK	0,10	0,10
HKD	0,11	0,11
CHF	0,92	0,89
JPY	0,01	0,01

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van de in het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten. Aangezien het bestuur van het pensioenfonds voor het opstellen van de jaarrekening 2019 niet kan beschikken over alle hiervoor noodzakelijke deelnemersinformatie, is de technische voorziening bepaald op basis van de deelnemersinformatie eind 2018. Hiermee is de technische voorziening anders vastgesteld dan in 2018 en bevat deze een grotere schattingsonzekerheid. Een groot deel van de noodzakelijke deelnemersinformatie is niet (tijdig) opgeleverd door de pensioenadministrateur, Centric.

Verbonden partijen

Als verbonden partijen worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze de aard en omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

2.4.5 Specifieke grondslagen

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Algemeen

Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

Beleggingen voor risico fonds

Vastgoedbeleggingen

Vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs bij de eerste waardering; vervolgwaaardering geschiedt tegen reële waarde ('fair value'), zijnde de marktwaarde. De marktwaarde wordt onder meer gebaseerd op beschikbare marktgegevens. Waardeveranderingen van op marktwaarde bepaalde vastgoedbeleggingen worden verwerkt in de staat van baten en lasten. De marktwaarde van de niet-beursgenoteerde vastgoedbeleggingen wordt bepaald op basis van het aandeel van de BPF Waterbouw in het eigen vermogen van het desbetreffende vastgoedfonds per balansdatum. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de door een onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekening van dat vastgoedfonds.

Aandelen

De beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen zijn opgenomen tegen reële waarde, zijnde de marktwaarde. De marktwaarde van de niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen wordt bepaald op basis van het aandeel van de BPF Waterbouw in het eigen vermogen van het desbetreffende aandelenfonds per balansdatum.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde, zijnde de marktwaarde verhoogd met de opgelopen rente. De waarden van deze beursgenoteerde obligaties zijn gebaseerd op de opgaven van verschillende dataleveranciers, inclusief opgelopen rente per balansdatum. De marktwaarde van de woninghypotheken wordt bepaald op basis van het aandeel van de BPF Waterbouw in het eigen vermogen van het desbetreffende woninghypothekenfonds per balansdatum. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de door een onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekening van dat woninghypothekenfonds.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Herverzekeringscontracten worden opgenomen voor de actuarieel bepaalde contante waarde van de herverzekerde pensioenrechten en berekend volgens de grondslagen van de technische voorzieningen. Over het algemeen heeft deze post een looptijd van langer dan één jaar.

Deelnemingen

Deelnemingen waarbij invloed van betekening kan worden uitgeoefend op het zakelijke en financiële beleid, worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde. De eerste verwerking in de jaarrekening geschiedt tegen verkrijgingsprijs. Invloed van betekenis wordt in ieder geval verondersteld aanwezig te zijn bij een aandeelhoudersbelang van meer dan 20% van de aan de aandelen verbonden stemrechten.

Indien de waardering van een deelneming volgens de nettovermogenswaarde negatief is, is deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover het pensioenfonds in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de deelneming, dan wel het stellige voornemen heeft de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, is hiervoor een voorziening getroffen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde, die de boekwaarde benadert. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien nodig vindt een aftrek plaats voor het risico van oninbaarheid. Alle vorderingen hebben een looptijd korter dan één jaar.

Overige activa

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan één jaar hebben. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen en verplichtingen, inclusief alle technische voorzieningen in de balans zijn opgenomen. In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen en het vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel Toetsingskader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek.

Technische voorziening

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds per 31 december 2019, en de mutatie van de voorziening pensioenverplichtingen risico fonds over 1 januari 2019 tot en met 31 december 2019, is door het ontbreken van een jaarwerkbestand ultimo 2019 gebaseerd op een doorrol van het jaarwerkbestand 2018. De mutatie van de voorziening pensioenverplichting 2019 is gebaseerd op de actuariële veronderstellingen zoals gehanteerd bij de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen ultimo 2019.

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds met een langlopend karakter wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaaarde). Opgemerkt wordt dat schattingen naar hun aard subjectief zijn en dat de geschatte actuele waarden derhalve inherent onderhevig zijn aan onzekerheden en waardeoordelen.

De actuele waarde wordt bepaald op basis van de op actuariële grondslagen berekende contante waarde van de pensioenaanspraken, waarop per balansdatum op grond van het reglement rechten zijn verkregen. De indexering van de verplichtingen per 1 januari 2020 wordt niet in deze voorziening opgenomen, aangezien het besluit hiertoe in 2020 is genomen. Dit geeft overigens geen aanleiding tot een verschil, aangezien er besloten is niet tot indexering van de verplichtingen per 1 januari 2020 over te gaan omdat de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019 lager is dan 110%. Naast het ouderdomspensioen en partnerpensioen zijn de verplichtingen opgenomen voor het invaliditeitspensioen, het spaarpensioen en de premievrijstelling voor arbeidsongeschikte deelnemers.

Er is geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening is rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

De veiligheidsopslag AO bedraagt 0,8% van de (netto) technische voorziening en heeft betrekking op ingegaan invaliditeitspensioen wegens arbeidsongeschiktheid toegekende premievrijstelling en de aanvullingsregeling Waterbouw.

De voorziening uitloopriscio arbeidsongeschiktheid is gelijk gesteld aan twee jaarrisicopremies voor arbeidsongeschiktheid van 0,2% van de premiegrondslag voor de basisregeling.

De voorziening voor de spaarpensioenregeling bestaat uit de opgebouwde pensioenspaarkapitalen van de (gewezen) deelnemers. Deze spaarkapitalen worden bijeengebracht ten behoeve van aanspraken voortvloeiend uit de

spaarpensioenregeling die van kracht is geworden op 1 januari 2006. Wegens een wijziging in het reglement per 1 januari 2019 zijn de toen bestaande spaarkapitalen grotendeels omgezet in pensioenaanspraken.

De voorziening is vastgesteld met gebruikmaking van de volgende actuariële grondslagen:

Sterfte

De sterftetekansen zijn ontleend aan de Prognosetafel AG2018 (2018: Prognosetafel AG2018) met toepassing van fondsspecifieke correctiefactoren voor ervaringssterfte.

Sociale staat

Er wordt uitgegaan van de huwelijksfrequenties voor de actieve deelnemers zoals gepubliceerd bij de overlevingstafels van het AG over de waarnemingsperiode 1980-1985. Voor het leeftijdsverschil tussen de deelnemer en de verzekerde nabestaande wordt verondersteld dat mannen drie jaar ouder zijn dan vrouwen.

Voor de slapers en gepensioneerden wordt rekening gehouden met de gehuwdheid op het moment van beëindiging van pensioenopbouw.

Marktrente

De volledig door DNB gepubliceerde RTS wordt gebruikt. Op basis van de duration van de verplichtingen vertaalt zich dat tot een 'platgeslagen' rente van 0,77% ultimo 2019 (2018: 1,41%).

Kosten

Rekening is gehouden met een opslag voor kosten van administratie en uitbetaling na ingang van het pensioen van 2,4% (2018: 2,4%) over de (netto) technische voorzieningen (inclusief herverzekering en inclusief spaarregeling).

Herverzekering

De voorziening pensioenverplichtingen herverzekering is vastgesteld onder hantering van dezelfde grondslagen als gehanteerd bij de VPV eigen rekening.

Overige technische voorzieningen

Voorziening rentebijdriving spaarpensioen

De Spaarpensioenregeling is per 1 januari 2019 aangepast en hierdoor is de bestaande voorziening (per 31 december 2018) vrijgevallen. Op basis van het reglement wordt jaarlijks het gemiddelde rendement over de laatste vijf jaar toegekend (waarbij voor 2018 en eerder een fictief rendement wordt gehanteerd). De voorziening rentebijdriving is gelijk aan de toe te kennen bekende rendementen vermenigvuldigd met de te verwachten spaarkapitalen op basis van de aangroei van het spaarkapitaal in het boekjaar.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Bij vervolgwaaarding worden schulden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Deze posten hebben een looptijd korter dan één jaar.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De beleidsdekkingsgraad is leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de technische voorziening en worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het saldo van baten en lasten.

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Het resultaat wordt tevens bepaald met inachtneming van de verwerking van ongerealiseerde waardeveranderingen van op reële waarde gewaardeerde:

- Vastgoedbeleggingen;
- Onder vlottende activa opgenomen effecten;
- Afgeleide financiële instrumenten die niet zijn aangemerkt als afdekkingsinstrument.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

De beleggingsresultaten betreffen de aan het verslagjaar toe te rekenen directe opbrengsten, de indirecte beleggingsresultaten en de aan de beleggingsactiviteiten toe te rekenen kosten.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsresultaten wordt in dit verband verstaan: rente, dividend en soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsresultaten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen.

Kosten van vermogensbeheer

Dit betreffen de externe kosten van vermogensbeheer.

Verrekening van kosten

De aan de (in)directe beleggingsresultaten gerelateerde externe transactiekosten, provisies en valutaverschillen zijn op de (in)directe beleggingsresultaten in mindering gebracht.

Pensioenuitkeringen

Hieronder worden opgenomen de ten laste van het verslagjaar komende uitkeringen inzake ouderdoms-, nabestaanden-, en invaliditeitspensioen, alsmede eenmalige uitkeringen en afkopen overeenkomstig de pensioenregeling.

Pensioenuitvoeringskosten

Deze betreffen de aan het verslagjaar toe te rekenen uitvoerings- en administratiekosten. Het deel van de kosten dat betrekking heeft op het beheer van de beleggingen is in mindering gebracht op de post Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds.

Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

Onder de pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Toeslagen

De verhoging van de technische voorzieningen uit hoofde van indexering, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment waarop de toezegging wordt gedaan.

Overboeking rendementsbijschrijving spaarpensioen

De Spaarpensioenregeling is per 1 januari 2019 aangepast en hierdoor is de bestaande voorziening (per 31 december 2018) vrijgevallen. Op basis van het reglement wordt jaarlijks het gemiddelde rendement over de laatste vijf jaar toegekend (waarbij voor 2018 en eerder een fictief rendement wordt gehanteerd). De voorziening rentebijbeschrijving is gelijk aan de toe te kennen bekende rendementen vermenigvuldigd met de te verwachten spaarkapitalen op basis van de aangroei van het spaarkapitaal in het boekjaar. Hiermee valt elk jaar een deel van de voorziening rendementsbijschrijving vrij ter dekking van de rendementsbijschrijving.

Toegerekende interest

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,235% (2018: -0,26%), zijnde € -2.687. De toegerekende interest is bepaald op basis van de 1-jaars RTS rente primo boekjaar.

Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De op deze regel opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de pensioenuitkeringen in het verslagjaar

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten van het verslagjaar.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Aanpassing overlevingstafels

Het Actuariel Genootschap publiceert eenmaal per 2 jaar nieuwe prognosetafels. Per 31 december 2019 is, net als per 31 december 2018, de prognosetafel AG2018 gehanteerd. In september 2020 is de prognosetafel AG2020 gepubliceerd, toepassing van de prognosetafel AG2020 heeft een positieve impact op de financiële positie van het fonds van circa 1,8%-punt. Omdat het bestuur nog niet in staat is geweest om de impact van de prognosetafel AG2020 in detail te bepalen is door het bestuur besloten om de prognosetafel AG2020 in de waardering van de technische voorziening ultimo 2019 niet toe te passen.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De onder deze post opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de kanssystemen.

Mutatie overige technische voorzieningen

De Spaarpensioenregeling is per 1 januari 2019 aangepast en hierdoor is de bestaande voorziening (per 31 december 2018) vrijgefallen. Op basis van het reglement wordt jaarlijks het gemiddelde rendement over de laatste vijf jaar toegekend (waarbij voor 2018 en eerder een fictief rendement wordt gehanteerd). De voorziening rentebijdring is gelijk aan de toe te kennen bekende rendementen vermenigvuldigd met de te verwachten spaarkapitalen op basis van de aangroei van het spaarkapitaal in het boekjaar.

Saldo overdrachten van rechten

De ontvangen en betaalde pensioenverplichtingen worden berekend volgens de regels die van toepassing zijn bij het wettelijk recht op individuele waardeoverdracht.

Waardeoverdracht betreft de ontvangst of overdracht aan een pensioenfonds of pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra dienstjaren.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

2.4.6 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

2.5 Toelichting op de enkelvoudige balans

2.5.1 Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

(x € 1.000)	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per						
1 januari 2019	163.298	527.158	561.286	-	28.307	1.280.049
Aankopen	-	-	135.946	-	-	135.946
Verkopen	-	-36.097	-70.505	-	-	-106.602
Overige mutaties	-	-	-34	-	-22.213	-22.247
Waardemutaties	13.900	131.851	32.176	-	-	177.927
Stand per						
31 december 2019	177.198	622.912	658.869	-	6.094	1.465.073
Ultimo 2018						
(x € 1.000)	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per						
1 januari 2018	149.617	601.945	492.347	2.959	66.893	1.313.761
Aankopen	-	406.000	190.771	-	-	596.771
Verkopen	-	-426.000	-113.798	-10.913	-	-550.711
Overige mutaties	-	-	-230	-	-38.586	-38.816
Waardemutaties	13.681	-54.787	-7.804	7.954	-	-40.956
Stand per						
31 december 2018	163.298	527.158	561.286	-	28.307	1.280.049

Securities lending

Het bestuur heeft in het beleggingsbeleid als uitgangspunt vastgelegd dat niet actief wordt meegewerkt aan het uitlenen van door het fonds gehouden aandelen en obligaties. Van de intern gehouden vastrentende portefeuille worden geen stukken uitgeleend. Bij de selectie van beleggingsfondsen wordt rekening gehouden met het securities lending beleid van de fondsmanager.

Indien geen passende fondsbeheerders beschikbaar zijn voor sectoren, waarin het fonds wil beleggen, dan mag de maximale omvang van securities lending slechts 5% (op enig tijdstip in het jaar) van de portefeuille zijn.

De aandelenbeleggingen geschieden via deelnemingen in beleggingsfondsen. Het BPF Waterbouw is deelgerechtigd in de achterliggende aandelenportefeuille van het desbetreffende fonds. Binnen de beleggingsfondsen Wereld is securities lending mogelijk, maar het beleggingsfonds heeft hier geen gebruik van gemaakt.

Methodiek bepaling marktwaarde

Bij de waardering van de beleggingen kan voor het grootste deel gebruik worden gemaakt van marktnoteringen.

(x € 1.000)	Directe marktnotering EUR	Afgeleide marktnotering EUR	Waarderings- modellen EUR	Totaal EUR
Actief per 31 december 2019				
Vastgoedbeleggingen	-	-	177.198	177.198
Aandelen	622.912	-	-	622.912
Vastrentende w aarden	548.517	-	110.352	658.869
Overige beleggingen	6.094	-	-	6.094
	1.177.523	-	287.550	1.465.073

	Directe marktnotering	Afgeleide marktnotering	Waarderings- modellen	Totaal
Actief per 31 december 2018				
Vastgoedbeleggingen	-	-	163.298	163.298
Aandelen	527.158	-	-	527.158
Vastrentende w aarden	459.830	-	101.456	561.286
Overige beleggingen	28.307	-	-	28.307
	1.015.295	-	264.754	1.280.049

Opgemerkt wordt dat schattingen naar hun aard subjectief zijn en dat de geschatte actuele waarden van financiële instrumenten derhalve inherent onderhevig zijn aan onzekerheden en waardeoordelen ten aanzien van volatiliteit, rentestand en kasstromen. Deze schattingen zijn momentopnames, gebaseerd op de marktomstandigheden en de op dat moment beschikbare informatie.

Vastgoedbeleggingen

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Indirect vastgoed	177.198	163.298
Stand per 31 december	177.198	163.298

Er is uitsluitend belegd in niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen.

Belegde waarden in aandelen

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Aandelenbeleggingsfondsen	622.912	527.158
Stand per 31 december	622.912	527.158

BPF Waterbouw heeft een indirect belang in een premiebijdragende onderneming, te weten Koninklijke Boskalis Westminster NV. Deze onderneming betreft 0,0035% van de gevolgde wereldaandelen index, overeenkomend met een waarde van ongeveer € 20 duizend euro.

Belegde waarden in vastrentende waarden

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Directe vastrentende waardenbeleggingen:		
Obligaties	542.770	-
Lopende interest	5.747	-
	548.517	-
Indirecte vastrentende waardenbeleggingen:		
Obligatiebeleggingsfondsen	-	454.048
Participaties in hypotheekfondsen	110.352	101.456
Lopende interest	-	5.782
	110.352	561.286
Stand per 31 december	658.869	561.286

De rente-afdekking ultimo boekjaar is 22% (2018: 23%). De norm van de rente-afdekking is bij de huidige rente gesteld op 25% (bandbreedte: 20-30%). Het gemiddelde nominale rentepercentage van de obligatieportefeuille is ultimo boekjaar 0,5% (2018: 2,7%) en de duration is 7,3 (2018: 7,6).

Het gemiddelde nominale rentepercentage van de hypotheekfondsen is ultimo boekjaar 2,7% (2018: 2,7%) en de duration is 8,8 (2018: 8,5).

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Liquide middelen	6.094	28.307
Stand per 31 december	6.094	28.307

2.5.2 Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	806	893
Mutaties	29	-87
Stand per 31 december	835	806

Een deel van de pensioenaanspraken is herverzekerd bij Centraal beheer Achmea. Dit contract is opgezegd per 1 januari 1982, waarbij de verzekerde aanspraken premievrij zijn achtergelaten. Het fonds loopt het indexatierisico over deze aanspraken voor zover deze niet uit de overrente van Centraal Beheer gefinancierd kunnen worden.

2.5.3 Deelnemingen

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	289	240
Mutaties	-151	49
Stand per 31 december	138	289

De deelneming betreft de 100% deelneming in Fondsenbeheer Waterbouw B.V. te Rijswijk (ZH).

2.5.4 Vorderingen en overlopende activa

Specificatie vorderingen en overlopende activa

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Vorderingen op werkgevers	1.228	1.637
Dividendbelasting	309	255
Overige vorderingen	2	1.907
Vordering op O&O fonds	86	-
Stand per 31 december	1.625	3.799

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

2.5.5 Overige activa

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Liquide middelen	2.598	4.195
Stand per 31 december	2.598	4.195

De bedragen zijn dagelijks opvraagbaar.

Met ingang van 2019 wordt de bankrekening bij Kas Bank beheerd door de vermogensbeheerders. De liquide middelen bij Kas Bank worden om die reden niet meer gerubriceerd onder de Overige activa van het fonds maar onder de beleggingen voor risico fonds, in de beleggingscategorie Overige beleggingen. De vergelijkende cijfers zijn tevens aangepast.

2.5.6 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen 2019

(x € 1.000)	Stichtings kapitaal	Algemene reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2019	-	150.823	150.823
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-	-3.816	-3.816
Stand per 31 december 2019	-	147.007	147.007

Mutatieoverzicht eigen vermogen 2018

(x € 1.000)	Stichtings kapitaal	Algemene reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2018	-	196.307	196.307
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-	-45.484	-45.484
Stand per 31 december 2018	-	150.823	150.823

Solvabiliteit en dekkingsgraad

(x € 1.000)	31 december 2019		31 december 2018	
	EUR	%	EUR	%
Aanwezig vermogen	1.464.602	111,2	1.286.141	113,3
Af: technische voorzieningen op FTK-waardering	1.317.595	100,0	1.135.318	100,0
Eigen vermogen	147.007	11,2	150.823	13,3
Af: vereist eigen vermogen	273.549	20,8	248.792	21,9
Vrij vermogen	-126.542	-9,6	-97.969	-8,6
Minimaal vereist eigen vermogen	55.897	4,2	49.352	4,3
Actuele dekkingsgraad		111,2		113,3
Beleidsdekkingsgraad		109,0		118,2

De buffers worden door het pensioenfonds berekend met behulp van de standaardmethode. Hierbij wordt voor de samenstelling van de beleggingen uitgegaan van de strategische bassetmix in de evenwichtssituatie. Aangezien de verplichtingenstructuur van het fonds niet wezenlijk afwijkt van een gemiddeld pensioenfonds, is er geen reden om af te wijken van het standaardmodel voor de berekening van het Vereist eigen vermogen. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting Risicobeheer.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddeld van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden.

Onder het FTK worden twee toetsingsgrenzen gedefinieerd:

- Het Minimaal Vereist eigen Vermogen is gelijk aan de Technische voorziening verhoogd met een opslag voor algemene risico's. Het Minimaal Vereist Eigen Vermogen is voor het fonds vastgesteld op 4,2%. Onder het FTK is met de huidige beleidsdekkingsgraad geen sprake van een dekkingstekort.
- Het vereist Eigen Vermogen is gelijk aan de Technische voorziening verhoogd met een opslag. Deze opslag dient zodanig te worden vastgesteld dat de kans dat het fonds in een periode van 1 jaar wordt geconfronteerd met een zodanige daling van de dekkingsgraad dat het vermogen onder de Technische voorziening komt, kleiner of gelijk is aan 2,5%.

Het Vereist Eigen Vermogen (strategisch) bedraagt per 31 december 2019 € 273.549.000 oftewel 20,8%. Onder de FTK-normen is sprake van een reservetekort.

Berekening minimaal vereist eigen vermogen

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Beleggingsrisico	52.670	45.380
Risicokapitaal bij overlijden	3.174	3.909
Arbeidsongeschiktheid	53	63
Totaal	55.897	49.352

Het Minimaal Vereist Eigen Vermogen wordt bepaald door het al dan niet aanwezig zijn van beleggingsrisico's, alsmede risico's die voortkomen uit de pensioenregeling, zoals nabestaanden- en arbeidsongeschiktheidspensioen. Deze worden als volgt gewaardeerd:

- *Beleggingsrisico*

4% van de bruto Technische Voorziening maal het verhoudingsgetal tussen de netto Technische Voorziening en de bruto Technische Voorziening. De netto Technische Voorziening is de bruto Technische Voorziening minus het herverzekerde deel hiervan.

- *Risicokapitaal bij overlijden*

0,3% van het aanwezige risicokapitaal maal de verhouding tussen het risicokapitaal voor risico van het fonds (dus na aftrek van het herverzekerde deel) en het risicokapitaal over het afgelopen boekjaar.

- *Arbeidsongeschiktheidspensioen*

Ook de dekking premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid valt hieronder.

Berekening dekkingsgraad

Het verloop van de actuele dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	Werkelijk 2019 %	Werkelijk 2018 %
Dekkingsgraad per 1 januari	113,3%	117,6%
Premie	-0,1%	-0,2%
Uitkeringen	0,4%	0,6%
Toeslagverlening	-1,5%	-0,2%
Verandering van de rentetermijnstructuur	-15,7%	-4,9%
Rendement op beleggingen	17,4%	-1,9%
Overige oorzaken en kruiseffecten	-2,6%	2,3%
Dekkingsgraad per 31 december	111,2%	113,3%

Ultimo boekjaar bedraagt de reële beleidsdekkingsgraad 87,3% (2018: 97,1%).

De reële beleidsdekkingsgraad is gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de 'indexatiedekkingsgraad' (de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is) onafhankelijk van de eigen toeslagambitie van het fonds.

De indexatiedekkingsgraad ultimo verslagjaar was 120,8% (2018: 121,9%).

Herstelplan

Ultimo 2019 is de beleidsdekkingsgraad 109,0% en ligt daarmee onder het vereist eigen vermogen van 273.549.000. Er was sprake van een tekort en het fonds is verplicht om op uiterlijk 1 april 2020 een update van het herstelplan in te dienen bij DNB. Het fonds heeft op 31 maart 2020 het herstelplan ingediend bij DNB. DNB heeft op 4 juni 2020 aangegeven in te stemmen met het geactualiseerde herstelplan.

In het herstelplan wordt bepaald of het pensioenfonds aanvullende maatregelen moet inzetten om binnen 10 jaar het vereist eigen vermogen te behalen. Het fonds heeft zich ten doel gesteld om eind 2029 een beleidsdekkingsgraad van ongeveer 129,8% te hebben (en boven de vereiste dekkingsgraad uit te komen). De beleidsdekkingsgraad is naar verwachting in het herstelplan in 2023 ten minste gelijk aan de vereiste dekkingsgraad. In het herstelplan wordt uitgegaan van een verwacht rendement van circa 2,6% in 2020. Dit rendement loopt daarna naar verwachting op naar circa 3,1% in 2028, onder invloed van de stijgende rente conform de forwards in het herstelplan. Aanvullende maatregelen zijn derhalve niet noodzakelijk.

Bij het opstellen van het herstelplan heeft het bestuur zich laten ondersteunen door externe adviseurs. Het herstelplan is conform de wettelijke vereisten opgesteld, uitgaande van de feitelijke dekkingsgraad ultimo 2019. In het herstelplan is dus geen rekening gehouden met de (markt)ontwikkelingen in 2020.

In 2019 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan zich als volgt ontwikkeld:

(x € 1.000)	Werkelijk 2019 %	Herstelplan 2019 %
Dekkingsgraad per 1 januari	113,3%	113,4%
Premie	-0,1%	0,0%
Uitkeringen	0,4%	0,4%
Toeslagverlening	-1,5%	-1,5%
Verandering van de rentetermijnstructuur	-15,7%	0,0%
Rendement op beleggingen	17,4%	3,7%
Overige oorzaken en kruiseffecten	-2,6%	0,0%
Dekkingsgraad per 31 december	111,2%	116,0%

De dekkingsgraad bedraagt op 31 december 2019 111,2% en loopt daarmee achter op het herstelplan (116,0%) op die datum.

De verandering van de rentetermijnstructuur heeft geleid tot een daling van de dekkingsgraad. In het herstelplan 2019 is hier geen rekening mee gehouden (-15,7%). Het rendement op beleggingen heeft positiever bijgedragen aan de dekkingsgraad dan verwacht volgens het herstelplan (13,7%).

2.5.7 Technische voorziening voor risico fonds

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Basisregeling	1.300.928	1.003.335
Veiligheidsopslag AO	10.460	9.057
Voorziening uitlooprisico	448	697
Spaarpensioenregeling	3.865	122.229
Stand per 31 december	1.315.701	1.135.318

Mutatieoverzicht voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	1.134.512	1.104.534
Pensioenopbouw	20.765	30.905
Toeslagverlening	15.670	1.625
Toegerekende interest	-2.687	-2.558
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en afkopen	-34.397	-33.887
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten	-2.406	-2.558
Mutatie marktrente	182.710	48.757
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-72	234
Resultaat op sterfte	-	-1.647
Aanpassing overlevingstafels	-	-12.743
Overboeking rendementsbijschrijving spaarpensioen	44	2.301
Afvoer premies spaarpensioen	-	-396
Overige	727	-55
Stand per 31 december	1.314.866	1.134.512
Herverzekerd bij Centraal Beheer Achmea	835	806
Balanswaarde per 31 december	1.315.701	1.135.318

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

Splitsing naar categorieën van deelnemers

(x € 1.000)		2019		2018
	aantallen	EUR	aantallen	EUR
Actieve deelnemers	2.769	400.773	2.836	398.630
Pensioengerechtigden	5.526	471.805	5.640	458.480
Gewezen deelnemers	3.361	408.074	3.240	155.282
Overigen	-	35.049	-	122.926
Stand per 31 december	11.656	1.315.701	11.716	1.135.318

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenverplichtingen van het fonds per 31 december 2019 vloeien voort uit:

- het Pensioenreglement BPF Waterbouw, waarin de reguliere (basis) pensioenregeling is opgenomen;
- het Reglement Spaarpensioenregeling BPF Waterbouw, waarin door deelnemers een pensioenspaarkapitaal is en wordt gevormd dat bij pensionering in regulier ouderdomspensioen conform het onder a genoemde reglement wordt omgezet;
- de Voorwaarden ANW Pensioen BPF Waterbouw, waarin door deelnemers, op vrijwillige en individuele basis, het ANW-hiaat is afgedekt.

Onderstaand worden de belangrijkste kenmerken van de regelingen besproken.

Pensioenreglement BPF Waterbouw

In het Pensioenreglement BPF Waterbouw is de reguliere (basis) pensioenregeling van het fonds opgenomen.

In dit reglement worden de volgende pensioenen verzekerd:

- Ouderdomspensioen vanaf AOW-leeftijd voor de deelnemer;
- Partnerpensioen op opbouwbasis;
- Wezenpensioen voor de kinderen van de deelnemer op opbouwbasis;
- Tijdelijk weduwe- c.q. weduwnaarspensioen / tijdelijk partnerpensioen voor de echtgenote of partner van de deelnemer op risicobasis;
- Invaliditeitspensioen voor de deelnemer op risicobasis op risicobasis;
- Bijzonder nabestaandenpensioen voor de gewezen partner van de deelnemer.

Ouderdomspensioen

Het ouderdomspensioen betreft een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een opbouw van het levenslange ouderdomspensioen (met nabestaandenpensioen op opbouwbasis) van 0,94% van de pensioengrondslag per deelnemingsjaar. De pensioengrondslag is (met uitzondering van de vrijwillige aansluiting waarvoor veelal een gemaximeerde grondslag geldt) gelijk aan het totale brutoloon over het deelnemingsjaar. Er wordt derhalve geen franchise gehanteerd.

Er wordt jaarlijks getoetst op fiscale bovenmatigheid.

Partner- en wezenpensioen

Het partnerpensioen bedraagt 70% van het (bereikbare) levenslang ouderdomspensioen. Het wezenpensioen bedraagt 14% van het (bereikbare) levenslang ouderdomspensioen.

Het tijdelijk weduwe- c.q. weduwnaarspensioen/ tijdelijk partner pensioen is een aanvullend pensioen dat in het verleden werd toegekend aan weduwen /weduwnaars en partners jonger dan 65 jaar ter compensatie van de zgn. AAA premies en later de zgn. Overhevelingstoeslag (OHT). Er vinden geen nieuwe toekenningen meer plaats sinds de bruterij van de OHT. Dit tijdelijke pensioen werd uitgedrukt in een bepaald percentage van het weduwe- c.q. weduwnaarspensioen / partnerpensioen.

Invaliditeitspensioen

Het invaliditeitspensioen bedraagt het verschil tussen de bedragen van de loondervingsuitkering WAO en de vervolgutkering WAO zoals die gelden op het moment van aanvang van de vervolgutkering.

De arbeidsongeschikten die niet in staat zijn om 50% van hun resterende verdien capaciteit te verdienen ontvangen een WGA-vervolgutkering. Een WGA-vervolgutkering wordt gebaseerd op het minimumloon.

De regeling voor het arbeidsongeschiktheidspensioen vult de WGA-vervolgutkering in feite aan tot het bedrag dat men zou krijgen wanneer deze vervolgutkering zou zijn berekend op basis van het (gemaximeerde) voormalige inkomen.

Bijzonder nabestaandenpensioen

Het bijzonder nabestaandenpensioen voor de gewezen partner is gelijk aan het partnerpensioen dat (gedurende het huwelijk / partnerschap) is opgebouwd tot de datum van het einde van het huwelijk of partnerschap.

Toeslagverlening

Bij het fonds is sprake van een voorwaardelijke toeslagverlening (indexering) op basis van ex ante bepaalde maatstaven. Ieder jaar wordt door het bestuur een besluit genomen over de vraag of en in hoeverre de financiële positie van het fonds naar het oordeel van het bestuur een (gedeeltelijke) toekenning van een toeslag mogelijk maakt. Er wordt naar gestreefd om de pensioenaanspraken van de deelnemers die nog pensioen opbouwen en de pensioenaanspraken van deelnemers die niet meer opbouwen en de reeds ingegane pensioenen jaarlijks te verhogen conform de algemene loonstijging in de sector.

Deze voorwaardelijke toeslagverlening wordt gefinancierd uit de eventuele overrendementen die het fonds behaalt. De premie bevat geen opslag voor toeslagverlening en evenmin heeft het fonds geld gereserveerd ten behoeve van de toeslagverlening.

De toeslag per 1 januari 2020 is door het bestuur vastgesteld op 0,0% voor de actieven en 0,0% voor de gepensioneerden en gewezen deelnemers (2019: 1,38% resp. 1,38%).

Reglement Spaarpensioenregeling BPF Waterbouw

In het Reglement Spaarpensioenregeling BPF Waterbouw is voor de deelnemers een regeling opgenomen waarin door die deelnemers een pensioenspaarkapitaal wordt gevormd. Hiervoor wordt over 2019 maximaal 3% (2018: 3,6%) van de voor de deelnemer geldende pensioengrondslag aan het fonds afgedragen. Deze inleg wordt (na aftrek van kosten) jaarlijks verhoogd met een rendementsbijschrijving op basis van het vijfjaars gemiddeld rendement (2018: 2% + toegekende indexatie). Het percentage van de rendementsbijschrijving kan door het bestuur worden gewijzigd.

Het pensioenspaarkapitaal wordt omgezet in pensioen conform het Pensioenreglement BPF Waterbouw. Het pensioenspaarkapitaal kan daarmee worden ingezet voor een hoger pensioen of een eerder ingaand pensioen.

Het bestuur heeft in overleg en afstemming met sociale partners de spaarpensioenregeling gewijzigd. Vrijwel het gehele spaarkapitaal is per 1 januari 2019 omgezet naar aanspraken in de basisregeling. De reglementaire rendementsbijschrijving (en de voorwaardelijke indexatie) is vervangen door een vijfjaars gemiddeld rendement.

Voorwaarden ANW-pensioen BPF Waterbouw

In deze regeling wordt de mogelijkheid geboden aan de premiebetalende deelnemers om vrijwillig en op individuele basis het ANW-hiaat te verzekeren dat is ontstaan door de invoering van de ANW ter vervanging van de Algemene Weduwen- en Wezenwet per 1 juli 1996. Deze verzekering geeft de nabestaanden bij het overlijden van de verzekerde recht op een uitkering ter hoogte van de maximale ANW-uitkering wanneer als gevolg van die wetswijziging dit recht niet of niet meer bestaat.

Premievrijstelling

Indien een deelnemer geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt is in de zin van de WAO of WIA wordt de pensioenopbouw uit het Pensioenreglement BPF Waterbouw geheel of gedeeltelijk voortgezet, waarbij zolang de arbeidsongeschiktheid voortduurt voor deze opbouw premievrijstelling wordt verleend.

Als pensioengrondslag voor de premievrije opbouw geldt het inkomen dat in het jaar direct voorafgaande aan het intreden van de arbeidsongeschiktheid werd verdiend.

Herverzekeringscontracten

Een deel van de pensioenaanspraken is herverzekerd bij Centraal Beheer Achmea. Dit contract is opgezegd per 1 januari 1982, waarbij de verzekerde aanspraken premievrij zijn achtergelaten. Het fonds loopt het indexatierisico over deze aanspraken voorzover deze niet uit de overrente van Centraal Beheer Achmea gefinancierd kunnen worden.

2.5.8 Overige technische voorzieningen

Voorziening rendementsbijschrijving spaarpensioen

De Spaarpensioenregeling is per 1 januari 2019 aangepast en hierdoor is de bestaande voorziening (per 31 december 2018) vrijgefallen. Op basis van het reglement wordt jaarlijks het gemiddelde rendement over de laatste vijf jaar toegekend (waarbij voor 2018 en eerder een fictief rendement wordt gehanteerd). De voorziening rentebijlschrijving is gelijk aan de toe te kennen bekende rendementen vermenigvuldigd met de te verwachten spaarkapitalen op basis van de aangroei van het spaarkapitaal in het boekjaar.

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Voorziening rendementsbijschrijving spaarpensioen		
Stand 1 januari	-	12.129
Opbouw van de voorziening	-	396
Rendementsbijschrijving	1.894	-
Overboeking rendementsbijschrijving	-	-2.301
Afvoer	-	-10.224
Stand per 31 december	1.894	-

2.5.9 Overige schulden en overlopende passiva

Specificatie overige schulden en overlopende passiva

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Gereserveerde pensioenen en afkopen	846	857
Belastingen en premies sociale verzekeringen	650	-
Te betalen kosten	315	16
Beleggingscrediteuren	259	11
Waardeoverdrachten te verw erken	385	146
Te betalen vakantietoeslag	1.457	1.429
Gelieerde organisaties / rekening-courant Fondsenbeheer Waterbouw	527	193
Rekening-courant Vakantiefonds Waterbouw	1.222	-
Overige schulden	6	345
Stand per 31 december	5.667	2.997

De gereserveerde pensioenen en afkopen betreffen de pensioenuitkeringen van pensioengerechtigden waarvan bij de administratie de adresgegevens en het bankrekeningnummer niet bekend zijn. Periodiek wordt gecontroleerd of er nieuwe gegevens van deze personen bekend zijn.

De post 'Te betalen loonheffing' is begin 2020 betaald. De post 'Te betalen vakantietoeslag' betreft de reservering van de vakantietoeslag voor de gepensioneerden. Dit wordt in de maand mei uitgekeerd aan de deelnemers.

De rekening-courant Vakantiefonds Waterbouw omvat door werkgevers afgedragen bijdragen aan het fonds ten behoeve van aan deelnemers uit te keren vakantierechten. In 2020 zijn de bijdragen gestort op de bankrekening van het Vakantiefonds Waterbouw.

2.5.10 Risicobeheer en derivaten

Beleid en risicobeheer

In het kader van het FTK zijn door het bestuur een aantal documenten vastgesteld, te weten: ABTN, Beleggingsbeleid, Uitbestedingsbeleid, Uitbestedingsbeleid vermogensbeheer, Beloningsbeleid, Integriteitsbeleid.

In deze documenten staan de verschillende beleidsdocumenten beschreven voor het risicobeheer, zoals:

- ALM-beleid en duration-matching
- Actuele/beleidsdekkingsgraad
- Financieringsbeleid
- Premiebeleid
- Indexatiebeleid
- Herverzekeringsbeleid
- Risicobeleid alternatieve beleggingen
- Risicobeleid ten aanzien van uitbesteding.

Welke beleidsinstrumenten het bestuur op welke manier zal hanteren wordt bepaald op basis van uitvoerige analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten. Voor deze analyses gebruikt het bestuur onder andere Asset-Liability Management-studies (ALM).

Een ALM-studie analyseert de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het bestuur jaarlijks beleggingsrichtlijnen vast waarop het door het fonds uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke grenzen en normen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd, en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van valutaderivaten die worden toegelicht in "S3 Valutarisico".

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele indexatie van opgebouwde pensioenrechten en het risico dat het fonds de premie voor de werkgevers en de deelnemers moet verhogen. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2019		31 december 2018	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Technische voorzieningen (FTK-w aardering)		1.317.595		1.135.318
Buffers:				
S1 Renterisico	42.417		53.576	
S2 Risico zakelijke waarden	215.112		183.663	
S3 Valutarisico	34.264		27.343	
S4 Grondstoffenrisico	-		-	
S5 Kredietrisico	56.669		56.055	
S6 Verzekeringstechnisch risico	30.963		28.901	
S7 Liquiditeitsrisico	-		-	
S8 Concentratierisico	-		-	
S9 Operationeel risico	-		-	
S10 Risico voor actief beheer	-		-	
Diversificatie-effect	-105.876		-100.746	
Totaal S (vereiste buffers)		273.549		248.792
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)		1.591.144		1.384.110
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)		1.464.602		1.286.141
Tekort		-126.542		-97.969

Aangezien de verplichtingenstructuur van het fonds niet wezenlijk afwijkt van een gemiddeld pensioenfonds, is er geen reden af te wijken van het standaardmodel voor de berekening van het VEV.

In het FTK is het Vereist Vermogen op basis van de strategische beleggingsmix leidend. Het aandelenrisico en kredietrisico bepalen met name voor het fonds de uitkomst van deze toets.

Het standaardmodel voor de berekening van het Vereist Vermogen kent het liquiditeitsrisico (S7), het concentratierisico (S8) en het operationeel risico (S9). Deze risico's worden gelijk aan nihil verondersteld.

Marktrisico's (S1 – S4)

Marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. De beleggingsdoelstellingen bepalen de strategie die de stichting volgt ten aanzien van het beleggingsrisico. De overall marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

S1 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren van de kasstromen.

(x € 1.000)	31 december 2019	31 december 2019	31 december 2018	31 december 2018
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Vastrentende waarden (voor derivaten)	658.869	7,33	561.286	7,60
Vastrentende waarden (na derivaten)	658.869	7,33	561.286	7,60
Duration van de technische voorzieningen	1.315.701	20,40	1.135.318	18,80

Doordat op balansdatum de duration van de beleggingen aanzienlijk korter is dan de duration van de verplichtingen is er sprake van een zogenaamde 'duration-mismatch'. Bij een rentestijging zal de waarde van beleggingen minder snel dalen dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), met als gevolg dat de dekkingsgraad zal stijgen. Voor het fonds geldt dat bij een rentedaling de waarde van de beleggingen minder snel stijgt dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

De strategische renteafdekking op RTS-basis is 25%, met een bandbreedte van 20 - 30%.

De feitelijke rente-afdekking ultimo boekjaar is 22% (2018: 23%).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2019		31 december 2018	
	EUR	%	EUR	%
Resterende looptijd < 1 jaar	72.199	11,0	20.746	3,7
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	207.115	31,4	205.899	36,7
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	101.404	15,4	76.410	13,6
Resterende looptijd > 10 jaar	278.151	42,2	258.231	46,0
	658.869	100,0	561.286	100,0

S2 Risico zakelijke waarden

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardeinstijgingen plaatsvinden. Wijzigingen in marktomstandigheden hebben altijd direct invloed op het beleggingsbeleid, omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk worden verwerkt in het saldo van baten en lasten. Spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) kan het prijsrisico dempen.

De segmentatie van vastgoedbeleggingen naar sectoren is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2019		31 december 2018	
	EUR	%	EUR	%
Kantoren	28.763	16,2	24.299	14,9
Winkels	36.397	20,5	36.923	22,6
Woningen	111.593	63,0	101.394	62,1
Overige bedrijfsgebouwen	445	0,3	682	0,4
	177.198	100,0	163.298	100,0

Alle bovenstaande beleggingen in niet-beursgenoteerd onroerend goed betreffen participaties in Nederlandse vastgoedmaatschappijen.

De segmentatie van aandelenbeleggingen naar regio's is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2019		31 december 2018	
	EUR	%	EUR	%
World developed SRI	564.089	90,6	476.501	90,4
(World) Emerging Markets	58.823	9,4	50.657	9,6
	622.912	100,0	527.158	100,0

In het verslagjaar 2017 is door het bestuur besloten dat het merendeel van de aandelenportefeuille moet voldoen aan de algemene SRI vereisten. Dit houdt in dat de beleggingsfondsen, die gebaseerd zijn op passief beleggen, die bedrijven moeten uitsluiten die de United Nations Global Compact Principles (mensenrechten, milieu, arbeid en corruptie) schenden of betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Voor de Emerging Markets is (nog) geen geschikt SRI fonds voorradig. Derhalve is besloten voor deze regio een uitzondering te maken. Anderzijds is in 2017 besloten de onderverdeling van de aandelenportefeuille naar regio's te laten aansluiten bij de marktkapitalisatie.

S3 Valutarisico

Eind 2019 is voor circa 38,6% (2018: 37,0%) van de beleggingsportefeuille belegd in andere valuta dan de Euro. Afdekking van het valutarisico vond tot februari 2018 plaats door middel van het aangaan van valutatermijnderivaten (forwards en spots). Vanaf februari 2018 is het fonds grotendeels belegd in een aandelenfonds waarin het valutarisico wordt afgedekt.

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

(x € 1.000)	31 december 2019		31 december 2018	
	EUR vóór	EUR valuta- derivaten	EUR netto positie (na)	EUR netto positie (na)
EUR	898.921	238.500	1.137.421	810.074
GBP	32.193	-14.991	17.202	30.305
JPY	48.718	-23.038	25.680	43.790
USD	350.845	-159.765	191.080	281.707
CAD	17.217	-8.077	9.140	14.581
AUD	13.950	-6.644	7.306	12.627
SEK	5.672	-2.366	3.306	4.527
DKK	3.524	-1.587	1.937	2.430
HKD	27.844	-3.151	24.693	6.719
CHF	17.019	-8.118	8.901	12.961
Overige	49.170	-10.763	38.407	64.523
	1.465.073	-	1.465.073	1.284.244

S4 Grondstoffenrisico

Zowel in 2019 als in 2018 is niet belegd in grondstoffen.

S5 Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst en marktpartijen waarmee derivatenposities worden aangegaan. Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds alsmede het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij het uitlenen van effecten. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de vastrentende waarden naar sector weergegeven:

(x € 1.000)	31 december 2019		31 december 2018	
	EUR	%	EUR	%
Nederlandse overheidsinstellingen				
Staats- en overheidsinstellingen	243.941	37,0	204.249	36,4
Financiële instellingen	126.095	19,1	136.433	24,3
Woninghypotheken	110.352	16,7	101.456	18,1
Handel- en industriële bedrijven	178.481	27,1	119.148	21,2
	658.869	100,0	561.286	100,0

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille wordt het volgende overzicht gegeven:

(x € 1.000)	31 december 2019		31 december 2018	
	EUR	%	EUR	%
AAA	43.456	6,6	37.531	6,7
AA	277.224	42,1	223.551	39,8
A	103.010	15,6	73.402	13,1
BBB	224.119	34,0	218.218	38,9
<BBB	11.060	1,7	8.584	1,5
	658.869	100,0	561.286	100,0

In het beleggingsplan is onder andere bepaald dat de minimale rating van de interne portefeuille bij aanschaf BBB is. Er vindt geen automatische verkoop plaats bij downgrading, maar er vindt een periodieke beoordeling plaats van de titels die niet meer Investment Grade zijn.

Het belang in obligaties met een rating BB en lager is in het boekjaar verminderd als gevolg van lossingen.

S6 Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn het langlevens-, overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico.

Het belangrijkste actuariële risico is het langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen). Als gevolg hiervan is de pensioenvermogensopbouw niet toereikend voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van de Prognosetafel AG2018, (met een correctie voor verzekerdensterfte) is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds niet voldoende voorzieningen zijn getroffen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve').

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities, rekening houdend met directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

De volgende zaken zijn van belang met betrekking tot het liquiditeitsrisico:

De pensioenuitkeringen zijn en blijven de te ontvangen premiebedragen overtreffen, ook indien er geen sprake is van premiekorting. Om die reden wordt er, naast beleggingstechnische redenen, door het fonds belegd in staatsobligaties welke zeer liquide zijn.

S8 Concentratierisico

Grote posten kunnen leiden tot concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

(x € 1.000)	31 december 2019 %	31 december 2018 %
<u>Vastgoed</u>		
Altera Vastgoed	2,7%	3,0%
CBRE Residential	6,5%	6,7%
<u>Vastrentende waarden</u>		
Italië	2,6%	3,2%
Oostenrijk	2,0%	2,1%
België	3,2%	3,4%
Frankrijk	3,7%	3,1%
<u>Woninghypotheken</u>		
DMFCo / Munt	7,5%	7,9%
<u>Geleerde ondernemingen en liquide middelen</u>		
ABN AMRO via FBW	0,0%	> 2,0%

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt.

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

De aandelenbeleggingen geschieden via deelnemingen in beleggingsfondsen. Het BPF Waterbouw is deelgerechtigd in de achterliggende aandelenportefeuille van het desbetreffende fonds. Het concentratierisico wordt daarmee gemitigeerd.

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles en kwaliteit geautomatiseerde systemen.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan Centric Pension and Insurance Solutions B.V. Met Centric Pension and Insurance Solutions B.V. zijn een uitvoeringsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten. Het bestuur beoordeelt periodiek de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerder en de pensioenuitvoerder door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste internebeheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages).

S10 Actief beheerrisico

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die door portefeuillemanagers worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van een tracking error. Deze tracking error meet de mate van afwijking tussen rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico.

Het risico in verband met actief beheer is niet meegenomen bij de berekening van het VEV, omdat de ex-ante tracking errors van de zakelijke waarden in de portefeuille lager zijn dan 1%.

Indexatierisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om de pensioenen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar, indien dit zich op lange termijn zou voordoen.

2.5.11 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Niet toegekende toeslagen; inhaalambitie

In het toeslagbeleid van het fonds is bepaald dat inhaalindexatie kan worden toegekend voor de gemiste toeslag vanaf 1 januari 2015.

Deze cumulatief gemiste indexatie is 5,62% voor de deelnemers, 3,16% voor de gepensioneerden en gewezen deelnemers, en 4,05% voor de invaliditeitspensioenen.

Transacties met bestuurders

De bezoldiging van de bestuurders en de leden van de raad van toezicht wordt nader toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten. Het fonds heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders of leden van de raad van toezicht. Ook heeft het fonds geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders of leden van de raad van toezicht.

Overige transacties met verbonden partijen

Het fonds heeft zich garant gesteld zodat Fondsenbeheer Waterbouw B.V. (FBW) aan zijn financiële verplichtingen kan blijven voldoen. Deze garantstelling geldt totdat de liquidatie van FBW volledig is afgerond, maar minimaal voor de periode van één jaar.

Fiscale eenheid

BPF Waterbouw is opgenomen in de fiscale eenheid voor de btw tezamen met Fondsenbeheer Waterbouw B.V. Op grond van de Invorderingswet zijn BPF Waterbouw en FBW ieder hoofdelijk aansprakelijk voor terzake door de combinatie verschuldigde btw.

Huurcontracten

BPF Waterbouw huurt ruimte in het kantoorpand van Pensioenfonds TNO in Rijswijk. Dit betreft een contract tot 1 januari 2021 (€92.000).

Uitbestedingsovereenkomst pensioenuitvoerder

Het fonds heeft de administratieovereenkomst met Centric per 1 januari 2021 ontbonden in verband met door het fonds geconstateerde tekortkomingen in de nakoming door Centric. Centric betwist de tekortkomingen.

2.6 Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten

2.6.1 Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Hieronder zijn opgenomen de aan het boekjaar toe te rekenen werkgeversbijdragen en werknemersbijdragen. De premiebijdragen bestaan uit de contractueel overeengekomen premies.

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Werkgeverspremie	9.493	14.075
Werknemerspremie	12.853	20.137
	22.346	34.212

De premies zijn fors afgenomen in vergelijking met 2018, aangezien de buitenlandse werknemers van twee grote werkgevers niet langer volledig bij het pensioenfonds verzekerd zijn. Vanaf 1 januari 2019 bouwen deze deelnemers hun pensioen op bij een ander pensioenfonds (PGB). Wel worden deze deelnemers actief gehouden door middel van het opvoeren van een salaris van € 10 ("tientjesregeling"), zodat zij als zij weer in Nederland gaan werken geen administratieve hinder ondervinden. Voor deze deelnemers wordt tevens een aanvullende kostenvergoeding ontvangen.

Premiepercentages

De premiebijdrage voor de verschillende regelingen is:

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Pensioenregeling (50% werknemer / 50% werkgever)	16,8%	16,0%
Spaarpensioenregeling (werknemerspremie)	3,0%	3,6%

De premiebijdrage wordt aan het einde van het voorafgaande jaar vastgesteld door het bestuur op basis van de gedempte kostendeekkende premie systematiek.

Kostendeekkende premie

Onder het FTK wordt expliciet een kostendeekkende premie gedefinieerd voor nieuwe pensioenaanspraken.

De opbouw van de kostendeekkende premie is als volgt:

	2019 EUR	2018 EUR
Inkoop onvoorwaardelijke opbouw	19.167	28.766
Aangroei Voorziening Rendementsbijschrijving	-	396
Pensioenuitvoeringskosten	1.598	1.743
Solvabiliteitsopslag	3.499	6.478
	24.264	37.383

De inkoop onvoorwaardelijke opbouw bestaat uit de jaarinkoop voor ouderdoms- en partnerpensioen, alsmede de premies voor het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico. De jaarinkoop is gewaardeerd op basis van de rentetermijnstructuur per 31 december 2018. De in de technische voorziening op te nemen excassokosten ad 2,4% zijn eveneens in deze post begrepen. De aangroei van de Voorziening Rendementsbijschrijving wordt gevormd door inleg van spaarpensioenpremie. De opslag voor kosten bedraagt 5,14% van de verschuldigde premies basisregeling en 5,00% van de verschuldigde premies spaarpensioenregeling;

De solvabiliteitsopslag zorgt ervoor dat door de inkoop van de nieuwe aanspraken de dekkingsgraad op het benodigde peil blijft/komt. Het pensioenfonds dient immers ook voor de nieuwe aanspraken over weerstandsvermogen te beschikken, hetgeen nog niet begrepen is in de inkoop onvoorwaardelijke opbouw. De hoogte van de solvabiliteitsopslag in de kostendekkende premie hangt af van het zogenaamde 'Vereist Eigen Vermogen'. Bij vaststelling van de kostendekkende premie is uitgegaan van een Vereist Eigen Vermogen van 21,9%, het strategisch Vereist Eigen Vermogen per 31 december 2018.

Gedempte premie (kostendekkende toetspremie)

Omdat de zuiver kostendekkende premie berekend wordt op basis van de rentetermijnstructuur kan de hoogte van de premie fluctueren door wijzigingen in de hoogte van deze rentetermijnstructuur. Om te voorkomen dat hierdoor (grote) fluctuaties voorkomen in de jaarlijkse premie hanteert het fonds de methodiek van de gedempte kostendekkende premie.

Het fonds hanteert de methodiek van een gedempte kostendekkende premie. Uitgangspunt voor de bepaling van de gedempte rentevoet is het 5-jaarsgemiddelde van de DNB RTS. Op basis van dit 5-jaarsgemiddelde is voor de bepaling van de premie 2019 de rentevoet per 30 september 2018 vastgesteld op 2,00% (2018: 2,40%).

De opbouw van de gedempte premie is als volgt:

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Inkoop onvoorw aardelijke opbouw	17.271	26.009
Aangroei Voorziening Rendementsbijschrijving	-	396
Pensioenuitvoeringskosten	1.598	1.743
Solvabiliteitsopslag	3.477	5.565
	22.346	33.713

Premievergelijking

De kostendekkende premie en de feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Kostendekkende premie	24.264	37.383
Gedempte kostendekkende premie	22.346	33.713
Feitelijke premie	22.346	34.212

Vergelijking van de kostendekkende toetspremie op grond van het FTK naar de omstandigheden per 30 september 2018 en de reglementaire doorsneepremie leidt tot een positief resultaat. De kostendekkende toetspremie op basis van het FTK is in 2019 voldaan.

Indien uitgegaan wordt van de zuiver kostendekkende premie op basis van de rentetermijnstructuur per 31 december 2019 dan is het tekort op premie 1,9 miljoen euro (2018: 3,3 miljoen euro).

2.6.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2019 (x 1.000)	Directe beleggings- opbrengsten EUR	Indirecte beleggings- opbrengsten EUR	Kosten van vermogensbeheer EUR	Totaal EUR
Vastgoedbeleggingen	5.244	13.900	-51	19.093
Aandelen	-	131.851	-180	131.671
Vastrentende waarden	11.184	32.176	-443	42.917
Overige beleggingen	-11	-	-10	-21
	16.417	177.927	-684	193.660

2018 (x 1.000)	Directe beleggings- opbrengsten EUR	Indirecte beleggings- opbrengsten EUR	Kosten van vermogensbeheer EUR	Totaal EUR
Vastgoedbeleggingen	6.103	13.681	-84	19.700
Aandelen	-	-54.787	-319	-55.106
Vastrentende waarden	11.284	-7.804	-641	2.839
Derivaten	-	7.954	-	7.954
Overige beleggingen	-	-	-	-
	17.387	-40.956	-1.044	-24.613

2.6.3 Overige baten

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Baten uit hoofde van herverzekeringen	86	107
Resultaat deelneming	-	49
Andere baten	-	12
	86	168

Het resultaat deelneming is het bedrag waarmee de boekwaarde van FBW sinds de voorafgaande jaarrekening is gewijzigd als gevolg van het door FBW behaalde resultaat. In 2019 is het resultaat deelneming negatief en verantwoord onder de overige lasten.

2.6.4 Pensioenuitkeringen

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Ouderdomspensioen	24.850	24.280
Partnerpensioen	9.142	9.007
Wezenpensioen	76	77
AO uitkeringen	347	456
Afkopen	68	99
	34.483	33.919

De post Afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 484,09 (2018: € 474,11) per jaar (de afkoopgrens) overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

2.6.5 Pensioenuitvoeringskosten

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Personeelskosten	275	1.894
Huisvestingskosten	79	137
Administratiekosten	1.501	445
Controle- advies- en reorganisatiekosten	695	1.937
Bestuurskosten	330	337
Raad van Toezicht	49	56
Kosten verantwoordingsorgaan	25	31
	2.954	4.837
Aandeel BPF Waterbouw in totale kosten	-	94,7%
Totaal doorbelaste kosten	-	4.582
Externe kosten vermogensbeheer	-	328
	-	4.910
Kosten van vermogensbeheer ten laste van beleggingsresultaten	-	-1.044
	2.954	3.866

Met ingang van 2019 worden alle kosten rechtstreeks door het pensioenfonds betaald. In voorgaande jaren werden de kosten hoofdzakelijk door FBW betaald en doorbelast aan de gelieerde organisaties. De totale kosten van het pensioenfonds zijn in absolute bedragen in het verslagjaar gedaald ten opzichte van het voorgaande boekjaar. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de in voorgaand boekjaar in het kader van het sociaal plan gemaakte afvloeiingskosten personeel en reorganisatiekosten.

Honoraria accountant

(x € 1.000)	EUR Accountant	EUR Overig netwerk	EUR Totaal
2019			
Controle van de jaarrekening	86	-	86
Andere controlewerkzaamheden	5	-	5
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	91	-	91
2018			
Controle van de jaarrekening	68	-	68
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	68	-	68

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe onafhankelijke accountants zoals bedoeld in artikel 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) voor het betreffende boekjaar en de in rekening gebrachte honoraria. De externe onafhankelijke accountant is PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht.

2.6.6 Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

Onder de pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Overboeking rendementsbijschrijving spaarpensioen

Op de Spaarpensioenregeling heeft per 1 januari 2019 een rendementstoevoeging van 2% over 2018 plaatsgevonden (per 1 januari 2018: 2%). Het bestuur heeft besloten per 1 januari 2019 de spaarpensioenregeling te wijzigen. Daarbij vervalt de rendementsgarantie. Daardoor is per 31 december 2018 de Voorziening rendementsbijschrijving spaarpensioen uit de technische voorziening vrijgevallen.

Toegerekende interest

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,235% (2018: -0,260%), zijnde € -2.687. De toegerekende interest is bepaald op basis van de 1-jaars RTS rente primo boekjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en afkopen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De op deze regel opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de pensioenuitkeringen in het verslagjaar.

Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten van het verslagjaar.

Mutatie marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

In 2019 is de rentetermijnstructuur gedaald van 1,41% naar 0,77%. Hierdoor is de voorziening met € 182.710.000 toegenomen.

Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Kanssystemen		
Resultaat op sterfte	-	-1.647
Overige (mutaties)	727	-55
Totaal kanssystemen	727	-1.702

In 2019 is geen sprake van een resultaat op sterfte, aangezien voor 2019 is aangenomen dat de werkelijke sterfte in 2019 in overeenstemming is met de veronderstelde sterfte. Dit aangezien voor het bepalen van de voorziening niet kon worden gesteund op de pensioenadministratie eind 2019.

2.6.7 Mutatie overige technische voorzieningen

Sinds 31 december 2016 bedraagt de rendementsbijschrijving op de opgebouwde spaarkapitalen tot pensioeningangsdatum 2% per jaar. Het hiermee gemoeide bedrag is per 31 december 2018 contant gemaakt tegen de door DNB gepubliceerde RTS. Jaarlijks wordt uit deze voorziening het bedrag onttrokken dat benodigd is voor de 2% bijschrijving aan het spaarkapitaal. Aan de voorziening is 0,2%-punt van de premie spaarpensioenregeling toegevoegd. De Spaarpensioenregeling is per 1 januari 2019 aangepast en hierdoor is de voorziening vrijgevallen. Vanaf 1 januari 2019 wordt, op basis van het reglement, jaarlijks het gemiddelde rendement over de laatste vijf jaar toegekend (waarbij voor 2018 en eerder een fictief rendement wordt gehanteerd). De voorziening rentebijschrijving is gelijk aan de toe te kennen bekende rendementen vermenigvuldigd met de te verwachten spaarkapitalen op basis van de aangroei van het spaarkapitaal in het boekjaar. De mutatie rendementsbijschrijving hieronder van € 1.894 is het gevolg van de vaststelling van deze voorziening.

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Toevoeging premies	-	396
Rendementsbijschrijving	1.894	-
Overboeking rendementsbijschrijving	-	-12.543
	1.894	-12.147

2.6.8 Saldo overdrachten van rechten

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Saldo overdrachten van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-93	-1.283
Uitgaande waardeoverdrachten	165	918
Subtotaal	72	-365
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		
Toevoeging aan de technische voorzieningen	93	1.104
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-165	-870
Totaal overige resultaten	-72	234
Saldo overdracht van rechten	-	-131

Waardeoverdracht betreft de ontvangst of overdracht aan een pensioenfonds of pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra dienstjaren. In het 2019 is het resultaat op waardeoverdrachten van nihil verondersteld, dit aangezien voor het bepalen van het resultaat op waardeoverdrachten niet kon worden gesteund op de pensioenadministratie in 2019.

2.6.9 Overige lasten

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Resultaat deelneming	151	-
	151	-

In 2019 heeft FBW een negatief resultaat na belastingen behaald van € 151.000 (2018: € 49.000 positief resultaat).

2.6.10 Verwerking van het saldo van baten en lasten

Het negatieve saldo van baten en lasten van het boekjaar is ten laste gebracht van het Stichtingskapitaal en de reserves.

2.6.11 Gebeurtenissen na balansdatum

Verhoging pensioenen

De financiële positie van het fonds per 31 december 2019 liet niet toe de aanspraken van de actieve deelnemers, de niet-actieve deelnemers en de ingegane pensioenen per 1 januari 2020 te verhogen (ambitie was 2,25%).

Prognosetafel AG2020

In september 2020 is de prognosetafel AG2020 gepubliceerd, toepassing van de prognosetafel AG2020 heeft een positieve impact op de financiële positie van het fonds van circa 1,8%-punt. Omdat het bestuur nog niet in staat is geweest om de impact van de prognosetafel AG2020 in detail te bepalen is door het bestuur besloten om de prognosetafel AG2020 in de waardering van de technische voorziening ultimo 2019 niet toe te passen.

Coronavirus

In het eerste kwartaal van 2020 is de wereld getroffen door het coronavirus. Het coronavirus heeft veel invloed op de werkwijze en de financiële situatie van het pensioenfonds. Om deze reden heeft het bestuur een crisisteam opgezet. Het crisisteam bespreekt wanneer nodig de wijze waarop de continuïteit van het pensioenfonds kan worden gewaarborgd. Hierbij is gezorgd voor een aangepaste werkwijze en zijn er maatregelen getroffen om de continuïteit van het bestuur, het bestuursbureau en de andere organen van het pensioenfonds te waarborgen.

Het pensioenfonds kijkt uiteraard ook welke maatregelen uitbedingspartijen nemen. Vooralsnog is er geen reden om aan te nemen dat de genomen maatregelen niet voldoende zijn.

Door de enorme invloed op het dagelijks leven heeft het coronavirus ook een duidelijke financiële invloed: aandelenkoersen zijn flink gedaald en de onzekerheid rond beleggingen is flink toegenomen. Dat heeft een negatief effect op de dekkingsgraad van BPF Waterbouw. De verwachting is dat de invloed van het corona-virus op het dagelijks leven en op de economie vooralsnog zal aanhouden. De (financiële) impact ten aanzien van het coronavirus is onzeker. Op dit moment is redelijkerwijs niet goed in te schatten wat hiervan de toekomstige effecten zijn. Derhalve heeft BPF Waterbouw een aantal maatregelen genomen om de pensioenen te waarborgen. Tevens houden wij ons aan de maatregelen van de overheid.

Onze dienstverlening blijft doorlopen en de pensioenen blijven op tijd betaald worden. De nadruk van BPF Waterbouw ligt op de uitbetaling van pensioenen, het zorgen voor voldoende banksaldo hiervoor en de inning van de premies.

BPF Waterbouw blijft echter beleggen voor de lange termijn. Dit levert naar verwachting het beste pensioenresultaat op. De verwachting is dat de economische schade door het coronavirus op termijn, al is lastig te zeggen hoe lang dat zal gaan duren, geheel of gedeeltelijk zal worden ingelopen.

Wij hebben deelnemers en werkgevers per brief geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot de ontwikkelingen door het coronavirus. Ook op de website hebben wij hierover informatie geplaatst.

Pensioenadministratie

Het fonds heeft de administratie overeenkomst met Centric per 1 januari 2021 ontbonden, aangezien de overeenkomst niet heeft voldaan aan de verwachtingen van het fonds. De financiële afwikkeling moet nog plaatsvinden.

2.6.12 Statutaire winstbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen met betrekking tot de bestemming van het resultaat. Het saldo van baten en lasten wordt onttrokken aan de Algemene reserve.

2.6.13 Personeel

Het fonds heeft 3 (2018: 0) werknemers in dienst (2 FTE).

2.6.14 Bestuurders

De bestuurders van BPF Waterbouw hebben over 2019 in totaal € 271.411 (2018: € 265.678) aan bezoldiging (incl. btw) ontvangen. Deze bedragen zijn opgenomen onder de bestuurskosten en maken deel uit van de Pensioenuitvoeringskosten. Dit jaarvergoeding voor de bestuursvoorzitter bedraagt € 37.500 en voor de overige bestuursleden € 25.000 (beide bedragen zijn excl. btw). Daarnaast is in 2019 aan enkele bestuurders een extra vergoeding toegekend wegens extra verrichte werkzaamheden voor het fonds.

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Vacatiegeld	271	266
	271	266

Rijswijk, 8 oktober 2020

Het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw,

dhr. J. Hilbrands
onafhankelijk voorzitter

dhr. H.J.P. Strang
bestuurslid namens de pensioengerechtigden

dhr. A. van den Brink
werknemersbestuurder

mw. C. Boekkooi
werknemersbestuurder

mw. N. van den Berg
werkgeversbestuurder

mw. M. van Beusekom
werkgeversbestuurder

STICHTING BEDRIJFSTAKPENSIOENFONDS WATERBOUW

Rijswijk

Geconsolideerde jaarrekening

2.7 Geconsolideerde balans per 31 december

(na voorgestelde bestemming saldo baten en lasten)

(x € 1.000)	Toelichting *)	2019 EUR	2018 EUR
Activa			
Materiële vaste activa	2.11.1	-	50
Vastgoedbeleggingen		177.198	163.298
Aandelen		622.912	527.158
Vastrentende waarden		658.869	561.286
Overige beleggingen		6.094	28.307
Beleggingen voor risico fonds		1.465.073	1.280.049
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		835	806
Deelnemingen		-	-
Vorderingen en overlopende activa	2.11.2	1.661	3.861
Overige activa	2.11.3	3.545	10.185
		1.471.114	1.294.951
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	2.11.4	147.007	150.826
Technische voorziening voor risico fonds			
Voorziening pensioenverplichtingen:			
- voor risico van het pensioenfonds		1.314.866	1.134.512
- herverzekerd bij Centraal Beheer Achmea		835	806
		1.315.701	1.135.318
Overige technische voorzieningen	6.4.8		
Voorziening rendementsbijschrijving spaarpensioen		1.894	-
Overige schulden en overlopende passiva	2.11.5	6.512	8.807
		1.471.114	1.294.951

*) De nummering verwijst naar de toelichting

2.8 Geconsolideerde staat van baten en lasten

(x € 1.000)	Toelichting	2019 EUR	2018 EUR
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)		22.346	34.212
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds		193.660	-24.613
Overige baten	2.12.1	86	457
		216.092	10.056
Lasten			
Pensioenuitkeringen		34.483	33.919
Pensioenuitvoeringskosten	2.12.2	3.116	4.143
Mutatie technische voorzieningen risico fonds:			
Pensioenopbouw		20.765	30.905
Toeslagverlening		15.670	1.625
Toegerekende interest		-2.687	-2.558
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en afkopen		-34.397	-33.887
Vrijval voor pensioenuitvoeringskosten		-2.406	-2.558
Mutatie marktrente		182.710	48.757
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-72	234
Resultaat op sterfte		-	-1.647
Aanpassing overlevingstafels		-	-12.743
Overboeking rendementsbijschrijving spaarpensioen		44	2.298
Afvoer premies spaarpensioen		-	-396
Overige		727	-55
		180.354	29.975
Mutatie overige technische voorzieningen		1.894	-12.147
Saldo overdrachten van rechten		72	-365
Vennootschapsbelasting	2.12.3	-11	12
		219.908	55.537
Saldo van baten en lasten		-3.816	-45.481

Bestemming van het saldo van baten en lasten

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Algemene reserve	-3.816	-45.481
Saldo van baten en lasten	-3.816	-45.481

2.9 Geconsolideerd kasstroomoverzicht

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	22.755	34.927
Betaalde premies bedrijfseigen regelingen	-253	-
Ontvangen w aardeoverdrachten	332	6.933
Betaalde pensioenuitkeringen	-33.816	1.429
Betaalde w aardeoverdrachten	-165	-34.435
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-4.611	-6.337
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	86	-918
Mutatie rekening courant Vakantiefonds	-1.278	-4.582
Overige ontvangsten en uitgaven	-82	53
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-17.032	-2.930
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	106.602	550.711
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	16.363	17.735
Aankopen beleggingen	-135.946	-596.762
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	24.057	-28.296
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-684	-1.044
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	10.392	-57.656
Mutatie liquide middelen	-6.640	-60.586
Liquide middelen per 1 januari	10.185	70.771
Mutatie liquide middelen	-6.640	-60.586
Liquide middelen per 31 december	3.545	10.185

2.10 Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

2.10.1 Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

De grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de enkelvoudige en geconsolideerde jaarrekening zijn gelijk. Onderstaand worden de grondslagen voor de consolidatie opgenomen, alsmede grondslagen voor posten die niet in de enkelvoudige jaarrekening voorkomen.

Grondslagen voor consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens opgenomen van Fondsenbeheer Waterbouw B.V. (FBW), gevestigd te Rijswijk ZH. BPF kan overheersende zeggenschap uitoefenen en heeft de centrale leiding over FBW. Deze groepsmaatschappij is voor 100% in de consolidatie betrokken.

Intercompany-transacties, intercompany-winsten en onderlinge vorderingen en schulden tussen het BPF en FBW zijn geëlimineerd. De waarderingsgrondslagen van FBW zijn gelijk aan die van het BPF.

2.11 Toelichting op de geconsolideerde balans

Algemeen

Voor posten waarvoor geen afwijking bestaat tussen de toelichting op de enkelvoudige jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening is volstaan met het opnemen van de toelichting in de enkelvoudige jaarrekening.

2.11.1 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen aanschaffingswaarde verminderd met afschrijvingen, welke tijdsevenredig berekend worden op basis van de geschatte gebruiksduur van de desbetreffende activa. Jaarlijks wordt gezien of er nog bijzondere waardeverminderingen van toepassing zijn. Zo nodig zijn deze in de waardering verwerkt en toegelicht.

De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

- Auto's 5 jaar

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Waarde per 31 december	-	50

Het verloop van deze post is als volgt:

(x € 1.000)	Boekwaarde vorig verslagjaar	Investing	Afschrijving	Des- investering	Boekwaarde verslagjaar
Auto's	50	-	-5	-45	-
Waarde per 31 december	50	-	-5	-45	-

2.11.2 Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Bij vervolgwaaording tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien nodig vindt een aftrek plaats voor het risico van oninbaarheid. Alle vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Vorderingen op werkgevers	1.228	1.637
Dividendbelasting	309	255
Vennootschapsbelasting	36	8
Vooruitbetaalde kosten	-	54
Overige vorderingen	2	1.907
Vordering op O&O fonds	86	-
Stand per 31 december	1.661	3.861

2.11.3 Overige activa

Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan 1 jaar hebben. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Liquide middelen	3.545	10.185
Stand per 31 december	3.545	10.185

Met ingang van 2019 wordt de bankrekening bij Kas Bank beheerd door de vermogensbeheerders. De liquide middelen bij Kas Bank worden om die reden niet meer gerubriceerd onder de Overige activa van het fonds maar onder de beleggingen voor risico fonds, in de beleggingscategorie Overige beleggingen. De vergelijkende cijfers zijn tevens aangepast.

2.11.4 Stichtingskapitaal en reserves

Het stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van vreemd vermogen en verplichtingen inclusief alle technische voorzieningen in de balans zijn opgenomen.

Volgens de eisen van de Pensioenwet heeft de moedermaatschappij een tekort qua eigen vermogen.

Het eigen vermogen is als volgt te specificeren:

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Stichtingskapitaal	-	-
Algemene reserve	147.007	150.826
Stand per 31 december	147.007	150.826

Het verloop van de algemene reserve is volgt te specificeren:

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Saldo per 1 januari	150.826	196.307
Resultaatbestemming	-3.816	-45.481
Overige	-3	-
Stand per 31 december	147.007	150.826

2.11.5 Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Bij vervolgwaaording tegen de geamortiseerde kostprijs. Deze posten hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Overige schulden

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Gereserveerde pensioenen en afkopen	846	857
Belastingen en premies sociale verzekeringen	658	113
Beleggingscrediteuren	259	11
Waardeoverdrachten	385	146
Te betalen vakantietoelage	1.457	1.453
Te betalen ontverslagvergoedingen Sociaal Plan	-	1.137
Rekening-courant Vakantiefonds Waterbouw	2.500	3.802
Overige schulden	407	1.288
Stand per 31 december	6.512	8.807

2.12 Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

2.12.1 Overige baten

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Ontvangen uitkeringen uit herverzekering	86	107
Doorbelaste kosten	-	156
Overige baten	-	194
	86	457

2.12.2 Pensioenuitvoeringskosten

(x € 1.000)	2019	2018
	EUR	EUR
Personeelskosten	385	1.894
Huisvestingskosten	91	137
Administratiekosten	1.515	413
Afschrijvingskosten	5	32
Bestuurskosten	338	337
Raad van Toezicht	49	56
Kosten verantwoordingsorgaan	25	31
Controle- en advieskosten	708	1.959
	3.116	4.859
Externe kosten vermogensbeheer	-	328
	3.116	5.187
Kosten van vermogensbeheer ten laste van beleggingsresultaten	-	-1.044
	3.116	4.143

Eind 2019 waren er 3 medewerkers in dienst (2018: 7).

Accountantskosten

De honoraria van de externe onafhankelijke accountantsorganisatie zijn als volgt samengesteld:

(x € 1.000)	EUR Accountant	EUR Overig netwerk	EUR Totaal
2019			
Controle van de jaarrekening	123	-	123
Andere controlewerkzaamheden	5	-	5
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	128	-	128
2018			
Controle van de jaarrekening	94	-	94
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	94	-	94

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe onafhankelijke accountants zoals bedoeld in artikel 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) voor het betreffende boekjaar en de in rekening gebrachte honoraria. De externe onafhankelijke accountant is PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht.

2.12.3 Vennootschapsbelasting

De belasting over het resultaat wordt berekend over het resultaat voor belastingen in de winst- en verliesrekening, rekening houdend met beschikbare, fiscaal compensabele verliezen uit voorgaande boekjaren (voor zover niet opgenomen in de latente belastingvorderingen) en vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-aftrekbare kosten. Tevens wordt rekening gehouden met wijzigingen die optreden in de latente belastingvorderingen en latente belastingschulden uit hoofde van wijzigingen in het te hanteren belastingtarief.

Het effectieve en toepasselijke belastingtarief is 19% (2018: 20%).

(x € 1.000)	2019 EUR	2018 EUR
Vennootschapsbelasting boekjaar	-	16
Afrekening vorig boekjaar	-11	-4
Stand per 31 december	-11	12

2.12.4 Verwerking van het saldo van baten en lasten

Het negatieve saldo van baten en lasten is ten laste gebracht van het Groepsvermogen.

3. Overige gegevens

3.1 Statutaire winstbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen met betrekking tot de bestemming van het saldo van baten en lasten. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten en lasten over 2019 is opgenomen in de jaarrekening.

3.2 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw te Rijswijk is aan Ernst & Young Actuarissen B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 6.550.000.

Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen € 327.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens ultimo 2018. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens ultimo 2018 en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn. Over 2019 heeft de accountant geen rapportages over de basisgegevens aan ons kunnen opleveren.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd dat de pensioenadministratie over 2019 niet beschikbaar is voor vaststelling van de technische voorziening. Het pensioenfonds heeft daarom de technische voorziening per 31 december 2019 vastgesteld op basis van de technische voorziening per 31 december 2018, gecorrigeerd voor ontvangen premie en verrichte uitkeringen in 2019, ontwikkeling van het deelnemersbestand conform de (sterfte)verwachting per 31 december 2018 en op basis van de rentetermijnstructuur per 31 december 2019.

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik nog op de ontwikkelingen als gevolg van de Coronacrisis, die in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amsterdam, 8 oktober 2020

drs. C.D. Snoeks AAG
verbonden aan Ernst & Young Actuarissen B.V.

3.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw

Verklaring over de jaarrekening 2019

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting en de groep op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw te Rijswijk gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening van de groep en de enkelvoudige jaarrekening.

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2019;
- de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (Covid-19)

Wij wijzen op de toelichting in 'Gebeurtenissen na balansdatum' van de jaarrekening waarin het bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (Covid-19) op de stichting en op de omgeving waarin de stichting opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat er nog steeds onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten in te schatten. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag; en
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 8 oktober 2020

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2019 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de stichting opereert.

Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.